

De Dommel zet aan tot actie

Onderzoek naar de effecten van vijf
stimuleringsregelingen van het waterschap De Dommel

Eindrapportage

In opdracht van de Rekenkamercommissie van waterschap De Dommel

Auteurs: Harnold van der Vegte en Gijs Kist

9 januari 2023

E:M+MA.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doelstelling	4
1.3 Onderzoeksvragen	5
1.4 Onderzoeksaanpak	5
1.5 Leeswijzer	7
2. Toetsingskader	8
2.1 Wat is een toetsingskader?	8
2.2 Opbouw toetsingskader	8
2.2.1 Impact van de stimuleringsregelingen	9
2.2.2 Hogere effecten van de stimuleringsregelingen	10
2.3 Gebruik toetsingskader	11
3. Stimuleringsregelingen	12
3.1 Afkoppelverdubbelaar	12
3.1.1 Aanleiding	12
3.1.2 Doelstellingen	13
3.1.3 Uitvoering	13
3.1.4 Resultaten en effecten	17
3.1.5 Hogere effecten	20
3.1.6 Conclusie	22
3.2 Subsidie voor klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling	22
3.2.1 Aanleiding	22
3.2.2 Doelstellingen	23
3.2.3 Uitvoering	24
3.2.4 Resultaten en effecten	27
3.2.5 Hogere effecten	30
3.2.6 Conclusie	31
3.3 Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds	32
3.3.1 Aanleiding	32
3.3.2 Doelstellingen	33
3.3.3 Uitvoering	33
3.3.4 Resultaten en effecten	37
3.3.5 Hogere effecten	40
3.3.6 Conclusie	41
3.4 Groene Schoolpleinen	41
3.4.1 Aanleiding	41
3.4.2 Doelstellingen waterschap De Dommel	42
3.4.3 Uitvoering	43

3.4.4 Resultaten en effecten.....	46
3.4.5 Hogere effecten.....	49
3.4.6 Conclusie.....	50
3.5 Blauwe Sportparken.....	51
3.5.1 Aanleiding.....	51
3.5.2 Doelstellingen.....	52
3.5.3 Uitvoering.....	52
3.5.4 Resultaten en effecten.....	56
3.5.5 Hogere effecten.....	59
3.5.6 Conclusie.....	60
4. Vergelijking met andere waterschappen.....	61
4.1 Keuze voor twee waterschappen.....	61
4.2 Waterschap Limburg.....	62
4.3 Waterschap Vechtstromen.....	63
4.4 Conclusie.....	64
5. Conclusies.....	66
5.1 Doelen en doelbereik bepalen.....	66
5.2 Vergroten van waterbewustzijn.....	66
5.3 Werken aan klimaatadaptatie.....	67
5.4 Creëren van een betere leefomgeving.....	68
5.5 Verhouding opbrengsten en kosten.....	69
5.6 Uitvoering van de regelingen.....	70
5.7 Vergelijking met andere waterschappen.....	72
5.8 Bijdrage aan het WBP5.....	73
6. Aanbevelingen.....	75
7. Bijlagen.....	91
Bijlage 1: Vergelijking WBP4 en WBP5 op basis concrete doelstellingen.....	91
Bijlage 2: Meetplan Afkoppelverdubelaar.....	93
Bijlage 3: Meetplan regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling.....	94
Bijlage 4: Meetplan Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds.....	96
Bijlage 5: Meetplan regeling Groene Schoolpleinen.....	97
Bijlage 6: Meetplan regeling Blauwe Sportparken.....	98
Bijlage 7: Overzicht deelnemende gemeenten aan Afkoppelverdubelaar.....	99
Bijlage 8: Overzicht goedgekeurde aanvragen voor regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling.....	101

<i>Bijlage 9: Overzicht goedgekeurde aanvragen voor regeling Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds (2020-2022).....</i>	<i>103</i>
<i>Bijlage 10: Overzicht goedgekeurde aanvragen voor regeling Groene Schoolpleinen</i>	<i>105</i>
<i>Bijlage 11: Overzicht aanvragen voor regeling Blauwe Sportparken</i>	<i>111</i>

1. Inleiding

Het waterschap De Dommel heeft verschillende regelingen waarmee ze allerlei partijen stimuleert – van scholen tot sportparken – om maatregelen te treffen. Van het aanleggen van klimaatbuffers, aanschaffen van regentonnen en afkoppelen van afvoerpijpen. Door deze maatregelen mee te financieren, werkt het waterschap aan haar eigen ambities. Veel van deze regelingen bestaan reeds enkele jaren, waarbij de vraag rijst: wat zijn de effecten hiervan geweest? Met het voorliggend rapport wordt deze vraag beantwoord voor een vijftal stimuleringsregelingen van het waterschap.

1.1 Aanleiding

Met het nieuwe Waterbeheerprogramma (WBP) 2022-2027 gaat waterschap De Dommel een andere koers varen. Van een beekdalgerichte en sectorale aanpak wordt nu een gebiedsgerichte en integrale aanpak gehanteerd. En waar de focus voorheen lag op het afvoeren van water, wordt nu maximaal ingezet op het vasthouden van water. Deze nieuwe taakinvulling van het waterschap leidt ertoe dat het bestaande stimuleringsbeleid tegen het licht wordt gehouden. Want dragen de bestaande stimuleringsregelingen wel bij aan de nieuwe ambities van het waterschap?

Daarom heeft de Rekenkamercommissie van waterschap De Dommel een onderzoek ingesteld naar vijf bestaand stimuleringsregelingen voor het bebouwd gebied:

- Afkoppelverdubbelaar (AFK)
- Subsidie voor klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling (KLI)
- Stimuleringsregeling Groene Schoolpleinen (GSP)
- Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds (BBF)
- Stimuleringsregeling Blauwe Sportparken (BSP)

Dit onderzoek is ingesteld om te achterhalen wat het doelbereik is geweest van deze regelingen en of deze nog bijdragen aan de bijgestelde doelstellingen van het waterschap. Bureau EMMA, Experts in Media & Maatschappij, is gevraagd om dit onderzoek uit te voeren.

1.2 Doelstelling

Het onderzoek heeft als doelstelling om te toetsen in hoeverre de vijf stimuleringsregelingen bijdragen aan de ambities die het waterschap in het nieuwe Waterbeheerprogramma (WBP5) heeft uitgesproken. Daarbij gaat het nadrukkelijk over de mate waarin de regelingen hebben bijgedragen aan het vergroten van waterbewustzijn, het nemen van maatregelen ten behoeve van klimaatadaptatie en de vergroening van de leefomgeving. Daarnaast wordt ook gekeken hoe deze doelen zijn bereikt en waarom dit wel of niet succesvol was.

1.3 Onderzoeksvragen

Samen met de Rekenkamercommissie zijn de volgende vragen geformuleerd die in dit onderzoek beantwoord dienen te worden:

1. Welke doelen en effecten zijn er gesteld bij het instellen van de stimuleringsregelingen en welke rol heeft Waterschap De Dommel?
2. Worden deze doelen en effecten behaald per regeling? En hoe verhoudt zich dat tot de kosten? Wat is het gesommeerd effect van deze regelingen?
3. Wat is de vertaling naar individuele partijen? (Zoals de gemeente, inwoners en betrokken organisaties)
4. Hoe wordt uitvoering gegeven aan deze regelingen? Wat ging daarbij goed en wat kan in het vervolg beter?
5. Wordt met de stimuleringsregelingen de ambities in het WBP4 en WBP5 bereikt?
6. Hoe wordt het verloop gemonitord? Wat wordt er gedaan met de monitoringsresultaten?
7. Hoe geven waterschappen met een vergelijkbaar beheergebied als Waterschap De Dommel invulling aan het vergroten van het waterbewustzijn, klimaatadaptatie en vergroening?

1.4 Onderzoeksaanpak

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode 11 juli 2022 tot 14 december 2022. In deze periode zijn verschillende activiteiten ondernomen om tot bevindingen, conclusies en aanbevelingen te komen. Deze activiteiten worden hieronder verder toegelicht.

Documentanalyse

Het onderzoek is gestart met een gerichte inventarisatie en analyse van relevante documenten die ons inzicht verschaffen in de doelstellingen, uitvoering en het doelbereik van de vijf regelingen. Denk aan beleidsnota's, bestuursvoorstellen, subsidieverordeningen, kostenoverzichten en aanvraag- en evaluatieformulieren. Deze documentanalyse heeft ons de nodige aanwijzingen gegeven voor het vervolgonderzoek: Welke informatie ontbreekt? Waar zitten 'gaten' in de informatie en waar onduidelijkheden? Onderdeel van de analyse is ook de bestudering van het WBP4 en WBP5 en de keuze voor twee waterschappen voor de vergelijkende studie met het waterschap De Dommel.

Opstellen toetsingskader

Voordat we in gesprek zijn gegaan met personen en partijen die betrokken zijn bij de vijf regelingen, hebben we een toetsingskader opgesteld. Hierin worden de te onderzoeken aspecten benoemd en worden criteria geformuleerd om het doelbereik van de regelingen – hetgeen de nadruk heeft in ons onderzoek – te toetsen. Deze criteria worden ontleend aan de doelstellingen die op waterschaps- en regelingniveau zijn vastgesteld voor deze regelingen. Het toetsingskader is bedoeld om de effecten van de regelingen op een gestructureerde en eenduidige wijze te toetsen voor iedere regeling.

Om toetsing mogelijk te maken, is het nodig om deze doelstellingen nader te operationaliseren, indien dit nog niet door het waterschap zelf is gedaan. Wat wordt bijvoorbeeld precies verstaan onder het vergroten van waterbewustzijn? En hoe bepalen we wanneer dit is gerealiseerd? Deze operationalisatie is deels verkregen vanuit beleidsdocumenten, zoals de WBP's en bestuursvoorstellen. In hoofdstuk 2 wordt het toetsingskader verder toegelicht.

Interviews met direct betrokkenen

We hebben zes semigestructureerde interviews gehouden met de coördinatoren die vanuit het waterschap verantwoordelijk zijn voor de vijf stimuleringsregelingen. Dit zijn drie verschillende

personen: één voor de Afkoppelverdubelaar en de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling, één voor het Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds en de regeling Groene Schoolpleinen, en één voor de regeling Blauwe Sportparken. Naderhand is een invulformulier per aanvraag verstuurd naar desbetreffende coördinator, waarin meer (feitelijke) informatie is gevraagd over het doelbereik van de desbetreffende regeling.

Vragenlijst

Om meer inzicht te krijgen in hoe aanvragers de regelingen hebben ervaren, is een vragenlijst per regeling opgesteld. Daarvoor is een basisvragenlijst opgesteld, die aangepast is per regeling naargelang de wijze waarop de regeling is opgezet, welke partners betrokken zijn en welke doelstellingen ermee worden beoogd. Deze vragenlijsten zijn online gezet in SurveyMonkey en op verschillende manieren gedeeld met gebruikers van de regelingen. In de onderstaande tabel wordt weergegeven welke partijen zijn benaderd voor iedere vragenlijst, hoeveel partijen zijn benaderd en hoeveel daarvan de vragenlijst hebben ingevuld.

Tabel 1: Overzicht benaderde partijen voor de vragenlijsten

Vragenlijst	Doelgroep	Aantal partijen benaderd	Aantal volledig ingevulde vragenlijsten	Respons rate
AFK	Gemeenten die de AFK kunnen gebruiken (en deels ook hebben gebruikt)	25	12 (inclusief 1 niet-gebruiker van de AFK)	48%
KLI	Organisaties die gebruik hebben gemaakt van de KLI (waaronder gemeenten, stichtingen en bedrijven)	33	10	30%
GSP	Scholen die in de periode 2020-2022 gebruik hebben gemaakt van de GSP	33	6	18%
BBF	Organisaties die in de periode 2020-2022 gebruik hebben gemaakt van de GSP	38	17	45%
BSP	Gemeenten (als eigenaar van de sportparken) die gebruik hebben gemaakt van de BSP.	3	3	100%

Voor de Afkoppelverdubelaar en de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling heeft de secretaris van de Rekenkamercommissie de contactgegevens opgezocht, telefonisch gecheckt en nagevraagd of de vragenlijst kan worden opgestuurd. De coördinator had geen contactenlijst van deze partijen beschikbaar. Via de mail zijn deze partijen door EMMA uitgenodigd om de vragenlijsten in te vullen. Voor het Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds en de regeling Groene Schoolpleinen heeft het Prins Bernard Cultuurfonds – als uitvoerder van de regeling – de vragenlijsten verstuurd naar organisaties die gebruik hebben gemaakt van de desbetreffende regeling vanaf 2020. De coördinator van de regeling Blauwe Sportparken heeft de vragenlijst zelf verstuurd naar begunstigen van de regeling.

Groepsgesprekken

Bij de uitvoering van de stimuleringsregelingen zijn – naast coördinatoren en gebruikers – ook andere partijen betrokken. Ook hun perspectief op de behaalde resultaten, de uitvoering en de

monitoring van de regelingen, is relevant in het kader van dit onderzoek. Door de perspectieven van verschillende betrokken partijen met elkaar te vergelijken, krijgen we beter in beeld hoe de regelingen zijn verlopen en hoe verschillende betrokken partijen aankijken tegen het doelbereik van de regelingen.

Daarom zijn er vijf groepsgesprekken georganiseerd, elk met een andere doelgroep: 1 gesprek met medewerkers van het Prins Bernard Cultuurfonds (2), 1 gesprek met betrokken experts (GGD en IVN) (2), 1 gesprek met gemeenten die gebruik hebben gemaakt van regelingen (3), 1 gesprek met leden van het Algemeen Bestuur (AB) (4) en 1 gesprek met leden van het Dagelijks Bestuur (DB) (3). In totaal is met 14 mensen gesproken via de groepsgesprekken. Deze gesprekken zijn een waardevolle aanvulling gebleken op de informatie en inzichten die zijn verkregen uit de gesprekken met coördinatoren en de bevindingen uit de vragenlijsten.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het toetsingskader toegelicht die aan de basis ligt van de beoordeling van de vijf stimuleringsregelingen op basis van hun doelbereik. Daarin wordt ook duidelijk hoe we op basis van dit onderzoek uitspraken willen doen over de mate waarin de regelingen bijdragen aan de doelen in het WBP4 en 5. In hoofdstuk 3 worden de stimuleringsregelingen na elkaar behandeld, waarbij we ingaan op de uitvoering, resultaten, effecten en impact van de regeling. Daaropvolgend vergelijken we het waterschap De Dommel met twee andere waterschappen op basis van de regelingen waarmee ze verschillende partijen stimuleren om maatregelen te nemen die bijdragen aan de eigen ambities. Op basis van de bevindingen per regeling in hoofdstuk 3 en de vergelijkende studie in hoofdstuk 4, komen we in hoofdstuk 5 tot overkoepelende conclusies. Daar verbinden we in hoofdstuk 6 vervolgens enkele aanbevelingen aan.

2. Toetsingskader

Om te komen tot een eenduidige, heldere en consistente wijze om te beoordelen in hoeverre de vijf stimuleringsregelingen bijdragen aan de beoogde doelstellingen van het waterschap, is een toetsingskader opgesteld. Hieronder wordt toegelicht wat het toetsingskader is, hoe het is ingericht en in dit onderzoek is gebruikt.

2.1 Wat is een toetsingskader?

Een toetsingskader is een instrument om te beoordelen of iets dat voorkomt in de praktijk ook voldoet aan bepaalde normen. Binnen dit onderzoek zijn de stimuleringsregelingen het 'iets' dat getoetst wordt en zijn de beoogde doelstellingen van deze regelingen de 'normen' waaraan getoetst wordt. Voordat we data gaan verzamelen over het doelbereik van deze regelingen is het belangrijk om te verduidelijken welke normen wordt gehanteerd, hoe deze worden geïnterpreteerd en hoe hierop wordt getoetst.

2.2 Opbouw toetsingskader

Iedere stimuleringsregeling is anders. Daarmee dient rekening gehouden te worden in de manier van toetsen. Tegelijkertijd dienen deze stimuleringsregelingen allemaal bij te dragen aan de overkoepelende doelen die waterschap De Dommel nastreeft met haar activiteiten. Daarom wordt in het toetsingskader zowel aandacht besteed aan de concrete opbrengsten van iedere regeling afzonderlijk als aan de mate waarin deze bijdragen aan de overkoepelende doelen van het waterschap.

We maken gebruik van de *Theory of Change (TOC)*: een conceptueel model dat weergeeft hoe eigen activiteiten tot bepaalde veranderingen (impact) leiden op de doelgroep¹. De kern van de TOC-benadering is dat onderzocht wordt wat de inhoudelijke veronderstellingen zijn over hoe een interventie werkt. Dus hoe de ene verandering tot een volgende verandering leidt: het wordt dan ook wel een verandertheorie genoemd. Vervolgens wordt deze verandertheorie onderzocht.

In een TOC wordt onderscheid gemaakt tussen resultaten, effecten en hogere effecten en impact. In het toetsingskader houden we dit onderscheid aan om de veranderingen als gevolg van de stimuleringsregelingen te toetsen:

¹ Erik Snel, 'De Theory of Change-benadering: weten is méér dan meten', in: J. Omlo, M. Bool en P. Rensen (red.) (2013), *Weten wat werkt. Passend evaluatieonderzoek in het sociale domein*. Amsterdam: Uitgeverij SWP, pp. 145-164

- Resultaten (*output*): de directe resultaten van de eigen activiteiten (zoals het aantal binnengekomen aanvragen of het totale gesubsidieerde bedrag aan verschillende partijen);
- Effecten (*outcome*): de directe veranderingen op de doelgroepen van de regeling op de korte termijn als gevolg van de regeling (zoals het aantal m² verwijderde verharde oppervlakten of het aantal gerealiseerde groene schoolpleinen);
- Hogere effecten (*higher outcome*): de indirecte veranderingen op mens en milieu op de middellange termijn als gevolg van de regeling (zoals het verminderen van waterverbruik en -vraag of het vergroten van het besef van de bedreigingen van water)
- Impact: de indirecte veranderingen op mens en milieu op de lange termijn als gevolg van de (hogere) effecten van de regeling (zoals schoon water en voldoende water).

2.2.1 Impact van de stimuleringsregelingen

Een stimuleringsregeling kan op vele vlakken impact hebben. In het onderzoek richten we ons op de impact van de regelingen op het realiseren van de overkoepelende doelen die waterschap De Dommel heeft geformuleerd in het WBP 4-5. Dit zijn dus de doelen die golden in de periode dat de stimuleringsregelingen (deels) actief waren (2018 tot nu) en de doelen die gelden voor de komende vijf jaar. In het nieuwe WBP worden drie doelen (met bijbehorende subdoelen) genoemd: droge voeten, schoon water en voldoende water. Deze doelen golden ook in het oude WBP, alleen waren deze destijds anders ingevuld en werden er twee aanvullende doelen genoemd: natuurlijk water en mooi water.

In de volgende tabel wordt aangegeven welke stimuleringsregelingen bijdragen aan welke overkoepelende doelen.

Tabel 2: Doelen WBP4-5 per stimuleringsregelingen

Doelen WBP4 – 5 ('Impact')	AFK	KLI	GSP	BBF	BSP
Droge voeten (WBP 4-5)	X	X	X	X	X
Schoon water (WBP 4-5)	X			X	
Voldoende water (WBP 4-5)	X	X		X	X
Natuurlijk water (WBP 4)			X	X	
Mooi water (WBP 4)			X	X	

De overkoepelende doelen vormen het 'inhoudelijk kompas' van de activiteiten van het waterschap en bieden het kader waarmee we de impact van de vijf stimuleringsregelingen onderzoeken en beoordelen. Want het succes van de regelingen wordt bepaald door de bijdrage die zij leveren aan het realiseren van één of meerdere van de doelen van het waterschap.

De overkoepelende doelen worden in beide WBP's vertaald naar concrete(re) doelstellingen. Voor een vergelijking van de doelstellingen tussen het WBP4 en WBP5, zie bijlage 1. Uit deze vergelijking blijkt dat er nauwelijks concrete doelstellingen zijn geformuleerd die expliciet worden verbonden met het stimuleringsbeleid of specifieke stimuleringsregelingen. Wel worden enkele doelstellingen geformuleerd die verbonden kunnen met stimuleringsregelingen. Zoals de doelstelling in het WBP4 om 125 hectare waterberging aan te leggen en de doelstelling in het WBP5 om in 2027 15% minder regenwater op te vangen op de zuiveringen dan in 2021. Alleen wordt in beide WBP's niet aangegeven hoe en in welke mate stimuleringsregelingen daaraan dienen bij te dragen.

2.2.2 Hogere effecten van de stimuleringsregelingen

Iedere stimuleringsregeling heeft verscheidene regeling-specifieke doelstellingen. Oftewel: doelen die het waterschap beoogd met de regeling. Deze doelstellingen zien wij als de 'hogere effecten' van de regelingen. Voor veel verschillende regelingen worden dezelfde doelstellingen gehanteerd of komen, net anders geformuleerd, op hetzelfde neer. Ook bestaan sommige regeling-specifieke doelstellingen uit een combinatie van meerdere doelstellingen. Om een eenduidig overzicht te krijgen, hebben we de doelstellingen van alle regelingen teruggebracht naar negen doelstellingen of 'hogere effecten' waarmee we zo goed als alle regeling-specifieke doelstellingen van de regelingen dekken.

Voor het overzicht hebben we de doelstellingen in drie categorieën ingedeeld: waterbewustzijn, klimaatadaptatie en leefomgeving. In de onderstaande tabel wordt aangegeven welke regeling-specifieke doelstellingen we onderscheiden in het toetsingskader en welke van toepassing zijn op de stimuleringsregelingen. Ook maken we onderscheid tussen hogere effecten die officieel als doelstellingen zijn opgenomen in de beleidsvoorstellen en die hogere effecten die wel het gevolg kunnen zijn van de regeling, maar niet expliciet een doelstelling waren.

Tabel 3: Regeling-specifieke doelstellingen per stimuleringsregeling

Regeling-specifieke doelstellingen ('Hoger effect')	AFK	KLI	GSP	BBF	BSP
Waterbewustzijn: mensen bewuster maken van het belang van (goed) waterbeheer en hun eigen rol daarin.					
1. Vergroten van het besef van de bedreigingen van water (Bijvoorbeeld over bedreigingen als wateroverlast, -schaarste en -vervuiling)	X	X	X		X
2. Vergroten van het besef van de kansen van water (Bijvoorbeeld over kansen van goed waterbeheer voor een gezonde, leefbare en mooie omgeving)	X	X	X	X	X
3. Vergroten van het besef wat iemand zelf kunnen doen (Bijvoorbeeld over wat iemand zelf kan doen bij een waterramp of om watervervuiling tegen te gaan)	X	X	X	X	X
Klimaatadaptatie: een omgeving creëren waarin beter kan worden omgegaan met hittestress, wateroverlast en droogte.					
4. Verminderen van waterverbruik en -vraag (Bijvoorbeeld door slim hergebruik van water of inzetten van waterbesparende technologieën)	X				X
5. Optimaal/efficiënt omgaan met beschikbaar water (Bijvoorbeeld door water op te vangen en vast te houden om grondwater aan te vullen of sponswerking te verbeteren)	X	X	X	X	X
6. Slimmer/snel sturen van water (Bijvoorbeeld door gebruik van technologieën om in te spelen op snel veranderende weersomstandigheden)		X		X	X
Leefomgeving: een omgeving creëren die gezond, leefbaar en mooi is voor mensen					
7. Stimuleren van biodiversiteit (Bijvoorbeeld door het plaatsen van meerdere soorten planten en bomen langs oevers)	X		X	X	
8. Verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit (Bijvoorbeeld door het afkoppelen van regenpijpen zodat schoon hemelwater niet in het riool loopt)	X	X			
9. Vergroten van het aandeel groen (vergroening) (Bijvoorbeeld door het verwijderen van verharde oppervlakken of het plaatsen van groene daken)	X	X	X	X	

X = Officiële doelstelling van de stimuleringsregeling (op basis van beleidsdocumenten)

X = Mogelijk nevendoelelstelling van de stimuleringsregeling, maar niet zo aangegeven in beleidsdocumenten

2.3 Gebruik toetsingskader

Nu bepaald is wat binnen het toetsingskader wordt verstaan onder impact en de hogere effecten van de stimuleringsregelingen, kunnen we de vertaalslag maken naar de vijf stimuleringsregelingen. Wat gaan we per regeling toetsen? Op welke wijze willen we dit aanpakken? En hoe krijgen we hiermee inzicht in de mate dat deze stimuleringsregelingen hebben bijgedragen aan zowel regeling-specifieke doelstellingen als de overkoepelende doelstellingen van het waterschap De Dommel?

Voor iedere stimuleringsregeling stellen we een meetplan op. Per regeling worden hierin de opbrengsten genoemd waarop we de stimuleringsregeling willen toetsen, onderverdeeld in resultaten, effecten, hogere effecten en impact. Per opbrengst wordt ook aangegeven bij welke doelgroep er verandering plaatsvindt, welke meeteenheid wordt gebruikt om deze verandering te bepalen (*indicatoren*) en welke normen door het waterschap zijn gesteld waaraan we deze verandering kunnen toetsen (*streefwaardes*).

In bijlage 2 t/m 6 worden de meetplannen van de vijf stimuleringsregelingen weergegeven. Deze meetplannen bieden houvast in het verzamelen van alle relevante gegevens over de regelingen om het doelbereik ervan te toetsen.

3. Stimuleringsregelingen

Iedere stimuleringsregeling heeft een eigen historie en is opgezet met bepaalde intenties en een doelgroep voor ogen. Om recht te doen aan deze onderlinge verscheidenheid, worden de vijf regelingen in dit hoofdstuk één-voor-één behandeld. Op basis van de uitkomsten uit deskresearch, interviews, groepsgesprekken en vragenlijsten, wordt toegelicht hoe iedere regeling is verlopen, wat de aantoonbare effecten ervan zijn geweest en in hoeverre de gestelde doelen zijn bereikt. Pas in de hierop volgende hoofdstukken worden enkele overkoepelende conclusies getrokken en aanbevelingen gegeven.

3.1 Afkoppelverdubbelaar

Sinds 2019 heeft waterschap De Dommel de Afkoppelverdubbelaar. Met deze regeling verdubbelt het waterschap de gemeentelijke bijdragen aan inwoners en ondernemers om bijvoorbeeld hun afvoerpijpen voor regenwater af te koppelen of regentonnen te plaatsen. Zo sluit het waterschap aan bij bestaande gemeentelijke stimuleringsregelingen en worden tegelijkertijd gemeenten zonder een dergelijke regeling geprikkeld om deze op te zetten.

3.1.1 Aanleiding

Op 25 oktober 2017 heeft het AB van waterschap De Dommel een informatiebijeenkomst gehad over klimaatadaptief omgaan met regenwater². Naar aanleiding van deze sessie is besloten om nader onderzoek te laten doen naar hoe het waterschap verschillende partijen kan stimuleren om anders om te gaan met regenwater. Mede op initiatief van het waterschap, heeft STOWA³ vervolgens een *position paper* opgesteld. In de *position paper* wordt een overzicht gegeven van de verschillende aspecten waar gemeenten en waterschappen rekening mee moeten houden in hun overweging om het afkoppelen van regenwater te stimuleren⁴.

Op basis van de *position paper* van STOWA heeft het AB besloten om inwoners, bedrijven en gemeenten te stimuleren om zorgvuldiger om te gaan met regenwater. Om in het bijzonder inwoners te stimuleren, lag het voor de hand om aan te haken bij bestaande stimuleringsregelingen van gemeenten. Gemeenten, zo was de redenering, hebben immers beter inzicht in welke maatregelen effectief zijn op lokaal niveau. Ook kunnen gemeenten zich gepasseerd voelen als het

² DB (28-11-18) Afkoppelen (klimaatadaptief omgaan met regenwater) en stimuleren gewenst gedrag (kenmerk: Z51601 / B713)

³ Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) is het kenniscentrum van de regionale waterbeheerders (veelal de waterschappen) in Nederland. STOWA ontwikkelt, vergaart, verspreidt en implementeert toegepaste kennis die de waterbeheerders nodig hebben om de opgaven waar zij in hun werk voor staan goed uit te voeren. Voor meer informatie: <https://www.stowa.nl>.

⁴ Partners4UrbanWater (13-09-18) 1ste versie position paper afkoppelen (uitgevoerd in opdracht van STOWA)

waterschap buiten hen om inwoners stimuleert tot bepaalde acties. Daarbij komt dat de werklust bij het waterschap fors zal toenemen bij een eigen stimuleringsregeling⁵.

Op 16 april 2019 heeft het AB ingestemd met een voorstel van het DB om inwoners te stimuleren met een Afkoppelverdubelaar, een regeling waarmee het waterschap de bijdrage van gemeenten aan inwoners verdubbelt om onder meer afvoerpijpen voor regenwater af te koppelen⁶. Deze regeling valt niet onder de Algemene Subsidie Verordening (ASV) van het waterschap, omdat er strikt genomen geen sprake was van een subsidie. In plaats daarvan wordt een doelbijdrage geleverd aan gemeenten, die zij inzetten voor het verstrekken van subsidies aan particulieren⁷. Met deze constructie wordt voorkomen dat iedere particulier zelf een aanvraag moet indienen bij het waterschap om een verdubbeling te ontvangen van de gemeentelijke bijdrage. Dit zou de regeling nodeloos ingewikkeld maken, veel extra werk met zich meebrengen voor het waterschap en het beeld scheppen dat beide overheden puur hun eigen koers varen.

3.1.2 Doelstellingen

Waterschap De Dommel wil met de Afkoppelverdubelaar voor inwoners – naast de overige stimuleringsmaatregelen om ook gemeenten en bedrijven te stimuleren om zorgvuldig met regenwater om te gaan – de volgende doelstellingen bereiken⁸:

- Herstellen van de sponswerking van het bebouwde gebied
- Een klimaatrobuuste inrichting van de bebouwde omgeving

Het DB erkent dat het stimuleren van afkoppelen onder inwoners maar beperkt effect heeft op de bovenstaande doelstellingen en dit effect erg afhankelijk is van de lokale situatie. Wel zijn er andere redenen om in het bijzonder inwoners te stimuleren om klimaatadaptief om te gaan met regenwater. Het DB noemt daarom vier aanvullende doelstellingen: vergroten van waterbewustzijn, 'goed voorbeeld doet goed volgen', versterken van de leefbaarheid in het bebouwd gebied en bestuurlijk enthousiasme (bij gemeenten en waterschappen)⁹. Bij de Afkoppelverdubelaar ligt dus de nadruk meer op het vergroten van waterbewustzijn en het verbeteren van de leefomgeving, dan dat de regeling als doel heeft om grote stappen te maken op het gebied van klimaatadaptatie.

In het toetsingskader in hoofdstuk 2 is aangegeven op basis van welke hogere effecten deze regeling in het vervolg van dit onderzoek wordt getoetst. Daarbij wordt zowel getoetst op hogere effecten die hierboven expliciet als doelstelling zijn benoemd – zij het in een andere bewoording – en hogere effecten die mogelijk het gevolg kunnen zijn van de regeling, maar niet nadrukkelijk beoogd waren met deze regeling, zoals het stimuleren van biodiversiteit en vergroening.

3.1.3 Uitvoering

Voordat we ingaan op de effecten van de Afkoppelverdubelaar, kijken we naar de uitvoering van deze regeling. Daarbij staan we kort stil bij de communicatie over de regeling, het contact en de samenwerking tussen de coördinator van deze regeling en gemeenten, de financieringsvorm en de wijze waarop gemonitord wordt.

⁵ DB (28-11-18) Afkoppelen (klimaatadaptief omgaan met regenwater) en stimuleren gewenst gedrag (kenmerk: Z51601 / B713)

⁶ DB (9-6-19) Toekennen doelbijdrage afkoppelverdubelaar gemeenten (kenmerk: Z57318 / B945), p. 1

⁷ DB (16-04-19) Inzetten afkoppelverdubelaar voor gemeenten (kenmerk: Z57318 / B945)

⁸ DB (28-11-18) Afkoppelen (klimaatadaptief omgaan met regenwater) en stimuleren gewenst gedrag (kenmerk: Z51601 / B713), p. 1

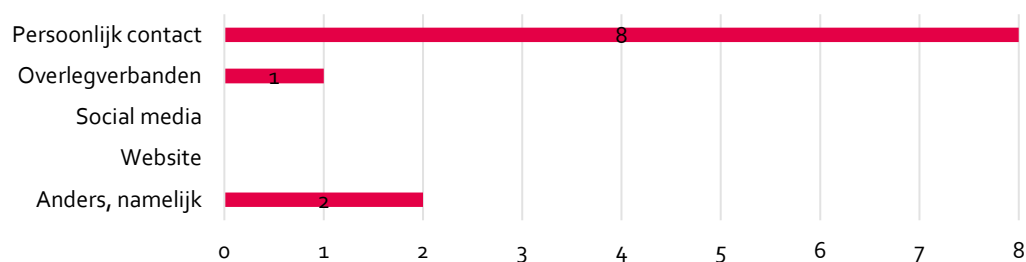
⁹ DB (28-11-18) Afkoppelen (klimaatadaptief omgaan met regenwater) en stimuleren gewenst gedrag (kenmerk: Z51601 / B713), p. 3

Communicatie

Het waterschap neemt ieder jaar rechtstreeks contact op met alle gemeenten in het beheergebied van De Dommel om hen te attenderen op de Afkoppelverdubbelaar. Daarbij wordt gevraagd of de gemeenten hun eigen stimuleringsregeling hebben om het afkoppelen van regenpijpen onder hun inwoners te stimuleren, of van plan zijn deze in te voeren en of ze gebruik willen maken van de Afkoppelverdubbelaar. Verder communiceert het waterschap niet uitgebreid over de regeling, behalve dan op hun eigen website en via sociale mediakanalen, waarop informatie wordt gedeeld over hoe iemand kan afkoppelen en hoe daarvoor subsidie is aan te vragen bij gemeenten. De gemeenten die gebruik maken van de Afkoppelverdubbelaar dienen wel te benoemen in hun communicatie dat het waterschap bijdraagt aan de gemeentelijke regeling.

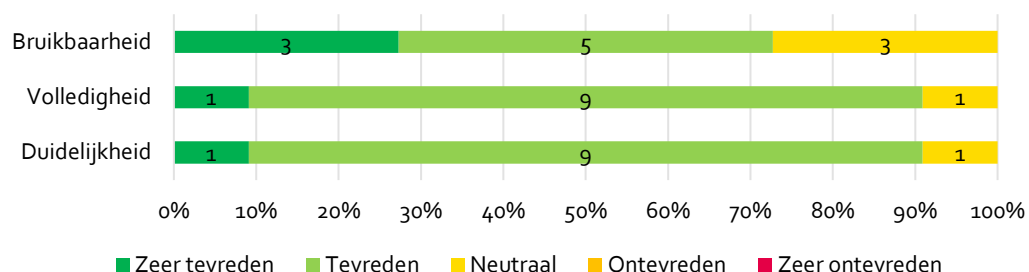
Uit de vragenlijst blijkt dat de meeste gemeenten (8 van de 11 respondenten) inderdaad via een contactpersoon van het waterschap kennisnemen van de Afkoppelverdubbelaar. Een enkeling had van de regeling gehoord via een overlegverband waar het waterschap ook zitting in heeft. Twee respondenten kennen de regeling omdat hun voorganger of collega bij de eigen gemeente dit heeft aangegeven.

Figuur 1: Via welk kanaal van het waterschap De Dommel wist u van de Afkoppelverdubbelaar? (n=11)

Gemeenten zijn doorgaans tevreden over de communicatie over de Afkoppelverdubbelaar. 10 van de 11 respondenten op de vragenlijst zijn (zeer) tevreden over de duidelijkheid en volledigheid van de communicatie over deze regeling. 8 van de 11 is (zeer) tevreden over de bruikbaarheid ervan. Het enige wat hierover wordt opgemerkt is dat er – op het moment dat de vragenlijst is uitgezet – nog enige onduidelijkheid bestaat over voortzetten van de Afkoppelverdubbelaar. Desondanks geven de uitkomsten blijk van een soepel verlopende communicatie tussen het waterschap en gemeenten.

Figuur 2: Hoe beoordeelt u de communicatie over de Afkoppelverdubbelaar op de volgende drie aspecten? (n=11)

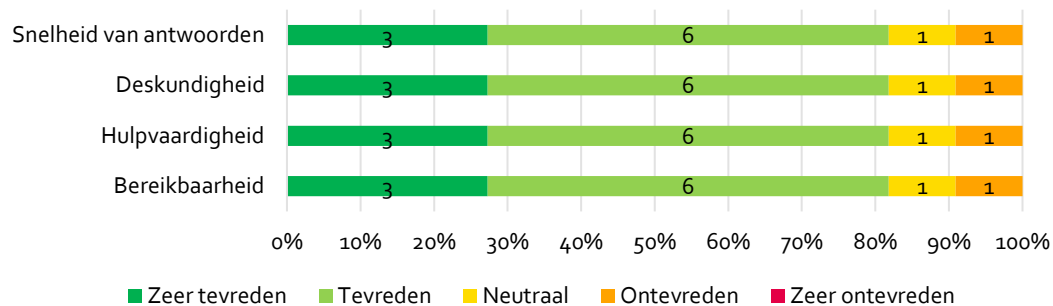

Contact en samenwerking

Het waterschap heeft enkel contact met gemeenten, niet met de inwoners en ondernemers die via de eigen gemeenten subsidie ontvangen. Dit onderlinge contact tussen het waterschap en de gemeenten verloopt over het algemeen naar ieders tevredenheid. Gemeenten beoordelen de deskundigheid, hulpvaardigheid en bereikbaarheid van de coördinator als zeer goed, net als de

snelheid waarop wordt geantwoord (zie figuur hieronder). Eén gemeente is neutraal op dit vlak, maar dat komt omdat zijn/haar voorganger met name contact had met het waterschap. Ook is een afkoppelcoach van een gemeente ontevreden, aangezien het waterschap volgens de respondent geen contact met hem/haar heeft opgenomen en het onduidelijk is hoe gedeclareerd kan worden.

Figuur 3: Hoe beoordeelt u het contact met de uitvoerder van de Afkoppelverdubbelaar op de volgende vier aspecten? (n=11)

Financieringsvorm

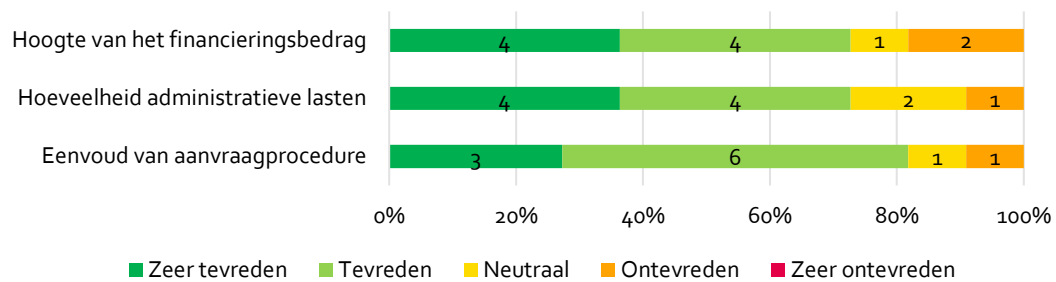
Voor de eerste twee jaar – 2019 en 2020 – heeft het waterschap een budget van € 320.000 per jaar beschikbaar gesteld voor de Afkoppelverdubbelaar. In eerste instantie was het de bedoeling om dit jaarplafond voor 2021 en 2022 terug te schroeven naar € 120.000, maar dit is niet gedaan op advies van de coördinator van de regeling¹⁰. Door het jaarplafond te verminderen, zou het waterschap een verkeerd signaal afgeven aan gemeenten, namelijk dat het herstel van sponswerking in bebouwd gebied minder belangrijk wordt bevonden. Ook konden gemeenten, die nu nog geen eigen regeling hebben, over de streep worden getrokken met een hoger jaarplafond vanuit het waterschap. Ook biedt een hoger jaarplafond mogelijkheden voor het waterschap om sneller te schakelen, mochten de aanvragen toch ineens toenemen. Vandaar dat is besloten om het jaarplafond van € 320.000 te behouden voor 2021 en 2022, met instemming van het AB.

Het jaarplafond wordt volgens een verdeelsleutel toegewezen aan gemeenten die gebruik willen maken van de regeling. Volgens deze verdeelsleutel krijgen deelnemende gemeenten ten minste een minimumbedrag van € 10.000. Daarnaast wordt de hoogte van de bijdrage bepaald op basis van het budget dat de gemeente zelf heeft vrijgesteld voor de eigen stimuleringsregeling. Met de bijdrage vanuit het waterschap kunnen particulieren via gemeenten extra worden gestimuleerd om allerlei klimaatadaptieve maatregelen te treffen, niet uitsluitend het afkoppelen van regenpijpen. Ook gemeentelijke bijdragen aan andere maatregelen, zoals het onttregelen van de tuin, vergroenen van daken of het aanschaffen van regentonnen, komen in aanmerking voor de 'verdubbeling'.

Gemeenten zijn in de vragenlijst bevraagd over de financieringsvorm van de regeling. Daaruit blijkt dat gemeenten doorgaans (zeer) tevreden zijn over de eenvoud van de aanvraagprocedure (9 van de 11) en de hoeveelheid administratieve lasten die ermee gepaard gaan (8 van de 11). Ook zijn de meesten van hen (zeer) tevreden over de hoogte van het financieringsbedrag (8 van de 11), al zijn er wel twee gemeenten die juist hier ontevreden over zijn. Door het succes van de eigen regeling, was het bedrag dat het waterschap ter verdubbeling verstrekke al snel uitgeput. De coördinator van de regeling onderkent dat het jaarplafond van enkele gemeenten voortijdig is uitgeput. Wel is in veel gevallen het jaarplafond voor de desbetreffende gemeente in zo'n situatie verhoogd, wat mogelijk was omdat het jaarplafond in andere gemeenten vrijwel zeker niet werd overschreden.

¹⁰ Waterschap De Dommel (9-7-19) Toekennen doelbijdrage voor afkoppelverdubbelaar gemeenten (kenmerk: Z57318 / B945)

Figuur 4: Hoe beoordeelt u de Afkoppelverdubbelaar op de volgende drie aspecten? (n=11)

Uit de vragenlijst blijkt overigens dat de term 'Afkoppelverdubbelaar' tot verwarring leidt onder aanvragers. Enerzijds wordt niet alleen het 'afkoppelen' van regenpijpen gefinancierd vanuit deze regeling, maar ook andere klimaatadaptieve maatregelen. Anderzijds 'verdubbelt' het waterschap niet altijd op dezelfde manier. Vaak gaat het om een verdubbeling van de individuele subsidies vanuit gemeenten aan inwoners. Maar soms zijn deze subsidies al voldoende om de beoogde maatregelen te nemen en wordt het totaal vrijgestelde bedrag verdubbeld door het waterschap (zoals in de gemeente Eindhoven en Valkenswaard). Zo kan de gemeente meer subsidies verstrekken in plaats van dat individuele subsidies worden verhoogd. In de gemeenten Heeze-Leende en Reusel-De Mierden is weer sprake van een andere vorm van verdubbeling, aangezien daar de materialen die deze gemeenten aanbieden aan inwoners om af te koppelen voor de helft door het waterschap wordt bekostigd.

Uit het groepsgesprek blijkt bovendien dat bij gemeenten waar de Afkoppelverdubbelaar is ingezet als zijnde een verdubbeling van de individuele subsidie aan particulieren, de gebruikers soms financieel gezien wel erg ruimhartig zijn ondersteund om af te koppelen. Achteraf gezien, aldus de deelnemers aan het groepsgesprek, was het beter geweest om het totale gemeentelijk budget te verdubbelen om zo doelmatiger met het beschikbare geld om te gaan.

Monitoring

Het waterschap heeft consequent bijgehouden hoeveel gemeenten ieder jaar gebruik wilden maken van de Afkoppelverdubbelaar, hoeveel daarvan daadwerkelijk hebben deelgenomen en wat het jaarbudget is van iedere gemeente. Echter is in beperkte mate gemonitord hoeveel subsidies aan particulieren zijn 'verdubbeld' door het waterschap en wat er met deze subsidies is gedaan, zoals het aantal regentonnen dat is aangeschaft of het aantal m² afgekoppelde verharde oppervlakken. Slechts enkele gemeenten hebben deze gegevens verstrekt aan het waterschap, vaak door deze gegevens te vermelden in de factuur. Een deel van de gemeenten heeft dit niet gedaan, al is het onduidelijk of het waterschap daar ook telkens naar heeft gevraagd. Wel is bekend dat een aantal gemeenten deze gegevens niet heeft verstrekt, omdat ze twijfelden of dit wel mocht in het kader van de AVG. In de beleidsvoorstellen over de Afkoppelverdubbelaar staat overigens niets over verantwoordingseisen voor de gemeenten.

Anderhalf jaar nadat de Afkoppelverdubbelaar is ingesteld, heeft er een tussentijdse evaluatie plaatsgevonden¹¹. Hieruit is gebleken – net als in de vorige paragraaf wordt vastgesteld – dat de resultaten van de regeling achterbleven bij de hoop en de verwachting van gemeenten, en daarmee het waterschap. Deze evaluatie heeft ertoe geleid dat het jaarplafond in 2021 en 2022 op hetzelfde

¹¹ DB (6-10-20) Tussentijdse evaluatie Afkoppelverdubbelaar (Kenmerk: Z62962 / I63024)

niveau is gebleven als in 2019 en 2020. Daarnaast heeft de evaluatie niet geleid tot enige wijziging in de uitvoering van de Afkoppelverdubbelaar.

3.1.4 Resultaten en effecten

In wat volgt onderzoeken we de directe resultaten van de Afkoppelverdubbelaar – zoals de mate waarin de regeling is benut en bijdragen door het waterschap zijn verstrekt aan gemeenten – en de effecten die deze regeling teweeg hebben gebracht in de mate waarin dit bekend is. Zie bijlage 7 voor een totaaloverzicht van de gemeenten die de Afkoppelverdubbelaar hebben toegepast, de bijbehorende bedragen en de gerealiseerde effecten.

Benutting door gemeenten

Mid-2019 is de Afkoppelverdubbelaar gestart. In het eerste jaar – of beter gezegd: laatste half jaar – hebben twee gemeenten gebruik gemaakt van deze regeling: Son en Breugel en Vught. Voor beide gemeenten geldt dat ze al een stimuleringsregeling hadden en daardoor snel gebruik konden maken van de Afkoppelverdubbelaar. Overige gemeenten waren in 2019 (nog) niet klaar om gebruik te maken van deze regeling, ook al hadden 7 gemeenten in het beheergebied een eigen stimuleringsregeling voor klimaatadaptief omgaan met regenwater, zo is gebleken uit een eigen inventarisatie van het waterschap in het voorjaar van 2019¹².

Aan het begin van 2020 melden zich 14 gemeenten aan voor de Afkoppelverdubbelaar, wat neerkomt op 45% van alle gemeenten in het beheergebied van De Dommel (zie onderstaande tabel). Achteraf gezien blijkt dat slechts 8 van deze 14 gemeenten daadwerkelijk gebruik hebben gemaakt van de regeling in 2020. Het duurde bij sommige gemeenten langer dan verwacht om een eigen regeling van de grond te krijgen. Vaak missen zij ambtelijke capaciteit om een nieuwe eigen stimuleringsregeling op korte termijn van de grond te krijgen. Mogelijk is de coronacrisis vanaf maart 2020 hier ook debet aan.

Tabel 4: Aantal gemeenten per jaar die Afkoppelverdubbelaar (willen) gebruiken

Jaartal	Aantal gemeenten aangemeld	Aantal gemeenten benut
2019	2	2
2020	14	8
2021	18	12
2022 (tot Q3)	22	?

In 2021 melden zich in totaal 18 gemeenten om hun bijdragen aan inwoners te laten verdubbelen door het waterschap. Dit zijn dezelfde gemeenten als in 2020, maar nu met de gemeenten Bladel, Goirle, Nuenen en Veldhoven erbij¹³. Eind 2021 blijkt dat 12 van de 18 aangemelde gemeenten deze verdubbeling door hebben laten werken in hun individuele bijdragen. Meer dus dan een jaar eerder, maar nog altijd zijn er 6 gemeenten die (nog) niet de daad bij het woord hebben gevoegd.

Opvallend is dat 3 van de 12 gemeenten anno september 2022 nog altijd geen factuur hebben opgestuurd naar het waterschap, al is onduidelijk waarom niet.

¹² DB (16-04-19) Inzetten afkoppelverdubbelaar voor gemeenten (kenmerk: Z57318 /B945)

¹³ Van de gemeente Goirle en Nuenen werd al eerder een reactie ontvangen, namelijk eind 2020. Toen was het totaal jaarbudget voor 2020 van het waterschap echter al verdeeld onder de gemeenten. Toch is besloten om voor de gemeente Goirle en Nuenen een jaarplafond toe te kennen van € 10.000, wat beide gemeenten mee hebben genomen voor 2021.

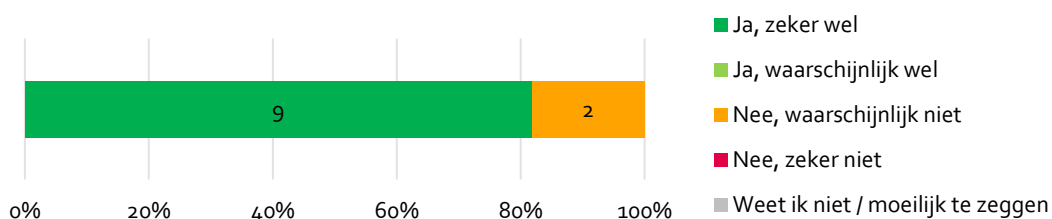
Begin 2022 hebben zich wederom meer gemeenten gemeld voor de Afkoppelverdubbelaar: 22 van de 31 gemeenten in het beheergebied van De Dommel. Hoeveel daarvan de regeling werkelijk gaan benutten, is nu niet vast te stellen. Wel zijn 9 gemeenten tenminste niet van plan deze regeling te gebruiken¹⁴. Dit zijn veelal randgemeenten die slechts voor een fractie in het beheergebied van De Dommel vallen, zoals in het noordwesten de landelijke gemeenten Alphen en Chaam, Baarle-Nassau, Heusden en Loon op Zand, en in het oosten de gemeenten Helmond en Laarbeek.

Juist voor deze randgemeenten heeft het waterschap minder goed in beeld wat hier speelt, omdat ze maar (heel) beperkt in het beheergebied van De Dommel liggen. Sommige van deze gemeenten, zoals de gemeente Helmond, heeft er bewust voor gekozen om geen gebruik te maken van de Afkoppelverdubbelaar omdat anders een 'tweespalt' ontstaat binnen de gemeente als de verdubbeling enkel geldt voor een klein deel van de gemeente. Dit dilemma speelt eigenlijk bij veel randgemeenten, zo geeft de coördinator van de regeling aan. Voor andere gemeenten die wel volledig in het beheergebied van De Dommel vallen en niet gebruik maken van de regeling, kan het zijn dat de Afkoppelverdubbelaar onvoldoende aansluit op de eigen wens om inwoners meer aan te sporen via communicatie in plaats van met een geldbedrag. In de vragenlijst had één gemeente aangegeven geen gebruik te maken van de Afkoppelverdubbelaar omwille van deze reden.

Belang van de regeling

Van alle ondervraagde gemeenten, zegt 9 van de 11 van hen dat zij zeker ook zonder de Afkoppelverdubbelaar een eigen regeling zouden hebben gehad om inwoners en ondernemers te stimuleren om af te koppelen. Veel van hen hadden al een eigen stimuleringsregeling voordat de Afkoppelverdubbelaar van kracht ging, of waren dat van plan. Wel biedt de 'verdubbeling' van het waterschap meer slagkracht aan de eigen regeling; er kan simpelweg meer worden afgekoppeld. Voor twee kleinere plattelandsgemeenten (+/- 15.000 inwoners) heeft de Afkoppelverdubbelaar wel degelijk ertoe geleid dat zij een eigen stimuleringsregeling hebben geïntroduceerd. Al met al toont dit dat de regeling met name versnelling aanbrengt aan een ontwikkeling waar veel gemeenten al op inspelen.

Figuur 5: Zou uw gemeente een eigen stimuleringsregeling hebben zonder de Afkoppelverdubbelaar van het waterschap? (n=11)

Bijdrage vanuit de regeling

Zoals eerder vermeld, bedraagt het totale jaarplafond dat het waterschap beschikbaar stelt voor de Afkoppelverdubbelaar in beginsel € 320.000. In 2020 en 2021 is dit jaarplafond, zo blijkt achteraf (zie onderstaande tabel), iets verhoogd, omdat na de verdeling van het jaarbudget bleek dat andere gemeenten nog aanspraak konden maken op budget vanuit de Afkoppelverdubbelaar. Daarom is

¹⁴ Gemeenten die niet gebruik maken van de Afkoppelverdubbelaar maar officieel wel in het beheergebied van waterschap De Dommel vallen zijn: Alphen en Chaam, Baarle-Nassau, Best, Bladel, Eersel, Helmond, Heusden, Laarbeek, Loon op Zand.

besloten om ieder van deze gemeenten, die laat aanhaakten op de regeling, het minimumbedrag van € 10.000 te bieden. In 2020 geldt dit bijvoorbeeld voor de gemeenten Valkenswaard, Reusel-De Mierden en Heeze-Leende.

In de tabel hieronder is te zien hoe het vrijgestelde jaarbudget van gemeenten, het vastgestelde jaarplafond van het waterschap en de daadwerkelijke bijdrage vanuit het waterschap zich tot elkaar verhouden. Hieruit valt op te maken dat het jaarplafond in 2020 bij lange na niet is behaald: net niet de helft van het jaarplafond is verstrekt aan gemeenten (€ 173.292). Het jaar erna ligt de bijdrage al iets hoger en wordt ruim driekwart van het jaarplafond opgemaakt. Voor 2022 is nog niet bekend wat de jaarbijdrage vanuit het waterschap gaat zijn.

Tabel 5: Financiële bijdragen vanuit de gemeenten en het waterschap met betrekking tot de Afkoppelverdubbelaar

Jaartal	Jaarbudget gemeenten	Jaarplafond waterschap	Jaarbijdrage waterschap
2020 ¹⁵	€ 1.561.000	€ 350.000	€ 173.292
2021	€ 1.685.500	€ 340.000	€ 258.079
2022 (tot Q3)	€ 1.278.300	€ 320.000	?

Meerdere redenen zijn te noemen waarom het jaarplafond telkens niet is behaald. Ten eerste geven veel gemeenten aan dat ze gebruik willen maken van de regeling, maar maken ze uiteindelijk toch geen gebruik ervan. Bij sommige gemeenten duurt het simpelweg langer dan verwacht voordat ze een eigen regeling hebben geïntroduceerd of dat ze de verdubbeling kunnen doorvoeren op hun eigen regeling. Ten tweede overschatten veel gemeenten het animo voor de eigen regeling, waardoor het waterschap uitgaat van een relatief hoge 'verdubbeling' dat uiteindelijk niet verstrekt hoeft te worden. Gemeenten waar met name de aanvragen achterblijven zijn de gemeente Son en Breugel en Someren. Tegelijkertijd zijn er ook gemeenten waar meer aanvragen binnenkomen dan verwacht, zoals in de gemeente Eindhoven en Valkenswaard. Het waterschap heeft besloten om de extra aanvragen uit deze gemeenten toch te verdubbelen, mede omdat werd verwacht dat andere gemeenten hun jaarplafond niet volledig zouden benutten.

Effecten

Inwoners en ondernemers vragen bij hun gemeente – en dus niet bij het waterschap – een subsidie aan om bijvoorbeeld regenpijpen af te koppelen of regentonnen aan te schaffen. Omdat het waterschap maar beperkt gemonitord heeft op hoeveel aanvragen de Afkoppelverdubbelaar van toepassing is en dit ook niet altijd vermeld wordt in facturen vanuit de gemeenten, kunnen we enkel aangeven wat het minimum aantal aanvragen zijn geweest (zie tabel hieronder). In 2019 zijn er tenminste 140 aanvragen geweest, maar deze komen allemaal uit de gemeente Son en Breugel. Voor de gemeente Vught is onbekend hoeveel aanvragen er zijn geweest.

In 2020 zijn er tenminste 799 aanvragen met de Afkoppelverdubbelaar meegefinancierd. Dit aantal is enkel gebaseerd op de gegevens van 7 van de 8 gemeenten. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat 578 van de 799 aanvragen gaan over de aanschaf van regentonnen in de gemeente Boxtel. Een jaar later, in 2021, zijn er tenminste 174 aanvragen geweest waar de Afkoppelverdubbelaar van

¹⁵ In de cijfers voor 2020 zijn ook de bedragen van 2019 verwerkt. Alleen de gemeenten Son en Breugel en Vught hebben in 2019 een bijdrage gekregen vanuit het waterschap. Deze bijdragen zijn verwerkt in de jaarbijdrage van het waterschap in 2020.

toepassing op was. Voor 2021 zijn enkel de cijfers over het aantal aanvragen beschikbaar van 8 van de 12 gemeenten die de Afkoppelverdubbelaar hebben benut.

Tabel 6: Aantal aanvragers en m² afgekoppeld via de Afkoppelverdubbelaar

Jaartal	Aantal aanvragers via gemeenten	Aantal m ² afgekoppeld	Overige effecten
2019	140 ¹⁶ (1 gemeente)	1.650 ¹⁷ (1 gemeente)	17 mln. liter extra water toegevoegd aan grondwatervoorraad
2020	799 (7 gemeenten)	9.218 (4 gemeenten)	578 geplaatste regentonnen
2021	174 (8 gemeenten)	15.775 (5 gemeenten)	
2022	?	?	
Totaal	1.113	26.643	

We kunnen concluderen dat met de regeling Afkoppelverdubbelaar voor de periode 2019-2021 tenminste een gebied is afgekoppeld van 26.643 m² – de grootte van bijna 4 voetbalvelden¹⁸. In 2019 is er tenminste 1.650 m² aan verhard oppervlak afgekoppeld, in 2020 9.218 m² en in 2021 15.775 m². De stijging van 2020 naar 2021 heeft met name te maken met een stijging van het aantal afgekoppelde m² per gemeente, althans op basis van de gegevens van de gemeenten waarvoor de cijfers bekend zijn. Voor 2020 zijn deze gegevens bekend van 4 van de 8 gemeenten die de Afkoppelverdubbelaar hebben benut; voor 2021 is dit slechts bekend voor 5 van de 12 gemeenten. Door gebrek aan effectmonitoring en de moeilijkheid om dit achteraf te achterhalen, is het niet mogelijk om een preciezer beeld te krijgen van de effecten van de Afkoppelverdubbelaar.

3.1.5 Hogere effecten

De coördinator is gevraagd om met een score aan te geven in hoeverre bepaalde doelstellingen belangrijk waren om te realiseren met de Afkoppelverdubbelaar, en de mate waarin de regeling daaraan heeft bijgedragen. Aan deelnemende gemeenten is hetzelfde gevraagd, alleen hadden deze twee vragen betrekking op de eigen stimuleringsregeling.

Uit de resultaten blijkt (zie tabel hieronder) dat het vergroten van waterbewustzijn het meest belangrijkst was. Dat de regeling hier naar verwachting aan heeft bijgedragen, staat voor beide partijen vast. Eerder is al genoemd dat ten minste 1.113 particulieren klimaatadaptieve maatregelen hebben genomen die deels zijn gefinancierd met de Afkoppelverdubbelaar. Al is deze groep klein in omvang – ongeveer het aantal huishoudens in een gemiddelde Eindhovense buurt¹⁹ – toch hebben zij een voorbeeldfunctie in de buurt en zetten mogelijk anderen aan om hetzelfde doen, waardoor nog meer inwoners beseffen wat ze zelf kunnen doen aan klimaatadaptatie. Wel zou een deel van de inwoners ook afgekoppeld hebben zonder de Afkoppelverdubbelaar, mede omdat een aantal gemeenten ook een eigen regeling zou hebben zonder 'verdubbeling' vanuit het waterschap.

¹⁶ Alleen de aanvragen vanuit de gemeente Son en Breugel worden hierbij meegeteld. In 2019 zijn in deze gemeenten 140 woningen afgekoppeld met de inzet van de Afkoppelverdubbelaar. Voor de gemeente Vught is onbekend hoeveel aanvragen zijn gehonoreerd waar de Afkoppelverdubbelaar van toepassing op was.

¹⁷ Alleen het gerealiseerde aantal afgekoppelde m² in de gemeente Vught is meegenomen. Alleen voor die gemeente was duidelijk hoeveel m² er is afgekoppeld in 2019. Voor de gemeente Son en Breugel is enkel bekend – op basis van een onderzoek door een stagiair van de Hogeschool Zeeland – dat met de 140 afgekoppelde woningen in 2020 circa 17 miljoen liter water extra is toegevoegd aan de grondwatervoorraad.

¹⁸ In deze berekening wordt uitgegaan van een voetbalveld van 105 m x 68 m = 7.140 m².

¹⁹ 123.763 huishoudens in Eindhoven (2022) / 116 buurten = gemiddeld 1.067 huishoudens per Eindhovense buurt.

De twee doelstellingen die gericht zijn op klimaatadaptatie – te weten: het verminderen van het waterverbruik en -vraag en het optimaal/efficiënt omgaan met beschikbaar water – worden ook als belangrijk gezien, maar minder dan het vergroten van waterbewustzijn. Alhoewel de regeling heeft bijgedragen aan deze doelstellingen, is het effect beperkt (zie ook paragraaf 4.1.4). Ook is er minder afgekoppeld door inwoners dan verwacht. Wel is er duidelijk sprake van een opwaartse trend: meer gemeenten bieden een stimuleringsregeling aan en meer particulieren koppelen af met een bijdrage uit deze regelingen. Bij voortzetting van de Afkoppelverdubelaar – zij het eventueel in aangepaste vorm – kunnen er meer effecten worden verwacht, al blijft het een regeling die slechts op kleine schaal effect gaat hebben. Of zoals het STOWA het verwoordde in haar *position paper*: afkoppelen is geen wondermiddel voor de klimaatrobuuste stad²⁰.

Overige doelstellingen die meer van doen hebben met het creëren van een groene, gezondere en duurzame leefomgeving, zijn in mindere mate van belang geweest. Wel zien we dat de regeling naar verwachting heeft bijgedragen aan deze doelstellingen. Zoals de coördinator het verwoordt: *"De regeling had een 'waterdoelstelling', maar omdat 'groenoplossingen' vrijwel altijd ook oplossingen voor waterproblemen zijn, is er wel een (beperkte) relatie"*. Ook geven gemeenten aan dat er via hun regelingen groene daken zijn gefinancierd, al was dat niet per se de focus. Maatregelen om af te koppelen worden vaak aangegrepen om ook te werken een betere leefomgeving.

Tabel 7: Scores coördinator en gebruikers m.b.t. mate van belang/bijdrage doelstellingen van de regeling Afkoppelverdubelaar

Doelstellingen	Mate van belang (0= niet erg belangrijk / 5 = enigszins belangrijk / 10 = erg belangrijk)		Mate van bijdrage (0= veel minder dan verwacht / 5 naar verwachting / 10 = veel meer dan verwacht)	
	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=11)	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=11)
Vergroten van het besef van de bedreigingen van water	10	6	5	5
Vergroten van het besef van de kansen van water	10	7	5	7
Vergroten van het besef wat iemand zelf kan doen	10	8	5	8
Verminderen van waterverbruik en -vraag	7	5	5	5
Optimaal/efficiënt omgaan met beschikbaar water	6	6	2	6
Stimuleren van biodiversiteit	2	4	2	5
Verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit	7	6	7	6
Vergroten van het aandeel groen (vergroening)	4	6	4	6

²⁰ DB (28-11-18) Afkoppelen (klimaatadaptief omgaan met regenwater) en stimuleren gewenst gedrag (kenmerk: Z51601 / B713), p. 1

3.1.6 Conclusie

Ieder jaar wordt de Afkoppelverdubbelaar door meer gemeenten gebruikt: in 2019 door 2, in 2020 door 8 en in 2021 door 12. Ook al hadden veel van hen al een eigen regeling of waren reeds van plan deze in te voeren, toch hebben een paar gemeenten een eigen stimuleringsregeling geïntroduceerd als gevolg van de Afkoppelverdubbelaar. Over het algemeen is te zien dat de 'verdubbeling' vanuit het waterschap de mogelijkheid biedt om de gemeentelijke stimulering kracht bij te zetten en meer mensen te laten afkoppelen. Wel is het animo onder inwoners om af te koppelen tegengevallen en is de Afkoppelverdubbelaar minder gebruikt dan werd verwacht. Ook maken veel randgemeenten geen gebruik van de regeling omdat ze willen voorkomen dat slechts een deel van hun inwoners in aanmerking komt voor de 'verdubbeling'.

Doordat er slechts beperkt is bijgehouden hoeveel aanvragen zijn verdubbeld en wat hiermee is gedaan, zijn de effecten van de regeling slechts deels bekend. Hierover zijn op voorhand geen duidelijke afspraken gemaakt met tussen het waterschap en de gemeenten. Wel staat vast dat de regeling op kleine schaal effecten heeft gerealiseerd om de sponswerking van het bebouwd gebied te herstellen. Het zijn kleine stappen de juiste richting in, maar de grotere stappen worden er niet mee gezet. Bovendien liggen er kansen om doelmatiger om te gaan met de vrijgemaakte financiële middelen door de 'verdubbelings'-methodiek te herzien, bijvoorbeeld door enkel het totaalbudget van gemeenten te verdubbelen in plaats van de individuele subsidies, al zal dit niet voor iedere gemeente gewenst zijn. Verder is de regeling met name bedoeld om meer waterbewustzijn te kweken onder inwoners, en dat is ook in zekere mate gelukt. De particulieren die hebben afgekoppeld zijn misschien niet in groten getale, maar kunnen met hun acties wel anderen in hun lokale omgeving aan het denken zetten om hetzelfde te doen.

3.2 Subsidie voor klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling

In 2020 heeft waterschap De Dommel een regeling ingesteld om de aanleg van klimaatbuffers en daarmee grondwateraanvulling te stimuleren. Klimaatbuffers zijn gebieden die zijn ingericht om water op te vangen en vast te houden om zo wateroverlast en -tekorten te voorkomen, hitte te temperen of kooldioxide vast te houden in de lucht²¹. Net als de Afkoppelverdubbelaar is dit een regeling 'uit de eigen koker' van het waterschap en bedoeld om partijen aan te sporen om meer klimaatbewust om te gaan met regenwater.

3.2.1 Aanleiding

De regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling (KLI) heeft haar oorsprong – net als de Afkoppelverdubbelaar – in 2017, toen het AB van waterschap De Dommel een sessie heeft gehad over klimaatadaptief omgaan met regenwater. Naar aanleiding van deze bijeenkomst en de *position paper* van STOWA die daarop volgde, heeft het AB in november 2018 besloten om verschillende partijen – inwoners, bedrijven en gemeenten – te stimuleren om klimaatbewuster om te gaan met regenwater. Waar de Afkoppelverdubbelaar zich meer richt op inwoners vanuit het

²¹ Waterschap De Dommel hanteert meerdere definities voor klimaatbuffers. In het Actieplan 'Leven De Dommel' wordt een klimaatbuffer gedefinieerd als volgt: "een gebied waarin de effecten van klimaatveranderingen worden opgevangen doordat het is ingericht voor zowel het opvangen van toenemende wateroverlast en watertekorten als om het temperen van hittegolven in steden. Afhankelijk van de locatie kan de inrichting variëren". In het voorstel van de DB op 24 maart 2020 wordt een kortere definitie gegeven: "Een gebied dat is ingericht om afvoerpieken af te vlakken en/of water te conserveren (vasthouden zodat het alsnog kan infiltreren of beschikbaar komt in periode van schaarste)". Om te komen tot één definitie, die recht doet aan de verschillende redenen om klimaatbuffers in te zetten, hanteren we een definitie van de WUR (2019) (<https://edepot.wur.nl/508730>)

oogpunt dat 'ieder druppel telt', was er behoefte aan een regeling om gemeenten, bedrijven, verenigingen en grondeigenaren te stimuleren om op grote schaal water vast te houden.

De regeling KLI komt voort uit het Actieplan Leven De Dommel (2019-2022), dat in juli 2019 is geactualiseerd. In dit Actieplan is nadrukkelijk aandacht besteed aan de gevolgen van droogte en het belang van het aanvullen van grondwater²². Om te werken aan een klimaatbesteding waterbeheer worden er in dit actieplan zeven clusters van maatregelen benoemd. Voor ieder cluster worden de gewenste resultaten voor eind 2022 genoemd met bijbehorende acties om dit te realiseren. Belangrijk voor twee clusters – 'Sponswerking bebouwd gebied vergroten' (cluster 2) en 'Samen met gebiedspartners werken aan het juiste gebruik op de juiste plek' (cluster 3) – is het stimuleren van de aanleg van klimaatbuffers.

Op 24 maart 2020 heeft het AB ingestemd met de invulling van de regeling KLI²³. In tegenstelling tot de Afkoppelverduubelaar valt deze regeling wel onder de Algemene Subsidieverordening (ASV), waarbij slechts een aantal activiteiten worden gestimuleerd die van tevoren zijn gedefinieerd: 1) het afkoppelen van verharde oppervlakten (zoals een weg of een dak) van een gemengd rioolstelsel, 2) het verwijderen van verharde oppervlakten (vergroening), 3) het aanbrengen van half-verharding (zoals grind of kleischelpen), 4) het tijdelijk opvangen van (regen)water in een berging al dan niet in combinatie met infiltratie (zoals een zaksloot of wadi), en 5) het aanpassen van een 'Verbeterd Gescheiden Stelsel' (VGS) naar een VGS 2.0²⁴. Vanaf 2022 is deze laatste activiteit geen onderdeel meer van de stimuleringsregeling.

3.2.2 Doelstellingen

Waterschap De Dommel wil met de regeling KLI de volgende doelstellingen bereiken²⁵:

- Stimuleren van grondwataaanvulling
- Stimuleren van de aanleg van klimaatbuffers door anderen, zodat gebiedspartners een bijdrage kunnen leveren aan een klimaatadaptieve inrichting en daarnaar handelen.

Ook moet deze stimuleringsregeling bijdragen aan de beoogde resultaten die het waterschap in het Actieplan Leven De Dommel (2019-2022) zijn vastgesteld, die vallen onder twee eerdergenoemde clusters van maatregelen. Voor cluster 2 ('Sponswerking bebouwd gebied vergroten') dienen er vóór

²² DB (28-05-18) Actieplan Leven-de-Dommel (2019-2022): naar een klimaatbestendig waterbeheer in stad en buitengebied

²³ In deze nieuwe stimuleringsregeling worden twee eerdere regelingen van Waterschap De Dommel geïncorporeerd. Het gaat om de regeling 'Stimuleren van klimaatrobuuste inrichting op bedrijventerreinen en bij woningbouwverenigingen' en de regeling 'Stimuleren van compensatieberging voor oude verharde oppervlakken'. Beide regelingen kwamen voor uit besluiten van het AB van 28 november 2018. Deze twee regelingen komen dus te vervallen, aangezien deze opgaan in de nieuwe stimuleringsregeling.

²⁴ Een VGS 2.0 is een verbeterde versie van de gescheiden stelsels, waarbij er aparte buizen zijn voor regenwater en afvalwater. Bij gescheiden stelsels gaat het regenwater direct naar vijvers of sloten, terwijl het afvalwater naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) gaat. Echter kan het regenwaterstelsel nog veel vervuiling afvoeren, bijvoorbeeld door afstroming van vuil van wegen (zoals olie, roet, honden- en vogelpoep) en door verkeerde aansluitingen in huizen. Daarom zijn 'Verbeterd Gescheiden Stelsels' (VGS) ontwikkeld. Bij deze VGS loopt regen- en afvalwater allebei naar een gemaal. Vanaf het gemaal gaat met het afvalwater ook een groot deel van het regenwater naar de RWZI, waaronder water van kleinere buien en het begin van grotere buien. Daarbij zit ook het afvalwater uit foute rioolaansluitingen. Het resterende, vaak schonere deel van het regenwater loopt over naar een vijver of sloot. Hierdoor komt uiteindelijk minder vuil in het oppervlaktewater terecht. Uit onderzoek van Arcadis en WUR (2017) – in opdracht van de STOWA en Stichting RIONED – blijkt echter dat de biologische waterkwaliteit bij het gebruik van VGS's nauwelijks beter is dan bij traditioneel gescheiden stelsels (<https://edepot.wur.nl/409134>). Het nieuwe concept 'VGS 2.0' moet hiervoor een oplossing bieden. In een VGS2.0 zijn er twee pompen in het hemelwaterstelsel: één voor de afvoer richting de RWZI en één voor de afvoer naar het oppervlaktewater. Als het aangevoerde water vies is, gaat de pomp richting de RWZI 'aan' en als het aangevoerde water schoon genoeg is, gaat de pomp naar het oppervlaktewater 'aan'. Om te bepalen wanneer het water vies of schoon is, kunnen waterkwaliteitssensoren nodig zijn, maar een niveau- en/of debietsensor kan al voldoende zijn (<https://www.riool.net/anders-omgaan-met-verbeterd-gescheiden-rioolstelsels>).

²⁵ DB (24-3-20) Nadere regels ASV klimaatbuffers en stimulering grondwataaanvulling, p. 3

eind 2022 10 klimaatbuffers te zijn ingericht aan de randen van bebouwd gebied; voor cluster 3 ('Samen met gebiedspartners werken aan het juiste gebruik op de juiste plek') moeten er vóór eind 2022 8 klimaatbuffers zijn ingericht in het landelijk gebied²⁶.

In het toetsingskader in hoofdstuk 2 is aangegeven op basis van welke hogere effecten de regeling in het vervolg van dit onderzoek wordt getoetst. Hieruit wordt duidelijk dat we ons niet uitsluitend richten op de officieel beoogde effecten van de regelingen – in onze woorden: optimaal/efficiënt omgaan met beschikbaar water en het vergroten van het besef wat iemand zelf kan doen – maar ook op belangrijke neveneffecten, zoals het vergroten van het besef onder de betrokken partijen wat de kansen zijn van water en het verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit.

3.2.3 Uitvoering

In deze paragraaf beschrijven we in het kort de uitvoering van de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling en wat ons hierin opvalt.

Communicatie

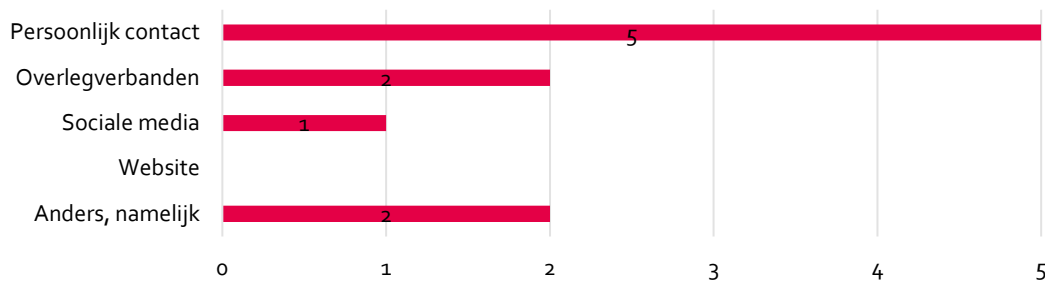
Het waterschap verzorgt volledig zelf de communicatie over de regeling. Zo wordt er over deze regeling gecommuniceerd via de eigen website en sociale mediakanalen. Ook is de regeling onder de aandacht gebracht in ambtelijke en bestuurlijke netwerken. Woningbouwverenigingen en andere grondeigenaren zijn wel benaderd via de planvormers van het waterschap, maar dit contact verloopt sporadischer en minder vanuit één contactpersoon. Met name gemeenten zijn dus gericht benaderd voor deze regeling. Overige partijen die gebruik kunnen maken van de regeling – zoals bedrijven, stichtingen en grondeigenaren – zijn vrijwel niet proactief door het waterschap geattendeerd op de mogelijkheden van deze regeling.

Uit de vragenlijst komt naar voren dat de helft van de gebruikers de regeling kenden omdat ze hierop zijn gewezen door iemand van het waterschap (5 van de 10). Dit zijn voornamelijk gemeenten, maar hieronder vallen ook een zorginstelling en een ontwikkelaar van zonneparken. Opvallend, want deze laatste partijen zijn niet rechtstreeks benaderd door de coördinator. Mogelijk zijn deze partijen via de planvormers van het waterschap op deze regeling geattendeerd. Verder geven een aantal respondenten aan dat ze de regeling kenden via overlegverbanden, waarin de regeling werd genoemd. Ook vermeldt iemand van een vereniging van basisscholen dat zij een tip kreeg via hun oudervereniging over de regeling. Al met al komt uit de vragenlijst naar voren dat gebruikers met name 'via-via' van de regeling wisten en niet via de officiële kanalen van het waterschap (website en sociale media).

Gezien de lijst met aanvragers van de regeling (zie bijlage 8 voor een totaaloverzicht), kunnen we concluderen dat uiteenlopende partijen bekend zijn geraakt met de regeling en een aanvraag hebben ingediend. Daaronder vallen bijvoorbeeld ook zorginstellingen, voetbalverenigingen, scholen, en zelfs een dierencrèche. Het is onduidelijk hoe juist deze partijen – naast gemeenten – van de regeling hebben gehoord. De vragenlijst geeft hier geen uitsluitend over, waardoor het enkel blijft bij gissen hoe zij wisten van de regeling. Mogelijk heeft mond-op-mondreclame en aandacht in de lokale media of op social media een rol gespeeld, maar dit is niet vast te stellen.

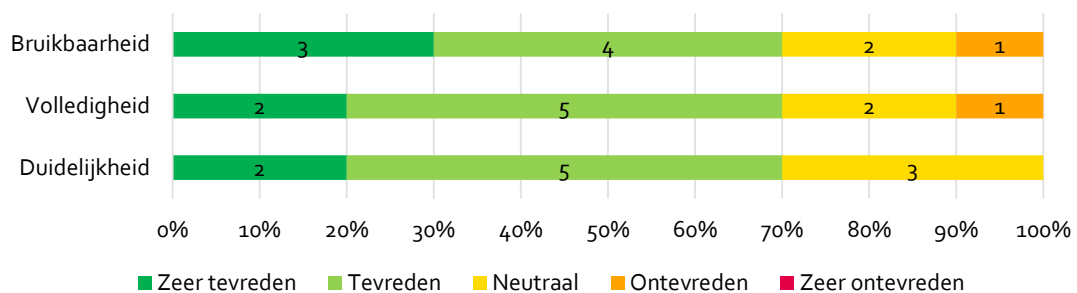
²⁶ DB (28-05-18) Actieplan Leven-de-Dommel (2019-2022): naar een klimaatbestendig waterbeheer in stad en buitengebied, p. 6-7) (<https://www.waternatuurlijk.nl/water2020/wp-content/uploads/2020/04/WS-aangepast-Actieplan-Leven-de-Dommel-2019-2022-versie-20190617.pdf>)

Figuur 6: Via welk kanaal van het waterschap De Dommel wist u van de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling? (n=10)

Gebruikers van de regeling zijn ook gevraagd hoe zij de communicatie over de regeling beoordelen. Over de hele linie is grote mate van tevredenheid: 7 van de 10 respondenten is (zeer) tevreden over de duidelijkheid, bruikbaarheid en volledigheid van de communicatie over de regeling (zie de onderstaande tabel). De enige organisatie die over twee aspecten van de communicatie ontevreden is, is een professionele projectontwikkelaar. Deze respondent geeft echter geen nadere toelichting op het antwoord.

Figuur 7: Hoe beoordeelt u de communicatie over de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling op de volgende drie aspecten? (n=10)

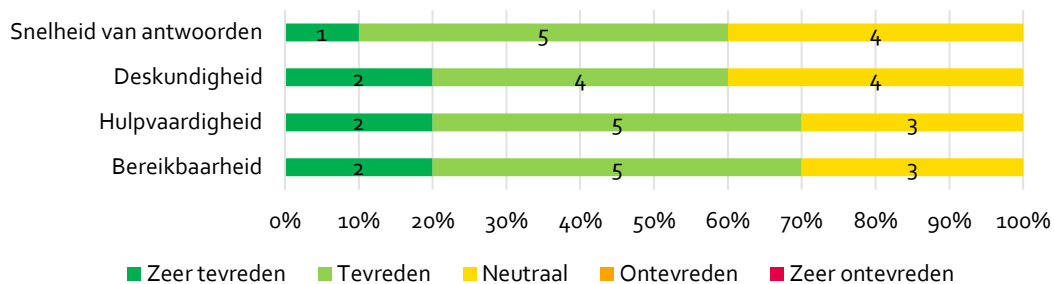

Contact en samenwerking

Organisaties die subsidie willen aanvragen voor het aanleggen van een klimaatbuffer, kunnen een formulier invullen via de website van het waterschap. Daarbij moeten ze onder meer de beoogde maatregelen toelichten, een tekening van het gebied/plan toevoegen en een begroting meesturen. Vaak bellen de organisaties de coördinator van de regeling of een planvormer van het waterschap voordat de aanvraag wordt ingediend. Soms sturen aanvragers eerst een conceptversie op van hun aanvraag, om te peilen of ze op het juiste spoor zitten. Het komt vrijwel niet voor dat een aanvraag wordt ontvangen zonder dat er op voorhand contact is geweest.

Over het algemeen zijn gebruikers van de regeling zeer tevreden over het contact met de uitvoerder van de regeling. 7 van de 11 respondenten zijn (zeer) tevreden over de bereikbaarheid en hulpvaardigheid en de deskundigheid van de contactpersoon. Enkele respondenten die veelal 'neutraal' hebben geantwoord, zeggen dat ze geen contact hebben gehad met het waterschap en alleen het formulier hebben ingevuld, waardoor ze de vraag niet goed konden beantwoorden. Niemand is (zeer) ontevreden. Ook als het gaat om de snelheid waarin de contactpersoon antwoord geeft, is 6 van de 10 (zeer) tevreden.

Figuur 8: Hoe beoordeelt u de communicatie over de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling op de volgende drie aspecten? (n=10)

Financiering

De uitvoering van deze de regeling KLI wordt gedekt met middelen die door het AB ter beschikking zijn gesteld voor het Actieplan Leven De Dommel. Het gaat om een jaarlijks bedrag van € 1.000.000 voor de periode 2020 tot 2022²⁷. Per aanvraag kan maximaal € 200.000 worden verstrekt. Met het jaarbedrag kunnen dus tenminste 5 projectaanvragen worden gehonoreerd²⁸. Daarnaast is de subsidiehoogte afhankelijk van de genomen maatregelen. Zo ontvangt een aanvraag maximaal € 4 per m² afgekoppeld verhard oppervlak en maximaal € 75 per m³ aangelegde waterberging.

Aanvragers konden een financiële bijdrage ontvangen voor het herinrichten van een bestaand perceel. Om in aanmerking komen voor een bijdrage, moest worden voldaan aan een aantal minimumvoorwaarden. Zo moet de aanvraag gaan om minstens 20 m³ aan waterberging of minstens 1.000 m² aan afgekoppeld oppervlakte. Indien er sprake is van infiltratie, dient de voorziening een infiltratiecapaciteit te hebben van tenminste 0,5 m per dag. Ook kan de aanvrager enkel subsidie krijgen voor de investeringskosten, niet voor personeelskosten (met uitzondering van coördinatiekosten). Er is dus sprake van een technische ondergrens aan datgene wat er met deze regeling gefinancierd wordt, geen financiële ondergrens.

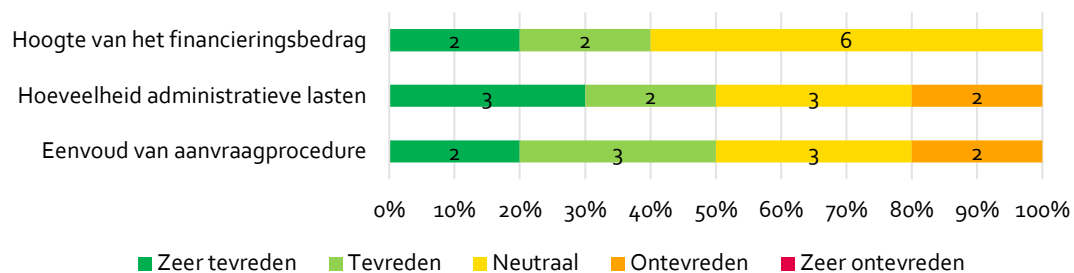
In de vragenlijst zijn gebruikers bevraagd hoe zij de regeling ervaren. Over de eenvoud van de aanvraagprocedure en de hoeveelheid administratieve lasten, is 5 van de 10 respondenten (zeer) tevreden, waaronder voornamelijk professionele ontwikkelaars en grote gemeenten. Onder hen die 'neutraal' zijn op deze twee punten, zijn enkele stichtingen. Een particulier en een kleine gemeente zijn ontevreden. De particulier geeft aan dat het moeilijk was de regels en voorwaarden te begrijpen en dat ze daarom een bureau hebben ingeschakeld om hen te helpen. Een gemeente die deelnam aan het groepsgebesprek gaf bovendien aan dat zij veel tijd nodig hadden om de verantwoording op orde te krijgen, mede omdat het een groot project betrof waarbij veel rekenwerk nodig was om de exacte kosten en beoogde effecten van de klimaatbuffers te bepalen.

Alles duidt erop dat de regeling nog altijd erg complex is voor partijen die niet gewend zijn om dergelijke grote aanvragen in te dienen, zoals stichtingen en particulieren. Over de hoogte van het financieringsbedrag is de helft van de respondenten (zeer) tevreden en de andere helft neutraal. Ook hier zien we dezelfde scheidslijn: professionele ontwikkelaars en grote gemeenten zijn (zeer) tevreden, terwijl particulieren en stichtingen neutraalgezin zijn.

²⁷ DB (24-3-20) Nadere regels ASV klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling

²⁸ DB (24-3-20) Nadere regels ASV klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling

Figuur 9: Hoe beoordeelt u de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling op de volgende drie aspecten? (n=10)

Monitoring

Gebruikers van de regeling leggen verantwoording af over de benutting van de middelen zodra het project is gerealiseerd. Daarbij gaat het om een summier kosten- en resultatenverantwoording. Daarvoor bestaan geen standaardformulieren. In plaats daarvan mogen zij een brief schrijven met daarin de informatie die ook wordt opgevraagd in de beschikking, inclusief facturen. Op basis van deze informatie wordt jaarlijks door de coördinator een overzicht opgesteld met daarin alle (goedgekeurde) aanvragen, verstrekte subsidiebedrag en datgene wat er met het subsidiebedrag is gerealiseerd in kwantitatieve termen. Verder is de regeling niet tussentijds geëvalueerd omdat de regeling een korte doorlooptijd heeft.

3.2.4 Resultaten en effecten

In wat volgt kijken we naar de directe resultaten van de regeling en de directe veranderingen die deze regeling teweeg heeft gebracht op de korte termijn, waaronder het aantal gerealiseerde klimaatbuffers en het aantal m³ aangelegde berging. Een totaaloverzicht van de aanvragen en de beschikbare gegevens per aanvraag zijn te vinden in bijlage 8.

Benutting van de regeling

In totaal hebben 46 organisaties van 2020 tot 2022 een aanvraag ingediend voor de regeling, waarvan 40 zijn gehonoreerd. Zes aanvragen zijn afgewezen omdat ze niet voldeden aan de voorwaarden. Bijvoorbeeld omdat het ging om een nieuwbouwproject, het project niet voldeed aan de minimaal vereiste omvang of omdat de activiteit een 'onderzoek' betrof in plaats van een uitvoeringsactiviteit. Van de 46 binnengekomen aanvragen, kwamen er 27 (59%) vanuit gemeenten, 10 (22%) van private partijen en de rest (19%) van scholen, zorginstellingen en stichtingen. Met name in 2021 zijn er veel aanvragen binnengekomen, die ook vrijwel allemaal een goedkeuring hebben gekregen.

Tabel 8: Aantal aanvragers per jaar voor de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling

Jaartal	Aantal aanvragers	Waarvan goedgekeurd
2020	10	8
2021	31	29
2022	5	3
<i>Totaal</i>	46	40

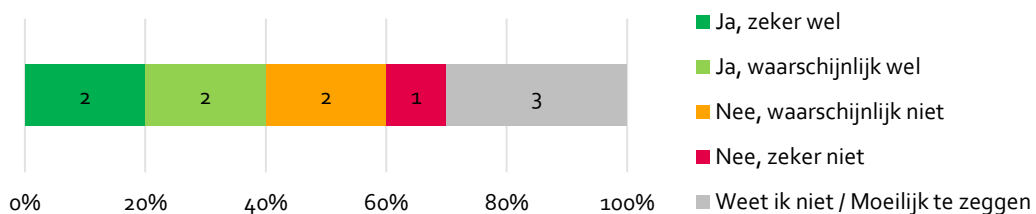
In 2022 loopt het aantal aanvragen terug, wat komt doordat het gereserveerde budget door het waterschap volledig gebruikt is en geen nieuwe aanvragen meer toegekend konden worden. Voor sommige gemeenten, zo blijkt uit het groepsgesprek, voelde deze regeling als een 'graiipot' waar

ze snel bij moesten zijn voordat het geld op was. Enkele gemeenten hebben er dan ook relatief veel van geprofiteerd, zoals de grote gemeenten Eindhoven (3) en Tilburg (3), maar ook enkele middelgrote gemeenten als Goirle (5), Oirschot (4) en Bergeijk (3). Andere gemeenten hadden mogelijk te weinig tijd om snel te anticiperen op deze regeling.

Belang van de regeling

Partijen die gebruik hebben gemaakt van de regeling, zijn in de vragenlijst gevraagd of hun project ook was gerealiseerd zonder deze regeling. Hieruit komt een verdeeld beeld, zoals te zien is de onderstaande figuur. 4 van de 10 respondenten zegt dat hun project ook zonder de regeling was geklaard; voor 3 van de 10 was dit niet gelukt. Professionele projectontwikkelaars zeggen dat het initiatief (waarschijnlijk) wel zonder regeling van de grond was gekomen. Ook een aantal gemeenten zeggen dit, al wordt opgemerkt dat het project dan minder rigoureus en omvangrijk zou worden opgepakt. Een gemeente geeft bijvoorbeeld aan dat anders minder inspanning zou worden geleverd om ook parkeerplaatsen als groene berging in te richten. Voor stichtingen en een aantal andere gemeenten was de regeling echter wel doorslaggevend voor het realiseren van het initiatief.

Figuur 10: Zou uw initiatief ook zijn/worden gerealiseerd zonder de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling? (n=10)

Bijdragen vanuit de regeling

Voor ieder jaar had het waterschap begroot om voor € 1.000.000 aan subsidie te verstrekken voor het aanleggen van klimaatbuffers. In 2020 is vrijwel dit hele jaarbedrag verbruikt en bedraagt het subsidiebedrag gemiddeld genomen 37% van de totale investeringskosten voor de gerealiseerde klimaatbuffers²⁹. Het jaar daarna, in 2021, gaat het snel en is het jaarbudget voor 2021 vrij snel uitgeput. Als gevolg van de vele binnengekomen aanvragen, is het jaarbudget van 2022 – wederom € 1.000.000 – vervroegd vrijgemaakt³⁰. In vergelijking met het jaar ervoor is in 2021 het aandeel subsidie vele malen minder (19%) in verhouding met de totale investeringskosten. Oftewel: aanvragers leggen in 2021 relatief meer in uit eigen beurs of vanuit andere 'potjes' om klimaatbuffers te realiseren. In 2022 wordt het resterende budget verstrekt, en is vrij snel het volledig begrote budget voor de periode 2020-2022 (€ 3.000.000) gebruikt.

²⁹ $(\text{€ } 973.091 / \text{€ } 2.601.183) * 100 = 37\%$

³⁰ DB (9-3-21) Vervolg subsidieregeling klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling, p. 4.

Tabel 9: Financiële bijdragen van het waterschap via de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling

Jaartal	Totaal projectbedrag	Bijdrage waterschap
2020	€ 2.601.183	€ 973.091
2021	€ 10.352.257	€ 1.933.015
2022	€ 667.808	€ 119.872
Totaal	€ 13.621.248	€ 3.025.978

Effecten

Met de regeling zijn er voornamelijk klimaatbuffers aangelegd in het stedelijk gebied: 32 in totaal. Slechts 6 klimaatbuffers zijn gerealiseerd in het landelijk gebied, en 2 die op de rand liggen van het stedelijk en landelijk gebied. Hieruit valt te concluderen dat ruimschoots de doelstelling uit het Actieplan Leven De Dommel (2019-2022) is gehaald: minimaal 10 klimaatbuffers realiseren in het bebouwd gebied te realiseren. Minder makkelijk was het om de doelstelling voor het landelijk gebied te behalen, maar deze is toch behaald, aangezien 6 klimaatbuffers in het landelijk gebied zijn aangebracht en 2 op de rand ervan liggen. Daarmee is de doelstelling behaald om minimaal 8 klimaatbuffers in het landelijk gebied te laten plaatsen.

Tabel 10: Aantal aanvragen voor de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling per jaar per soort gebied

Jaartal	Stedelijk	Landelijk	Stedelijk / Landelijk
2020	6	0	2
2021	23	6	0
2022	3	0	0
Totaal	32	6	2

Als we kijken wat er precies is aangelegd met de regeling, dan zien we dat dit met name bergingen zijn: 37 in totaal (zie tabel hieronder). Vrijwel alle goedgekeurde aanvragen (40) hebben dus een berging in hun voorgestelde plan. In bijna de helft van de gerealiseerde projecten (19 van de 40) is er sprake van afgekoppelde verharde oppervlakken. Beduidend minder vaak zijn verharde oppervlakken verwijderd of halfverhardingen aangebracht. Slechts 2 maal is de regeling ingezet voor het aanpassen van een VGS naar een VGS2.0, wat enkel een maatregel is dat gemeenten kunnen treffen. De regeling is dus voornamelijk gebruikt door partijen om bergingen te plaatsen, vaak in combinatie met het afkoppelen van grote gebieden.

Tabel 11: Aantal soorten maatregelen die gefinancierd zijn met de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling per jaar

Jaartal	Aantal berging	Aantal afkoppeling	Aantal ontharding	Aantal VGS 2.0
2020	7	5	1	1
2021	27	12	4	1
2022	3	2	0	0
Totaal	37	19	5	2

De vraag is of de doelstellingen in het Actieplan Leven De Dommel (2019-2022) aangaande klimaatbuffers voldoende relevant zijn. Als het gaat om de effecten van de regeling, dan is het beter om te kijken naar de grootte van de klimaatbuffers dan naar het aantal. Uit de onderstaande tabel blijkt dat in de periode 2020-2022 ruim 100.000 m³ aan waterberging is aangelegd via de regeling,

wat neerkomt op ongeveer 40 olympische zwembaden³¹. Ook is er met deze regeling voor bijna 350.000 m² afgekoppeld. Dit komt overeen met bijna 50 voetbalvelden. Daarmee draagt deze regeling duidelijk meer bij aan klimaatadaptatie dan de Afkoppelverdubelaar.

Tabel 12: Aantal gerealiseerde effecten als gevolg van de regeling Kklimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling per jaar

Jaartal	M ³ Berging	M ² Afkoppeling	M ² Ontharding	Aantal VGS 2.0
2020	21.746	81.308	295	1
2021	37.755	256.604	2.619	1
2022	47.709	8.127	0	0
<i>Totaal</i>	<i>107.210</i>	<i>346.039</i>	<i>2.914</i>	<i>2</i>

Noemenswaardig hierbij is dat aangelegde klimaatbuffers in het landelijk gebied beduidend groter zijn dan in het stedelijk gebied. Dit is op zich geen verrassing, aangezien er meer ruimte beschikbaar is buiten de stedelijke kernen. De gerealiseerde waterbergingen per aanvraag zijn gemiddeld genomen 4.245 m³ in het landelijk gebied in vergelijking met 2.752 in het stedelijk gebied. Ook de oppervlakte dat wordt afgekoppeld is gemiddeld groter: 25.100 m² in het landelijk gebied versus 16.361 m² in het stedelijk gebied. In het landelijk gebied is dus mogelijk meer effect te sorteren. En dat terwijl de meeste gefinancierde klimaatbuffers in het stedelijk gebied liggen.

3.2.5 Hogere effecten

De coördinator van de regeling en partijen die de regeling hebben gebruikt, zijn gevraagd om met een score van 1 tot 10 aan te geven in hoeverre bepaalde doelstellingen van belang waren voor hun initiatief en of hun initiatief naar verwachting heeft bijgedragen aan deze doelstellingen (zie onderstaande tabel). Uit hun scores blijkt dat het optimaal/efficiënt omgaan en het slimmer/snellet sturen van water als de belangrijkste doelstellingen worden gezien. Deze doelstellingen zijn ook naar verwachting behaald. Eerder constateerden we al dat er meer klimaatbuffers zijn aangelegd voor het gereserveerde budget – met name in het stedelijk gebied – dan vooraf verwacht. Ook is er zeker sprake van enige omvang van deze klimaatbuffers. Het animo voor de regeling was bovendien hoog, wat blijkt uit de vroegtijdige uitputting van het gereserveerde budget. Met name onder projectontwikkelaars en (middel)grote gemeenten is de regeling populair. Wat daarbij heeft geholpen is dat het op voorhand duidelijk was welke maatregelen voor subsidie in aanmerking komen en dat de verantwoordingseisen voor deze groep te behappen waren.

³¹ In deze berekening wordt uitgegaan van een olympisch zwembad van 50 m lang x 25 m breed x 2 m diep = 2.500 m³

Tabel 13: Scores coördinator en gebruikers m.b.t. mate van belang/bijdrage doelstellingen van de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling

Doelstellingen	Mate van belang (0= erg belangrijk / 5 = enigszins belangrijk / 10 = erg belangrijk)		Mate van bijdrage (0= veel minder dan verwacht / 5 naar verwachting / 10 = veel meer dan verwacht)	
	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=10)	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=10)
Vergroten van het besef van de bedreigingen van water	6	7	5	7
Vergroten van het besef van de kansen van water	6	7	5	7
Vergroten van het besef wat iemand zelf kan doen	7	3	5	5
Optimaal/efficiënt omgaan met beschikbaar water	9	9	5	8
Slimmer/snel sturen van water	9	7	5	6
Verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit	6	8	5	7
Vergroten van het aandeel groen (vergroening)	6	6	5	7

Het bereiken van overige doelstellingen, die meer te maken hebben met het verbeteren van de leefomgeving en het vergroten van waterbewustzijn, waren meer bijzaak. Wel blijkt uit de tabel dat met name gebruikers van mening zijn dat hun initiatieven boven verwachting hebben bijgedragen aan deze doelstellingen. Enkele gebruikers wijzen op de grote betrokkenheid van woningeigenaren in de buurt om aan te geven dat meer waterbewustzijn is gecreëerd. Anderen merken op dat er meer struiken en planten zijn aangelegd in de taluds, en dat daarmee de klimaatbuffers ook hebben bijgedragen aan de vergroening van de omgeving. Uit deze reacties van gebruikers blijkt dat het aanleggen van klimaatbuffers ook een breder gesprek in de buurt op gang brengt over het beter inrichten van de leefomgeving. En dat ook het project wordt gebruikt om andere gebiedsopgaves te adresseren. Ten slotte valt wel op dat gebruikers de regeling niet zien als een manier om het besef te vergroten wat iemand zelf kan doen. Volgens hen zijn daarvoor andere regelingen effectiever, zoals regelingen die de aanschaf van regentonnen of aanleg van groene daken stimuleren.

3.2.6 Conclusie

Met de regeling KLI hebben veel partijen in korte tijd klimaatbuffers aangelegd waarmee aantoonbaar de gewenste effecten zijn bereikt. Blijkens het grote aantal aanvragen, is er veel vraag naar een dergelijke regeling, al zijn er partijen die zonder de regeling ook wel klimaatbuffers hadden aangelegd. De regeling heeft versnelling aangebracht door partijen aan te sporen om klimaatbuffers aan te leggen. Ook valt te concluderen dat er sprake is van een positieve bijvangst, omdat er indirect, door het nemen van de maatregelen, is gewerkt aan meer waterbewustzijn en een betere leefomgeving.

Wat duidelijk wordt uit het onderzoek is dat er nog veel potentie ligt om klimaatbuffers aan te leggen, mede omdat veel partijen waarvoor de regeling relevant is vrijwel niet rechtstreeks zijn benaderd. Daarbij is het wel zaak om kritisch te kijken naar de aanvraagprocedure en verantwoordingseisen, want met name door kleine gemeenten, particulieren en verenigingen wordt de regeling als complex ervaren. Juist bij deze groepen liggen veel kansen, zeker in het landelijk

gebied, waar grote klimaatbuffers aangelegd kunnen worden, maar wat nog weinig gebeurt via de regeling KLI. Tegelijkertijd moet een versimpeling van de verantwoordings-eisen er ook niet toe leiden dat het moeilijker vast te stellen is wat de effecten zijn van de gefinancierde klimaatbuffers.

3.3 Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds

Waar de Afkoppelverdobbelaar en de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling eigen stimuleringsregelingen zijn, is het waterschap ook aangesloten bij regelingen die zij niet zelf hebben opgezet. Eén zo'n regeling is het Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds (BBF). Met dit fonds wordt geïnvesteerd in kleinschalige Brabantse natuur- en waterprojecten die samen met inwoners worden gerealiseerd. Het BBF is een initiatief van de provincie Noord-Brabant en wordt uitgevoerd door het Prins Bernard Cultuurfonds (PBCF). Het waterschap De Dommel is partner van dit fonds, net als de waterschappen Aa en Maas en Brabantse Delta.

3.3.1 Aanleiding

Eind 2015 hebben de provincie Noord-Brabant en PBCF het BBF opgericht. Dit fonds is een uitwerking van de provinciale Natuur- en Landschapsvisie 2012-2022 (Brabant: uitnodigend groen) en het provinciaal Milieu- en Waterplan 2016-2021 (Samen naar een duurzaam gezonde en veilige leefomgeving in Brabant)³². Het fonds is opgericht om lokale natuur- en waterprojecten te stimuleren die een positieve bijdrage kunnen leveren aan het klimaat, waterbewustzijn, educatie en een gezonde duurzame leefomgeving. Denk bijvoorbeeld aan het aanleggen van vijvers, waterspeeltuinen, buurtmoestuinen, geveltuintjes en insectenhôtels.

In 2016 is waterschap De Dommel aangehaakt op dit fonds, net als de waterschappen Aa en Maas en Brabantse Delta³³. Hiertoe heeft het waterschap besloten omdat de projecten die met dit fonds worden gestimuleerd een bijdrage kunnen leveren aan de ambities die het waterschap voor zichzelf heeft gesteld in het WBP4, in het bijzonder de doelen met betrekking tot *"het waterrobuust en klimaatbestendig handelen bij het beheer en (her)ontwikkelen van de bebouwde omgeving"*³⁴. Door klimaat- en wateropgaven te koppelen aan burgerinitiatieven die gebruik maken van dit fonds, zo was de gedachte, levert het waterschap een bijdrage aan het verbeteren van de leefbaarheid en het creëren van waterbewustzijn.

Het BBF is gericht op bewoners en buurtorganisaties. Een aanvraag kan daarom alleen worden ingediend door verenigingen, stichtingen of zzp'ers. Projecten die via het BBF worden gefinancierd dienen een kleinschalig en buurtgericht karakter te hebben en uitgevoerd te worden in samenwerking met bewoners. Ook moeten aanvragers kunnen aantonen dat het project getuigd van vakmanschap, dat het gericht is op verbinding en participatie en dat er breed draagvlak bestaat voor het project in de samenleving³⁵. Het PBCF verzorgt de administratie, organisatie, verantwoording, communicatie en publiciteit voor het fonds. Hierdoor is de belasting van de ambtelijke organisatie van het waterschap beperkt.

³² DB (22-11-16) Continueren bijdrage aan buurtnatuur- en buurtwaterfonds van de Provincie Noord-Brabant (kenmerk: DMS: I41747)

³³ DB (29-03-16) Buurtnatuur- en buurtwaterfonds van de provincie Noord-Brabant (kenmerk: DMS: I36853)

³⁴ DB (22-11-16) Continueren bijdrage aan buurtnatuur- en buurtwaterfonds van de Provincie Noord-Brabant (kenmerk: DMS: I41747)

³⁵ Provincie Noord-Brabant (2022) Subsidieregeling Buurtfonds Noord-Brabant (https://www.brabant.nl/actueel/regelingen/CVDR381966_12)

Na vier jaar (2016-2019) is het BBF geëvalueerd. Uit deze evaluatie is destijds gebleken dat het fonds succesvol is en is het BBF doorgezet voor opnieuw vier jaar (2020-2023). In dit onderzoek richten we ons op de laatste periode, aangezien de voorgaande periode al is geëvalueerd.

3.3.2 Doelstellingen

Waterschap De Dommel wil met de eigen bijdrage aan het BBF de volgende doelstellingen bereiken³⁶:

- Het aanleggen, onderhouden of optimaliseren van meer watergerelateerd groen in wijken en buurten;
- Een klimaatbestendige leefomgeving, waterbewustzijn, educatie en een gezonde leefomgeving;
- Het stimuleren van duurzame opvang van regenwater in de bebouwde omgeving.

Toen de regeling werd verlengd, zijn de doelstellingen niet aangepast. Wel wordt in het DB-voorstel gewezen op de bijdrage die de buurtinitiatieven kunnen leveren aan maatregel 16 van het actieplan Leven De Dommel (2017): *"samen met gemeenten gaan we de sponswerking van de bebouwde omgeving vergroten"*³⁷. Verder heeft het waterschap geen doelstellingen gesteld met betrekking tot het aantal lokale projecten dat via het BBF in het eigen beheergebied gerealiseerd dienen te worden of datgene waar deze projecten aan moeten voldoen.

Met het BBF werkt het waterschap De Dommel dus aan meerdere eigen doelstellingen. In het toetsingskader in hoofdstuk 2 wordt vermeld op basis van welke hogere effecten het fonds wordt getoetst in dit onderzoek. Hierbij kijken we naar de effecten op het vergroten van waterbewustzijn, werken aan klimaatadaptatie en het creëren van een betere leefomgeving.

3.3.3 Uitvoering

Allereest blikken we terug op de uitvoering van het BBF. Daarbij wordt beschreven hoe de communicatie omtrent de regeling is verlopen en het contact met aanvragers. Ook wordt aandacht besteed aan de financieringsvorm en de monitoringswijze.

Communicatie

De externe communicatie over het BBF is belegd bij een communicatiewerkgroep, waarin iedere partner is vertegenwoordigd. Deze werkgroep verzorgt de communicatie via de eigen website, social media en lokale kranten. In 2020, toen besloten is dat het BBF een vervolg van vier jaar kreeg, zijn ook filmpjes geproduceerd, die breed zijn verspreid om meer inwoners te attenderen op het bestaan van het BBF. Het waterschap De Dommel heeft actief meegewerkt aan de promotie van het BBF via de eigen (social) mediakanalen. Ook zijn planvormers van het waterschap gewezen op de regeling, zodat zij hun netwerk op de hoogte konden brengen van het BBF. Wel geven meerdere partners aan dat er nog veel te winnen valt door nog meer succesverhalen te delen en meer 'succes te claimen'. Met het fonds financieren de partners veel initiatieven, maar voor de buitenwereld is het nauwelijks bekend dat dit gebeurt, zo is de teneur.

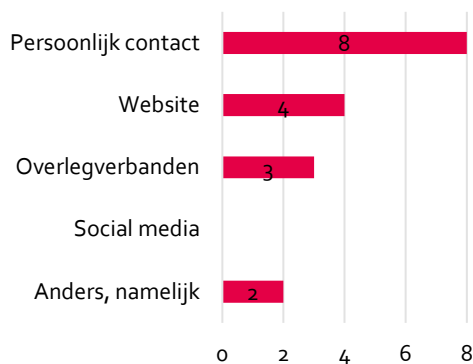
De meeste initiatiefnemers die gebruik hebben gemaakt van het BBF wisten van de regeling omdat ze persoonlijk contact hadden met één van de partners, voornamelijk met het PBCF of de provincie

³⁶ DB (29-03-16) Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds van de Provincie Noord-Brabant (kenmerk: DMS: I36853)

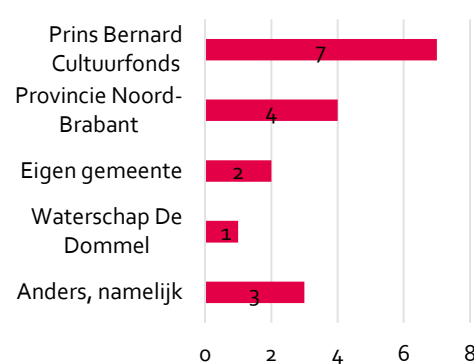
³⁷ Waterschap De Dommel (19-04-17) Leven-De-Dommel: naar een klimaatbestendig waterbeheer in stad en buitengebied.

(zie tabel hieronder). Dit geldt voor 8 van de 17 respondenten op de vragenlijst. Een klein deel van hen wist van de regeling via een website, met name van het PBCF. Ook hebben overlegverbanden waarin de provincie een rol speelt, bijgedragen aan de bekendheid van de regeling. De enige initiatiefnemer die via het waterschap wist van de regeling, is daarop gewezen via een persoonlijk contact aldaar. Opvallend hieraan is dat dit één van de weinige bedrijven is die gebruik heeft gemaakt van het BBF. Tegelijkertijd valt op dat het gros van de gebruikers van het fonds via een bestaand netwerk (persoonlijk contact en overlegverbanden) komt, en dat mogelijk 'outsiders' (inwoners die minder bekend zijn met de ambtelijke/bestuurlijke wegen en werkwijzen) nog in mindere mate worden bereikt.

Figuur 11: Via welk kanaal wist u van de regeling Buurnatuur- en Buurtwaterfonds? (n=17)

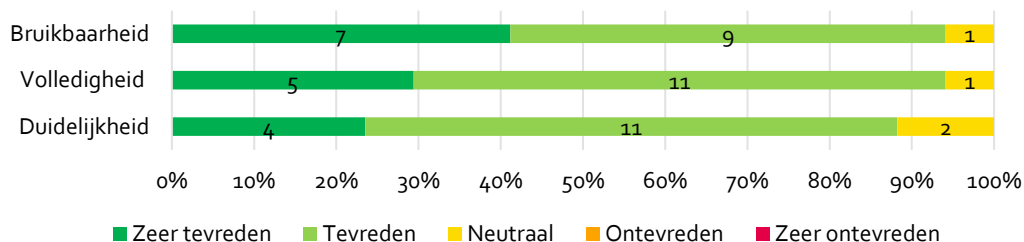

Figuur 12: Via welke organisatie bent u met de regeling Buurnatuur- en Buurtwaterfonds bekend geraakt? (n=17)

Gebruikers van het BBF zijn ook gevraagd hoe zij de communicatie over de regeling beoordelen. Daaruit blijkt dat alle vlakken – bruikbaarheid, volledigheid en duidelijkheid van de communicatie – tevredenheid heerst (zie figuur hieronder). De reden dat enkele respondenten de communicatie als 'neutraal' beoordelen, is dat er enige onduidelijkheid is geweest over wie het aanspreekpunt is voor de regeling: de provincie of het PBCF. Verder valt er, aldus de respondenten, weinig op te merken over de communicatie van het BBF.

Figuur 13: Hoe beoordeelt u de communicatie over het Buurnatuur- en Buurtwaterfonds op de volgende drie aspecten? (n=17)

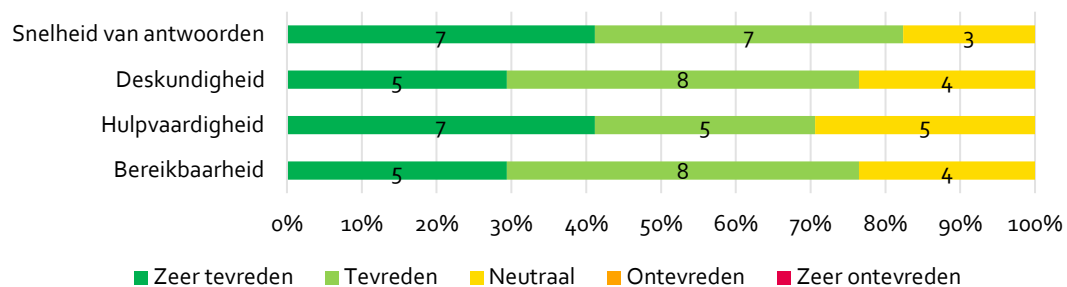

Contact en samenwerking

Inwoners met een idee voor een project kunnen via een aanvraagformulier – dat te vinden is op de website van de provincie en het PBCF – zich melden voor een financiële bijdrage uit het fonds. Er is dus één loket voor de regeling. Via dit formulier kunnen aanvragers hun project beschrijven, aangeven waarom dit project volgens hen aansluit bij de doelstellingen van het fonds en de kosten verantwoorden. Als iemand vragen heeft over het formulier of hulp nodig heeft bij het invullen ervan, dan is het PBCF het eerste aanspreekpunt, die zorgdraagt voor de ondersteuning van partijen bij hun aanvraagprocedure. Het waterschap De Dommel heeft verder geen contact met aanvragers.

Het contact tussen aanvragers en het PBCF verloopt naar tevredenheid. Dit blijkt uit de figuur hieronder, waarin te zien is dat ongeveer 80% van de ondervraagde initiatiefnemers op alle vlakken (zeer) tevreden zijn. Enkele initiatiefnemers die neutraalgezend zijn, zeggen dat ze eigenlijk (vrijwel) geen contact hebben gehad met het PBCF en hierover dus geen mening hebben. Verder reiken de respondenten geen verbeterpunten aan.

Figuur 14: Hoe beoordeelt u het contact met de uitvoerder van het Buurnatuur- en Buurtwaterfonds op de volgende vier aspecten? (n=17)

Het bestuur van het PBCF beoordeelt de binnengekomen aanvragen en voorziet iedere aanvraag met een advies voor de partners. Per kwartaal worden de binnengekomen aanvragen via de mail verstuurd naar de partners, waaronder het waterschap De Dommel, die de mogelijkheid krijgen om te reageren. Daarbij helpt het dat het waterschap kan meedenken vanuit hun eigen expertise. Zo was het bestuur van het PBCF eerst huiverig over het financieren van sedumdaken, maar na overleg met de coördinator van het waterschap, die juist aangaf dat deze maatregel het gewenste effect sorteert, is er toch voor gekozen om deze aanvragen te honoreren. Als alle partners hun inbreng hebben gegeven over de aanvragen en tot een besluit zijn gekomen welke goedgekeurd worden, gaat het PBCF over tot de financiële afwikkeling van de aanvraag. Door alle partners wordt deze werkwijze erg gewaardeerd. Er wordt zelfs gesproken van een 'soepel machinerie' die tot stand is gekomen voor de beoordeling van aanvragen. Voorheen – in de periode 2016-2019 – kwamen de partners vaker bij elkaar, maar sinds 2020 verloopt het contact met name via de mail en komen de partners ongeveer 1 keer per jaar bij elkaar – dit naar tevredenheid van alle partners.

Eerder is overwogen om ook andere partners aan te laten sluiten bij het BBF³⁸. Zo is een poging ondernomen om waterbedrijven mee te laten doen, alleen niet ieder waterbedrijf dat actief is binnen de provincie Noord-Brabant voelde hier iets voor. Aan het begin van de regeling is er ook geprobeerd om gemeenten te betrekken bij het BBF, alleen bleek er onvoldoende bereidheid te zijn om budget te verstrekken zonder dat er garanties waren dat dit budget ook binnen de eigen gemeentegrenzen wordt besteed. Deze financieringswijze maakt het BBF juist effect en minder administratief belastend. Wel hebben een aantal gemeenten vergelijkbare regelingen, waaruit een initiatief aanvullende financiering kan ontvangen.

Financieringsvorm

Toen het BBF in 2016 van start ging heeft ieder waterschap in eerste instantie € 20.000 per jaar toegezegd³⁹. De provincie Noord-Brabant legde daarbovenop een bedrag van € 40.000 en het PBCF reserveerde € 60.000, waarmee het fondsbudget uitkwam op € 180.000 in 2016. Na een half jaar zijn alle partners bij elkaar gekomen om de voortgang van het BBF te evalueren. Door de succesvolle

³⁸ DB (29-03-16) Buurnatuur- en Buurtwaterfonds van de Provincie Noord-Brabant, p. 2

³⁹ DB (29-03-16) Buurnatuur- en Buurtwaterfonds van de Provincie Noord-Brabant, p. 3

start van het fonds, is destijds besloten om het BBF voort te zetten tot 2019 met hetzelfde plafondbedrag van € 180.000⁴⁰. Wel is gekozen voor een andere verdeling in financiële inleg: de provincie legt nog steeds € 40.000 in, maar de bijdrage vanuit waterschappen is omhoog gegaan naar € 40.000 en de bijdrage vanuit het PBCF omlaag naar € 20.000 per jaar. Het gaat hier om een maximale bijdrage. Indien er financiële middelen overblijven in een bepaald jaar, dan worden deze middelen doorgeschoven naar het daaropvolgende jaar.

Nadat de eerste periode (2016-2019) was afgelopen, het fonds werd geëvalueerd en succesvol was gebleken, is besloten om het BBF met vier jaar (2020-2023) te verlengen en de jaarlijkse bijdrage vanuit de waterschappen wederom te verhogen, ditmaal naar € 60.000⁴¹. Deze verhoging werd ingegeven doordat de laatste drie jaar voor meer dan € 40.000 aan aanvragen is gehonoreerd in ieder werkgebied⁴². Voor de nieuwe periode legt de provincie opnieuw € 60.000 en het PBCF € 20.000 in. Daarmee komt het jaarlijkse financieringsbudget vanaf 2020 op € 260.000 te liggen⁴³. Binnen het BBF is er geen garantie dat het volledig ingelegde bedrag van € 60.000 door het waterschap ook uitsluitend wordt ingezet voor projecten binnen het eigen beheergebied.

De hoogte van de verstrekte subsidie uit het BBF is afhankelijk van de soort maatregelen die worden getroffen en de grootte van de maatregelen⁴⁴. Bij de aanleg van watergerelateerd groen, bedraagt de subsidie 60% van de subsidiabele kosten tot een maximum van € 5.000 bij een oppervlakte van ten hoogste 0,5 hectare of van € 10.000 bij een oppervlakte van meer dan 0,5ha. Indien gezamenlijk groene daken worden aangelegd (minimaal 3 eigenaren), kan de aanvraag 60% van de subsidiabele kosten gesubsidieerd krijgen met een maximum van € 5.000 bij daken van hoogstens 200 m² of een maximum van € 10.000 als de oppervlakte van de daken meer is dan 200 m². Als laatste kunnen aanvragers subsidie krijgen voor waterberging en infiltratie in de bebouwde omgeving. Deze subsidie bedraagt 60% van de subsidiabele kosten, tot een maximum van € 10.000. De maximaal te verstrekken subsidies vanuit het BBF zijn verhoogd én meer gedifferentieerd ten opzichte van de periode daarvoor (2016-2019). Toen bedroeg de subsidie maximaal 30% van de subsidiabele kosten tot een maximum van € 5.000⁴⁵.

Zoals uit het voorgaande al is gebleken, zijn de financieringsvoorwaarden van het BBF doorheen de tijd veranderd. Maar dit geldt niet alleen voor de verdeling van de financiële inleg van iedere partner en de subsidiehoogte. Ook konden oorspronkelijk zzp'ers een aanvraag doen voor het BBF, maar was dit daarna voor korte tijd niet meer mogelijk, waarnaar dit weer is teruggedraaid. Bovendien signaleerde het PBCF dat initiatieven ook subsidie kregen van andere overheden, waarnaar het maximale subsidiebedrag voor bepaalde maatregelen is aangepast. De partners erkennen dat bij voortzetting van het BBF opnieuw kritisch naar de financieringsvoorwaarden moeten worden gekeken om de effectiviteit van het BBF te waarborgen. Bijvoorbeeld door meer gericht aan te geven welke (effectieve) maatregelen gesubsidieerd kunnen worden.

⁴⁰ DB (22-11-16) Continueren bijdrage aan buurtnatuur- en buurtwaterfonds van de provincie Noord-Brabant.

⁴¹ DB (23-7-19) Continuering bijdrage aan Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds

⁴² Prins Bernard Cultuurfonds (2019) Memo: voorstel samenwerking Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds 2020-2023

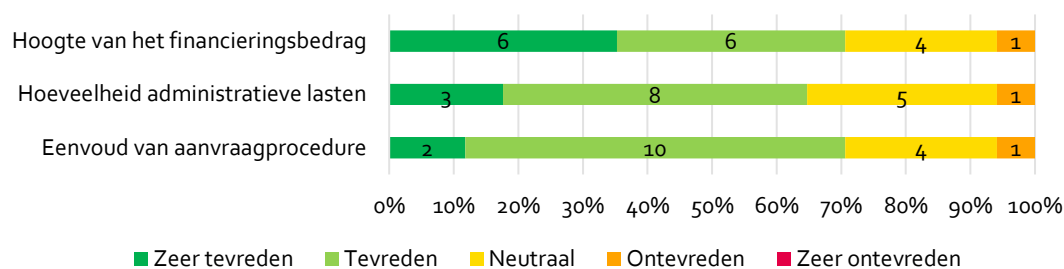
⁴³ Van het totaal ingelegde budget wordt 5% voor de uitvoeringskosten door het PBCF gerekend. Dit komt dus neer op maximaal € 13.000 per jaar (Prins Bernard Cultuurfonds (2019) Memo: voorstel samenwerking Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds 2020-2023)

⁴⁴ Zie voor de subsidievereisten: https://www.brabant.nl/actueel/regelingen/CVDR381966_12

⁴⁵ DB (22-11-16) Continueren bijdrage aan buurtnatuur- en buurtwaterfonds van de provincie Noord-Brabant.

Aan begunstigden van het BBF is gevraagd in hoeverre zij tevreden zijn over de hoogte van het subsidiebedrag, de hoeveelheid administratieve lasten en de eenvoud van de aanvraagprocedure. Ongeveer 70% van hen is (zeer) tevreden over deze aspecten. Over het subsidiebedrag zegt een enkeling dat dit wat hoger zou mogen, mede omdat de investeringskosten vele malen hoger ligt dan wat gesubsidieerd kan worden. Wel wordt aangegeven dat er andere 'subsidiepotjes' zijn, alleen is niet altijd en bij iedereen bekend welke dit zijn. Enkele andere respondenten geven aan dat er veel papierwerk aan te pas kwam (ook voor de eindverantwoording) en dat dit volgens hen niet in verhouding staat tot het kleine subsidiebedrag dat wordt verstrekt.

Figuur 15: Hoe beoordeelt u het Buurnatuur- en Buurtwaterfonds op de volgende drie kenmerken?

Monitoring

Het PBCF houdt bij hoeveel aanvragen worden gedaan, welke bijdrage wordt gevraagd en wat er met de subsidie wordt gerealiseerd. Na realisatie van het project leggen aanvragers verantwoording af door foto's te sturen van de genomen maatregelen. De verantwoordingseisen zijn daarmee relatief laag, ook al wordt dit niet altijd zo ervaren door aanvragers, zoals bleek uit de voorgaande alinea. Verder is er geen sprake van een gedetailleerde verantwoording van kosten en gerealiseerde effecten in termen van aantal m² aangelegde groene daken of m³ waterbergingen.

3.3.4 Resultaten en effecten

In deze paragraaf kijken we naar de resultaten en effecten van het BBF. Daarbij beperken we ons tot de effecten in de periode 2020-2022. In bijlage 9 staat een overzicht van alle aanvragen die vanaf 2020 zijn binnengekomen vanuit het beheergebied van De Dommel.

Benutting van de regeling

In de periode 2020-2022 zijn er tot dusver 38 aanvragen uit het beheergebied van waterschap De Dommel binnengekomen bij het PBCF voor een financiële bijdrage uit het BBF⁴⁶. Zeker vanaf 2021 beginnen de aanvragen binnen te stromen, waarschijnlijk door grotere bekendheid van het fonds door aanvullende communicatieactiviteiten en doordat er meer ontmoetingsmogelijkheden waren na de hevige start van de coronacrisis in 2020. In 2022 zijn er tot eind september 12 aanvragen ontvangen, waarvan 11 zijn goedgekeurd. De 6 aanvragen die zijn afgekeurd in de periode 2020-2022 voldeden simpelweg niet aan de subsidievereisten⁴⁷. Zo zijn initiatieven afgewezen omdat het publieke belang onvoldoende is aangetoond of omdat er geen betrokkenheid was door een professionele maker. Vaak zijn de afgewezen aanvragen geïnitieerd door een bedrijf of een samenwerking van bedrijven.

⁴⁶ Ook gezien het aantal aanvragen in de jaren voor 2020, is hier sprake van een duidelijke stijging. In 2017 waren er 10 aanvragen, in 2018 5 aanvragen en in 2019 2 aanvragen vanuit het beheergebied van De Dommel. Volgens de coördinator van de regeling komt dit door de relatieve onbekendheid van het BBF in het beheergebied voor 2021 en het feit dat andere waterschappen in de eerdere periode relatief meer hebben gecommuniceerd over het BBF.

⁴⁷ Zie voor de subsidievereisten: https://www.babant.nl/actueel/regelingen/CVDR381966_12

Tabel 14: Aantal (goedgekeurde) aanvragen regeling Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds

Jaartal	Aantal aanvragers	Waarvan goedgekeurd
2020	8	6
2021	18	15
2022 (tot Q3)	12	11
<i>Totaal</i>	<i>38</i>	<i>32</i>

Over het algemeen komen de aanvragen vanuit maatschappelijke organisaties, zoals stichtingen, buurtverenigingen, basisscholen en woongemeenschappen. Van alle 32 goedgekeurde aanvragen komen er 29 van deze partijen (91%). Slechts een aantal bedrijven hebben gebruik gemaakt van de regeling, vaak met als doel om groene daken te realiseren. Het gros van alle aanvragen komen uit een handvol gemeenten: Eindhoven (12), Tilburg (5), Vught (5) en Sint-Michielsgestel (3). Hierbij speelt mee dat er door enkele (gerelateerde) partijen meerdere aanvragen zijn ingediend. In 22 van de 31 gemeenten die (deels) onderdeel zijn van het beheergebied van waterschap De Dommel zijn in de afgelopen ruim 2,5 jaar geen initiatieven gerealiseerd met behulp van het BBF.

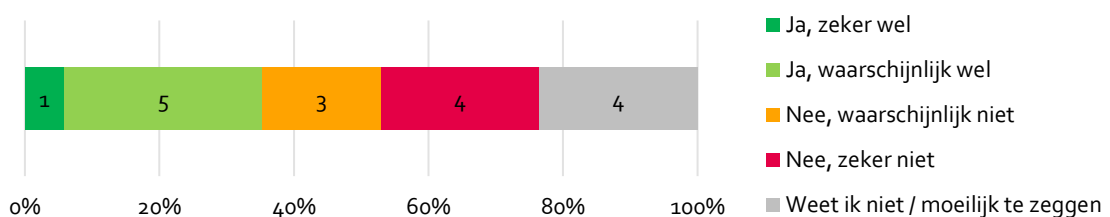
Tabel 15: Aantal bedrijven en maatschappelijke organisaties waarvan aanvragen zijn goedgekeurd voor de regeling Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds

Jaartal	Aantal bedrijven	Aantal maatschappelijke organisaties
2020	0	6
2021	2	13
2022 (tot Q3)	1	10
<i>Totaal</i>	<i>3</i>	<i>29</i>

Belang van de regeling

Van de ondervraagde initiatiefnemers die gebruik hebben gemaakt van het BBF, geeft 7 van de 17 (41,2%) aan dat hun initiatief waarschijnlijk tot zeer zeker niet zou zijn gerealiseerd zonder een financiële bijdrage vanuit het BBF. Het gaat met name om dorps- en wijkverenigingen, waarbij het geld en de expertise ontbreekt om het initiatief volledig op eigen kracht te realiseren. Het BBF biedt voor deze partijen net dat ene 'zetje' om zo'n project goed op te pakken. Voor 6 van de 17 ondervraagde initiatiefnemers (35,3%) was het initiatief ook zonder hulp van het BBF waarschijnlijk wel van de grond gekomen. Hieronder zijn enkele bedrijven, een basisschool en een vereniging van eigenaren. Uit deze resultaten valt te concluderen dat het BBF zeker voor een groot deel van de initiatiefnemers doorslaggevend is geweest om hun initiatief te realiseren.

Figuur 16: Zou uw initiatief ook zijn/worden gerealiseerd zonder het Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds? (n=17)

Bijdragen vanuit de regeling

Vanaf 2020 legt het waterschap De Dommel ieder jaar € 60.000 in voor de financiering van projecten via het BBF. Uit de onderstaande tabel blijkt dat het waterschap in 2020 meer geld heeft ingelegd dan waarvoor subsidie is verstrekt in het eigen beheergebied. Dit is in de jaren daarop ruimschoots goed gemaakt. Zeker in 2021, toen in totaal het dubbele bedrag is verstrekt aan initiatieven in De Dommel. Ook in 2022 ligt de totale bijdrage die namens het waterschap is verstrekt al hoger dan het ingelegde bedrag. Gezien de periode 2020-2022 is er dus meer subsidie geland in het beheergebied dan daadwerkelijk is ingelegd door het waterschap.

Tabel 16: Financiële bijdragen aan aanvragers in het beheergebied van waterschap De Dommel voor de regeling Buurnatuur- en Buurtwaterfonds⁴⁸

Jaartal	Totale begrote kosten van initiatieven	Totaal subsidie-bedrag verstrekt vanuit PBCF	Totale bijdrage verstrekt namens het waterschap	Totale bijdrage ingelegd door het waterschap
2020	€ 226.566	€ 51.282	€ 43.782	€ 60.000
2021	€ 705.495	€ 210.402	€ 120.335	€ 60.000
2022 (tot Q3)	€ 161.765	€ 78.550	€ 69.593	€ 60.000
Totaal	€ 1.093.826	€ 340.234	€ 233.710	€ 180.000

Effecten

Slechts in vrij algemene termen is gedocumenteerd wat er met de financiële bijdragen vanuit het BBF is gedaan. Wel is bekend hoeveel goedgekeurde aanvragen over bepaalde maatregelen gaan. Uit de tabel hieronder valt bijvoorbeeld te concluderen dat ruim de helft van alle goedgekeurde aanvragen (17 van de 32) gaat over het aanbrengen van watergerelateerd groen, zoals geveltuintjes en voedselbossen. Ruim 40% (14 van de 32) betreft aanvragen voor groene daken en bijna 30% (9 van de 32) zijn aanvragen voor waterberging en infiltratie. Soms zijn meerdere soorten maatregelen gecombineerd in één aanvraag. Met het fonds zijn dus zeker een veelheid van maatregelen genomen waarmee wordt bijgedragen aan de doelstellingen die het waterschap op voorhand heeft geformuleerd.

Tabel 17: Aantal aanvragen in het beheergebied van waterschap De Dommel voor de regeling Buurnatuur- en Buurtwaterfonds per soort maatregel

Jaartal	Aantal aanvragen voor watergerelateerd groen	Aantal aanvragen voor groene daken	Aantal aanvragen voor waterberging/infiltratie
2020	4	2	2
2021	10	5	6
2022 (tot Q3)	3	7	1
Totaal	17	14	9

Met het BBF zijn verschillende partijen per aanvraag bereikt, al is het moeilijk in te schatten hoeveel dit er precies zijn geweest. Veel aanvragen voor groene daken hebben bijvoorbeeld betrekking op 5 tot 10 huishoudens. Aanvragen voor het aanleggen van watergerelateerd groen worden vaak ingediend door scholen en bewonersverenigingen, waar zeker 20 tot 50 inwoners bij zijn betrokken. Kortom: door de bijdrage van het waterschap aan het BBF zijn honderden inwoners aan de slag

⁴⁸ Het is niet van alle omgebouwde schoolpleinen bekend wat het totale investeringsbedrag is geweest. Op basis van de beschikbare gegevens, is de inschatting dat het totale subsidiebedrag vanuit PBCF 25-30% was van de totale investeringskosten om de scholen om te bouwen.

gegaan met buurtinitiatieven en zijn een veelvoud daarvan via deze initiatieven bekend geraakt met de maatregelen die men kan treffen om de eigen buurt te vergroenen en meer klimaatadaptief in te richten.

3.3.5 Hogere effecten

Net als voor de andere regelingen, zijn ook voor het BBF de coördinator en de gebruikers van het fonds gevraagd om aan te geven in hoeverre bepaalde doelstellingen belangrijk waren voor de regeling (of hun initiatieven), en in hoeverre deze doelstellingen zijn bereikt. Voor beide partijen zijn het stimuleren van biodiversiteit en vergroening de belangrijkste doelstellingen en hebben de gesubsidieerde initiatieven daar boven verwachting aan bijgedragen. Eerder concludeerden we al dat het gros van de goedgekeurde aanvragen werden ingediend voor watergerelateerd groen en groene daken. Ook is er in het beheergebied van het waterschap De Dommel in de afgelopen periode relatief veel subsidie verstrekt uit het BBF. Alles bij elkaar genomen kunnen we concluderen dat het BBF heeft bijgedragen aan een betere leefomgeving in meerdere buurten.

Het BBF is er niet primair op gericht om bewoners te stimuleren om meer water vast te houden in buurten en wijken, ook al zijn er enkele initiatieven geweest die dit hebben opgepakt. Nog veel minder heeft het BBF als doel om water slimmer/snelser te sturen, wat als té technisch wordt gezien voor buurtinitiatieven. Beide doelstellingen waren simpelweg minder of geheel niet van toepassing op veel aanvragen. Slechts enkele aanvragen gingen over de aanleg van waterberging en infiltratie. Volgens de coördinator en de gebruikers heeft de regeling wel naar verwachting bijgedragen aan het efficiënter omgaan met water. Daarnaast diende het fonds ook om inwoners te stimuleren om samen met hun medebewoners te werken aan hun eigen buurt. Dat is zeker gelukt; hiervan was sprake in ieder initiatief aangezien het een voorwaarde was om aanspraak te maken op een subsidie.

Tabel 18: Scores coördinator en gebruikers m.b.t. mate van belang/bijdrage doelstellingen van de regeling Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds

Doelstellingen	Mate van belang (0= erg belangrijk / 5 = enigszins belangrijk / 10 = erg belangrijk)		Mate van bijdrage (0= veel minder dan verwacht / 5 naar verwachting / 10 = veel meer dan verwacht)	
	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=17)	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=17)
Vergroten van het besef van de kansen van water	6	7	8	7
Vergroten van het besef wat iemand zelf kan doen	8	7	8	7
Optimaal/efficiënt omgaan met beschikbaar water	6	8	8	6
Slimmer/snelser sturen van water	3	5	2	5
Stimuleren van biodiversiteit	8	9	8	8
Vergroten van het aandeel groen (vergroening)	9	9	8	8

3.3.6 Conclusie

Sinds de voortzetting van het BBF in 2020 is het aantal aanvragen uit waterschap De Dommel gestaag gestegen, met name uit een handvol gemeenten. Tot 2022 is er meer geld geland in het eigen beheergebied dan is ingelegd als cumulatieve jaarbijdrage. Verschillende partijen maken gebruik van het BBF, voornamelijk voor de aanleg van watergerelateerd groen en het plaatsen van groene daken, minder voor het aanleggen van waterberging en infiltratie. Zeker voor dorps- en wijkverenigingen biedt de bijdrage vanuit het BBF een welkome stimulans om samen met bewoners uit de buurt de lokale omgeving te vergroenen en klimaatadaptief in te richten.

Het BBF is geslaagd in het stimuleren van inwoners om met elkaar te werken aan meer biodiversiteit en vergroening in de eigen buurt. Daarentegen worden er in mindere mate waterberging en infiltratie aangelegd, al zijn hiervoor ook andere regelingen beschikbaar, waaronder de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling. De samenwerking tussen provincie, het PBCF en waterschappen verloopt gesmeerd, met als extra voordeel dat het waterschap vrijwel geen uitvoeringskosten heeft. Overigens zijn er wel verbeterpunten aan te wijzen, zowel in de promotie van gesubsidieerde initiatieven als ook de effectmonitoring.

3.4 Groene Schoolpleinen

Naast het Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds (BBF) werkt waterschap De Dommel ook samen met de provincie Noord-Brabant en het Prins Bernard Cultuurfonds (PBCF) in het kader van de regeling Groene Schoolpleinen. Deze regeling is een initiatief van de provincie en is in 2018 van start gegaan. Met deze regeling wordt een financiële impuls gegeven aan scholen om hun grijze en betegelde schoolpleinen – vaak ‘stenen woestijnen’ genoemd – te veranderen in gezonde, groene en klimaatbestendige schoolpleinen. Naast de provincie, het PBCF en waterschap De Dommel, zijn ook het waterschap Brabantse Delta, waterschap Aa en Maas, waterschap Rivierenland, Instituut voor Natuureducatie (IVN) en het interbestuurlijk programma Jong Leren Eten (JLE) betrokken bij deze regeling.

3.4.1 Aanleiding

In 2017 constateert de provincie Noord-Brabant dat scholen, en dan vooral in het basisonderwijs, behoefte hebben aan meer natuur op schoolpleinen en meer aandacht aan buitenspelen, gezond eten, klimaat en biodiversiteit. Daarom komt de provincie met het idee om scholen financieel te helpen om hun schoolpleinen te vergroenen. Wat hierbij meespeelt, is dat schoolpleinen enige omvang hebben en er dus veel potentieel ligt voor vergroening. Tevens, zo werd gedacht, kunnen schoolpleinen als voorbeeldfunctie dienen in de wijk. Schoolpleinen zijn concreet, tastbaar en bekend bij iedereen. Door schoolpleinen te vergroenen, zullen leerlingen, leraren, ouders en omwonenden het belang inzien van een duurzame leefomgeving.

De provincie Noord-Brabant heeft de waterschappen gevraagd om mee te doen aan deze regeling. Omdat de regeling aansluit bij het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en de Brabantse Health Deal, heeft het waterschap De Dommel besloten om op dit verzoek in te gaan en een financiële bijdrage te leveren⁴⁹. Naast vier waterschappen zijn ook andere organisaties aangesloten omdat de regeling kansen bood om te werken aan hun eigen doelen. Zo is IVN betrokken door het belang dat zij

⁴⁹ Het AB heeft op 28 november 2017 ingestemd met het voorstel van de Provincie Noord-Brabant met de stimuleringsregeling om 250 schoolpleinen te vergroenen en klimaatbestendig te maken (DB (28-11-17) Deelname initiatief Groene en klimaatbestendige schoolpleinen (Kenmerk: Z47565 / B334), p. 7)

hechten aan biodiversiteit en natuureducatie. IVN adviseert de scholen ook over het ontwerp, beheer en onderhoud van de schoolpleinen. Het programma JLE is aangesloten omdat zij jongeren bewust willen maken waar eten vandaan komt en hoe zij zelf kunnen tuinieren.

De provincie, het PBCF en enkel waterschappen werkten al met elkaar samen in het kader van het BBF. Omdat deze samenwerking naar tevredenheid verliep, is overeengekomen om deze constructie te 'kopiëren' voor deze regeling. Het PBCF verzorgt daarbij kosteloos de uitvoering van de regeling en is het eerste contactpunt voor aanvragers. Alle andere betrokken partijen geven een financiële bijdrage, maar brengen ook expertise en kennis in voor de beoordeling van de aanvragen en het ondersteunen van scholen bij het herinrichten van hun schoolpleinen.

De regeling is in de eerste plaats gericht op basisscholen, ook al kunnen middelbare scholen in aanmerking komen voor financiering. Met de regeling willen de partners niet alleen leerlingen bereiken, maar ook ouders, leerkrachten en omwonenden. Om in aanmerking te komen voor een financiële bijdrage, is het daarom vereist dat schoolbesturen al deze partijen betrekken bij de herinrichting van het schoolplein. Ook is het de bedoeling dat het nieuwe schoolplein onderdeel wordt van het curriculum, door bijvoorbeeld meer buiten les te geven over de natuur. Toen de regeling van start ging was de ambitie om in 5 jaar 250 schoolpleinen te vergroenen, ongeveer een kwart van alle schoolpleinen van Brabantse basisscholen.

3.4.2 Doelstellingen waterschap De Dommel

Waterschap De Dommel wil met de eigen bijdrage aan de regeling Groene Schoolpleinen bijdragen aan een aantal doelstellingen⁵⁰:

- Vergroten van bewustzijn bij ouders, kinderen en omwonenden;
- Helpen bij het aanleggen, onderhouden of optimaliseren van meer watergerelateerd groen in wijken en buurten;
- Creëren van een klimaatbestendige leefomgeving, waterbewustzijn, educatie en een gezonde leefomgeving;
- Stimuleren duurzame opvang van water in de bebouwde omgeving.

Concreet verwacht waterschap De Dommel bij de start van de regeling bij te dragen aan gemiddeld 16 groene schoolpleinen per jaar. Ook werkt het waterschap met de bijdrage aan deze regeling aan het vergroten van de sponswerking in het bebouwd gebied, wat één van de pijlers is in het Actieplan Leven De Dommel (2019-2022). In dit Actieplan, dat op 3 juli 2019 door het AB is vastgesteld (en dus voordat ingestemd is met de regeling Groene Schoolpleinen), worden er echter geen concrete doelen genoemd voor het ombouwen van schoolpleinen.

In het toetsingskader in hoofdstuk 2 is aangegeven op basis van welke hogere effecten de regeling wordt getoetst. Deze komen in grote lijnen overeen met de officiële doelstellingen, zoals hierboven beschreven.

⁵⁰ DB (28-11-17) Deelname initiatief Groene en klimaatbestendige schoolpleinen (Kenmerk: Z47565 / B334), p. 2

3.4.3 Uitvoering

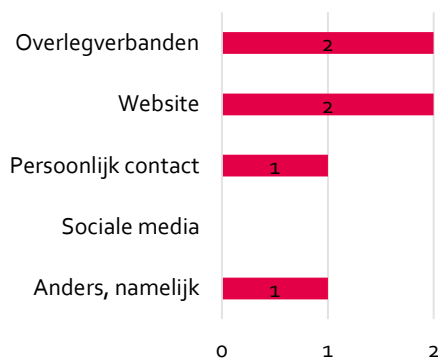
In de verdere bespreking van de regeling Groene Schoolpleinen starten we met de uitvoering ervan, onder meer de communicatie over de regeling, het contact tussen aanvrager en uitvoerder, de samenwerking tussen de betrokken partners en de financierings- en monitoringswijze.

Communicatie

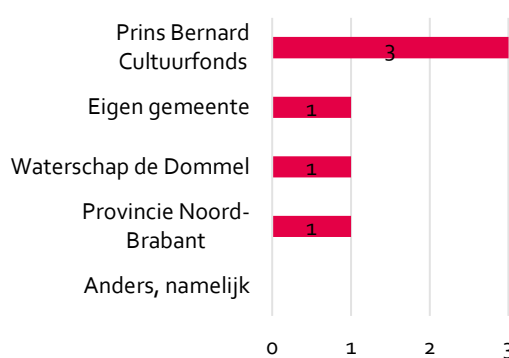
Het PBCF nam het voortouw in de communicatie over de regeling Groene Schoolpleinen, door het opstellen van flyers en het inrichten van een website. Het waterschap heeft daarover meegedacht. Daarnaast heeft het waterschap ook via de eigen kanalen gecommuniceerd over de regeling, zoals via de website. Daarvoor is samengewerkt met de communicatieteams van andere waterschappen om zo communicatiemateriaal uit te wisselen en dubbel werk te voorkomen. Ook IVN heeft een rol gespeeld bij het creëren van publiciteit over de omgebouwde schoolpleinen.

Toen de regeling van start ging, zijn alle Brabantse basisscholen vanuit het PBCF aangeschreven met een brief, waarin de regeling is toegelicht. Hierdoor zijn basisscholen snel op de hoogte gebracht van de regeling zodat zij eventueel voorbereidingen konden treffen voor het indienen van een aanvraag. Uit de vragenlijst blijkt dat maar een deel van de ondervraagde scholen de regeling inderdaad kende van deze brief (zie onderstaande figuren). Een deel kende de regeling via de website van het PBCF (2) of via overlegverbanden met het waterschap (1) of het PBCF (1). Wel is het aantal scholen dat de vragenlijst heeft ingevuld beperkt, dus valt hieruit niet te concluderen dat de brief vanuit het PBCF niet effectief is geweest.

Figuur 17: Via welk kanaal wist u van de regeling Groene Schoolpleinen? (n=6)

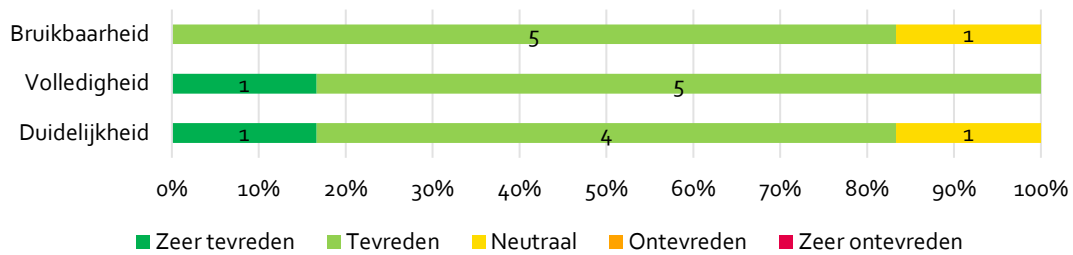

Figuur 18: Via welke organisatie bent u met de regeling Groene Schoolpleinen bekend geraakt? (n=6)

Over de communicatie over de regeling Groene Schoolpleinen spreken de scholen alleen maar lof. Vrijwel alle (5) scholen die de vragenlijst hebben ingevuld zijn (zeer) tevreden over de duidelijkheid, volledigheid en bruikbaarheid van de communicatie over de regeling. Eén school vermeldt wel dat het soms verwarrend was waar de informatie te vinden was op de verschillende websites en wie het aanspreekpunt is, de provincie of het PBCF. Daarbij wordt verwezen naar de periode dat de regeling tijdelijk niet beschikbaar was, maar wel op de website stond dat deze binnenkort weer beschikbaar zou komen.

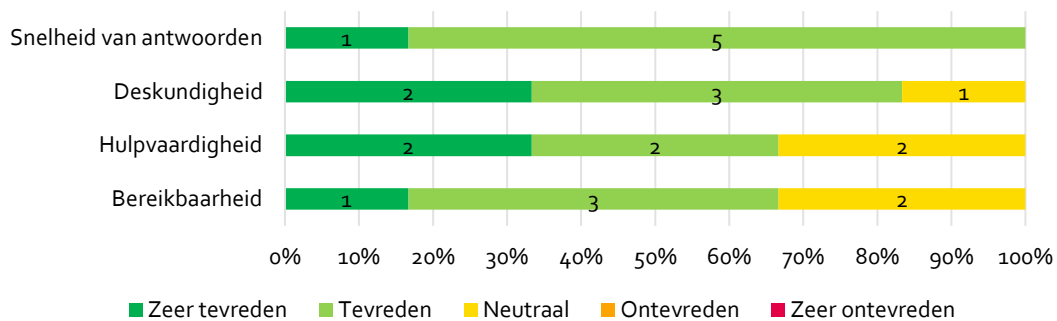
Figuur 19: Hoe beoordeelt u de communicatie over de regeling Groene Schoolpleinen op de volgende drie aspecten? (n=6)

Contact en samenwerking

Het PBCF is het eerste contactpunt voor scholen die een aanvraag willen indienen. Zij ondersteunen de scholen met hun aanvraag, geven uitleg en verzorgen de uitbetaling. Scholen zijn over het algemeen (zeer) tevreden over het contact met het PBCF (zie figuur hieronder). Met name over de snelheid van antwoorden en de deskundigheid zijn ze erg tevreden. Een aantal van de scholen is neutraal gezind wat betreft de hulpvaardigheid en bereikbaarheid van het PBCF, maar lichten niet toe waarom ze hierin matig tevreden zijn.

Figuur 20: Hoe beoordeelt u het contact met de uitvoerder van de regeling op de volgende vier aspecten? (n=6)

De werkwijze die wordt gevolgd voor de beoordeling van aanvragen is vrijwel hetzelfde als bij het BBF. De aanvragen worden per kwartaal naar alle partners, waaronder waterschap De Dommel, gemaïld voor een advies over het toekennen of afwijzen. Partners kunnen daarbij ook aanvullende ideeën of tips meegeven. Als het PBCF deze aanvragen toestuurt naar de partners, wordt ook per aanvraag een preadvies vanuit het PBCF toegevoegd. Dit leidt ertoe dat de goedkeuringssronde sneller verloopt en veel discussie wordt voorkomen. Partners bekeken aanvankelijk de adviezen van het PBCF uitgebreid en gedetailleerd, maar in de loop van de tijd verliep dit steeds sneller.

Voor de uitvoering van de regeling is een projectgroep ingericht met een vertegenwoordiger van iedere partner. De onderlinge samenwerking verloopt naar wens, zoals blijkt uit interviews met de betrokken partijen. Het gevoel leeft dat partners zich voor dezelfde doelen inzetten en dat er een hoge mate van bereidheid is om samen op te trekken. Naast het PBCF, hebben andere partners weinig direct contact met de scholen. Per regio worden er wel door betrokken gemeenten, GGD, IVN of JLE experts ingeschakeld die scholen bijvoorbeeld begeleiden in de aanvragen. Ook heeft de provincie inspiratie- en opleidingssessies georganiseerd voor schoolbesturen, hoveniers, ontwerpers en gemeenteambtenaren. Dit heeft geholpen om het enthousiasme voor en kennis over groene schoolpleinen te vergroten onder de professionals.

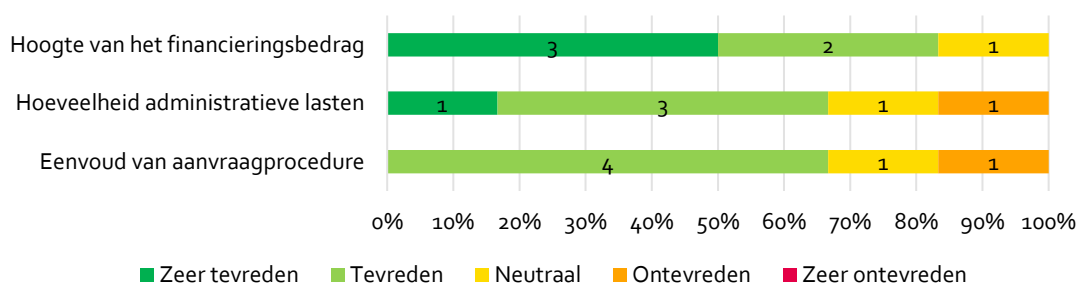
Financiering

Aan het begin van de regeling heeft de provincie Noord-Brabant een startbedrag van € 1.600.000 beschikbaar gesteld voor deze regeling. Vanuit dit budget draagt de provincie voor iedere aanvraag € 10.000 bij. Waterschappen vullen hierop aan met € 2.500 per aanvraag. Het PBCF financiert nog eens € 1.000 per aanvraag en verzorgt kosteloos de uitvoering van de regeling. Daarnaast wordt er vanuit het programma JLE € 500 per aanvraag ingelegd. Bij elkaar genomen komt de gezamenlijk bijdrage per schoolplein dus neer op € 14.000 per aanvraag⁵¹. Hiermee wordt maximaal 70% van de inrichtingskosten scholen vergoed. Voor de rest van de financiering dient de school zelf te zorgen. Op basis van de gesubsidieerde bijdragen zien we in de praktijk dat dit ongeveer 25-30% behelst van de totale inrichtingskosten per school. Vanaf 2022 is de maximale bijdrage per schoolplein verlaagd naar € 10.000 per aanvraag, om met iets minder budget toch nog 50 extra Brabantse scholen te stimuleren om hun schoolpleinen om te bouwen⁵².

Financiering vanuit het waterschap geschiedt niet telkens per aanvraag. In plaats daarvan maakt het waterschap jaarlijks € 40.000 over aan het PBCF, wat overeenkomt met een waterschapsbijdrage voor 16 aanvragen, de jaarlijkse streefwaarde. De andere twee betrokken waterschappen leggen hetzelfde bedrag in, zodat voor dat jaar voldoende geld is gereserveerd om 50 schoolpleinen te voorzien van een financiële impuls. Deze financieringswijze kan er dus toe leiden dat een waterschap bijdraagt aan een omgebouwd schoolplein buiten het eigen gebied. De achterliggende gedachte is immers geweest: waar het geld ook valt, daar is het goed. Was er wel toe besloten om per aanvraag een bijdrage vanuit het waterschap over te maken, dan had dit ook tot extra administratieve lasten geleid.

Uit de gesprekken met betrokken partijen blijkt dat er sprake is geweest van een ruimhartige goedkeuring vanuit het PBCF. Als de aanvraag de gewenste insteek had, dan werd deze snel goedgekeurd, ook al was de aanpak nog niet in detail uitgewerkt. Dit was ook het verzoek vanuit de provincie aan het PBCF. Door deze soepele aanvraagbehandeling, heeft de regeling ook een vliegende start kunnen maken. Uit de vragenlijst blijkt ook dat de aanvragers doorgaans (zeer) tevreden waren over de hoogte van het financieringsbedrag, hoeveelheid administratieve lasten en de eenvoud van de aanvraagprocedure. Een enkele respondent toont zich ontevreden op een aantal vlakken, alleen ontbreekt hiervoor een toelichting.

Figuur 21: Hoe beoordeelt u de regeling Groene Schoolpleinen op de volgende drie kenmerken? (n=6)

Monitoring

⁵¹ Provincie Noord-Brabant: Subsidieregeling buurtfonds Noord-Brabant (Geldig sinds 15 januari 2020 tot 24 december 2020) (https://www.brabant.nl/actueel/regelingen/cvdr381966_8)

⁵² Provincie Noord-Brabant: Subsidieregeling buurtfonds Noord-Brabant (Geldig sinds 2 februari 2022) (https://www.brabant.nl/actueel/regelingen/cvdr381966_12)

Het PBCF heeft continu gemonitord op het aantal aanvragen en het resterend budget. Ook hebben aanvragers moeten aangeven waar ze de ontvangen subsidie aan willen besteden, wat vaak is verduidelijkt in het projectplan of opgevraagde facturen. Naast deze basale monitoring, is er verder weinig gemonitord op daadwerkelijk gerealiseerde effecten van de regeling, bijvoorbeeld het aantal leerlingen dat is betrokken in de ontwerpfasen van het nieuwe schoolplein, het aantal vergroenings- en verwateringsmaatregelen, of het aantal m² omgebouwd schoolplein. Wat de regeling uiteraard aantrekkelijk maakt (want: minder verantwoordingseisen), maar hierdoor is het moeilijker om achteraf te achterhalen waar het geld precies aan is besteed. De gerealiseerde maatregelen zijn vaak wel uit de facturen te halen, maar niet altijd, en het ontbreekt aan een totaaloverzicht van de gerealiseerde maatregelen met financiële hulp van de regeling Groene Schoolpleinen.

3.4.4 Resultaten en effecten

Voor de regeling Groene Schoolpleinen kijken we in deze paragraaf naar de resultaten en effecten ervan, waaronder de mate waarin de regeling is benut, hoeveel scholen zijn omgebouwd in het beheergebied van het waterschap en hoeveel het waterschap daaraan heeft bijgedragen. In bijlage 10 staan alle aanvragen van scholen, met alle beschikbare informatie per aanvraag.

Benutting van de regeling

In totaal hebben 125 scholen in het beheergebied van De Dommel vanaf 2018 een aanvraag ingediend voor de regeling Groene Schoolpleinen. Alle aanvragen zijn gehonoreerd, op één aanvraag na, betreffende de aanleg van een amfibieënpool bij een VMBO-school. Deze aanvraag is afgewezen omdat de aangevraagde subsidie lager was dan de vereiste € 5.000. Van alle Brabantse scholen die gebruik hebben gemaakt van de initiële regeling die tot februari 2022 van kracht was (259), liggen er 115 in De Dommel (44%)⁵³. In het waterschap De Dommel hebben dus relatief veel scholen gebruik gemaakt van de regeling in vergelijking met de waterschappen Aa en Maas en Rivierenland. Vanaf februari 2022 is de regeling voortgezet om 50 extra schoolpleinen om te bouwen. Binnen deze herijkte regeling zijn tot nu toe 9 aanvragen uit het beheergebied van De Dommel goedgekeurd. Daarmee komt de teller op 124 goedgekeurde aanvragen.

Met de initiële regeling werd beoogd om in heel Noord-Brabant 250 groene schoolpleinen te realiseren in de periode 2018-2022. Deze doelstelling vertaalt zich naar een streefwaarde van 16 schoolpleinen per jaar voor ieder waterschap⁵⁴. Waterschap De Dommel heeft in de eerste drie jaar deze streefwaarde ruimschoots behaald: in 2018 en 2019 is sprake van het dubbele, en in 2020 het driedubbele. Met name aan het begin van de regeling komen er veel aanvragen binnen. Vanaf 2021 begint het aantal aanvragen af te nemen, en ook in 2022 loopt het aantal aanvragers nog achter op de streefwaarde, al zijn er in dat jaar net iets meer aanvragen dan in 2021. Deze dalende trend heeft er ook mee te maken dat het budget vanaf 2021 tijdelijk uitgeput was. Aanvragen konden toen niet gehonoreerd worden voordat aanvullend budget beschikbaar was.

⁵³ De initiële regeling was van kracht van 6 maart 2018 tot 2 februari 2022. Toen de doelstelling van 250 omgebouwde Brabantse schoolpleinen was gerealiseerd, is de regeling in aangepaste vorm doorgezet om nog eens 50 schoolpleinen te vergroenen, onder meer door de maximale bijdrage per aanvraag te verlagen van € 14.000 naar € 10.000.

⁵⁴ $250 / 3 = 83$ groene schoolpleinen per waterschap. $83 / 5 = 16$ groene schoolpleinen per jaar per waterschap.

Tabel 19: Aantal (goedgekeurde) aanvragen regeling Groene Schoolpleinen

Jaartal	Aantal aanvragers	Waarvan goedgekeurd
2018	29	29
2019	31	31
2020	47	47
2021	8	8
2022 (tot Q3)	10	9
Totaal	125	124

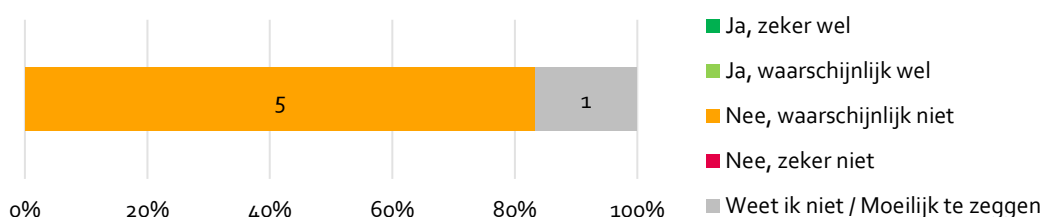
Veel scholen hebben al gebruik gemaakt van de regeling. De mate waarin een school gebruik maakt van de regeling is vaak afhankelijk gebleken van aanvullende financieringsmiddelen, met name vanuit de gemeente. In de gemeente Tilburg konden scholen extra subsidie krijgen en zijn er, mede daardoor, maar liefst 30 schoolpleinen omgebouwd (24,2% van het totaal). Andere gemeenten hadden deze middelen niet of moesten dit eerst vrijmaken in hun begroting, wat soms lang duurde en ertoe leidde dat de energie bij een school wegzakte. Sowieso valt op dat veel omgebouwde schoolpleinen in het stedelijk gebied liggen, zoals in Eindhoven (19 scholen) en Best (9 scholen). Er zijn daarnaast veel gemeenten waar nog geen enkel schoolplein is omgebouwd met deze regeling, zoals in de gemeenten Baarle-Nassau, Heeze-Leende, Helmond, Oirschot en Waalre. In deze gemeenten liggen er mogelijk kansen om meer schoolpleinen te vergroenen.

Van alle 124 goedgekeurde aanvragen, is slechts één een middelbare school: Campus 013 in Tilburg. Dit komt uiteraard deels omdat de regeling niet is gecommuniceerd richting middelbare scholen. Maar ook omdat de betrokkenheid van het schoolbestuur, ouders en leerlingen totaal anders is dan bij een basisschool waar ouders in de buurt wonen, kinderen bij elkaar gaan spelen en ouders elkaar beter kennen. Hierdoor is de regeling – waarbij brede betrokkenheid van juist deze partijen is vereist – minder geschikt gebleken voor middelbare scholen. Voor zogenaamde 'groene scholen', waar meer aandacht wordt besteed aan landbouw, voedsel en duurzaamheid, liggen er uiteraard wel meer mogelijkheden.

Belang van de regeling

In de vragenlijst zijn scholen gevraagd of de regeling dé stimulans is geweest voor het ombouwen van hun schoolpleinen. Vrijwel alle respondenten (5 van de 6) zeggen dat de pleinen waarschijnlijk niet waren omgebouwd zonder de regeling. Eén respondent geeft aan dat dit moeilijk te zeggen is. Uit de toelichting van de respondenten blijkt dat scholen vaak wel budget hebben voor kleinschalige plannen, maar zelden voor grote verbouwingen (zoals de herinrichting van hun schoolplein) of duurdere klimaatadaptieve maatregelen. Beperkte financiële middelen belemmert scholen om duurzame maatregelen te nemen. Dat de regeling vaak de aanleiding is voor scholen om aan de slag te gaan, wordt ook geconstateerd door de coördinator van de regeling vanuit het waterschap.

Figuur 22: Zou uw initiatief ook zijn/worden gerealiseerd zonder de regeling Groene Schoolpleinen? (n=6)

Bijdragen vanuit de regeling

Ieder jaar stort waterschap De Dommel – net als de andere twee waterschappen – € 40.000 over aan het PBCF, waarmee de bijdrage vanuit de waterschappen per school wordt gefinancierd. Uit de onderstaande tabel blijkt dat in de eerste drie jaar meer geld op naam van het waterschap is verstrekt dan is ingelegd. Waar het waterschap € 217.000 heeft ingelegd vanaf 2018, is er voor € 312.500 door het PBCF verstrekt aan scholen namens het waterschap. Met name in 2022 is er veel geld geland in het beheergebied: bijna drie keer zoveel als het ingelegde bedrag.

In 2018 was het totale jaarbudget sneller uitgeput dan verwacht en is besloten om vroegtijdig de financiële middelen voor 2019 aan te boren, zodat het PBCF verder kon met het toekennen van aanvragen. Omdat de jaarlijkse bijdrage vanuit het waterschap (€ 40.000) niet bepaald zwaar drukte op de begroting, kon het waterschap dit budget vrij eenvoudig storten. In 2021 kwam het opnieuw voor dat het jaarbudget voor het einde van het jaar op was. Om de nog liggende aanvragen toe te kennen, is een verkorte tweede regeling opgezet en hebben alle betrokken partijen een extra bijdrage ingelegd. Voor waterschap De Dommel was deze bijdrage € 17.000. Met deze extra bijdrage vanuit het waterschap, kon het doel van de regeling (250 omgebouwde Brabantse scholen) al eind 2021 worden behaald. Eind 2021 is besloten om 50 extra schoolpleinen om te bouwen en is de regeling in aangepaste vorm doorgezet. De totale bijdrage van het waterschap voor de periode 2018-2022 komt neer op € 217.000.

Tabel 20: Financiële bijdragen aan aanvragers in De Dommel regeling Groene Schoolpleinen⁵⁵

Jaartal	Totale begrote kosten van initiatieven	Totaal subsidiebedrag verstrekt vanuit PBCF	Totale bijdrage verstrekt namens het waterschap	Totale bijdrage ingelegd door het waterschap
2018	?	€ 360.400	€ 72.500	€ 40.000
2019	?	€ 430.068	€ 77.500	€ 40.000
2020	?	€ 658.000	€ 117.500	€ 40.000
2021	?	€ 65.000	€ 20.000	€ 57.000
2022 (tot Q3)	€ 470.883	€ 90.000	€ 25.000	€ 40.000
Totaal	?	€ 1.603.468	€ 312.500	€ 217.000

De partners, waarmee het waterschap samenwerkt binnen de regeling Groene Schoolpleinen, geven wel aan dat zij toewijding miste van de waterschappen toen eind 2021 een extra bijdrage nodig was om de regeling, zonder tussenpauze, voort te zetten. De provincie en het PBCF voelden alsof de voortgang van de regeling op hun schouders rustte en dat het werk vooral door hen gedaan moest worden. Na enige tijd waren de waterschappen toch bereid om de extra bijdrage in te leggen.

Effecten

Het waterschap De Dommel heeft van tevoren nauwelijks indicatoren vastgesteld of afgestemd met de partners om de effecten van de regeling te meten. Het enige wat structureel is bijgehouden zijn het aantal (goedgekeurde) aanvragen en het aantal omgebouwde schoolpleinen. Zoals eerder is aangegeven, waren er in totaal 125 aanvragen, waarvan 124 zijn goedgekeurd. Met deze 124

⁵⁵ Het is niet van alle omgebouwde schoolpleinen bekend wat het totale investeringsbedrag is geweest. Op basis van de beschikbare gegevens, is de inschatting dat het totale subsidiebedrag vanuit PBCF 25-30% was van de totale investeringskosten om de scholen om te bouwen.

aanvragen zijn 127 schoolpleinen verbouwd: drie scholen hebben een aanvraag gedaan voor twee schoolpleinen. Verder is bijgehouden wat scholen met de financiële bijdrage hebben gedaan, maar doorgaans in algemene termen zonder kwantificatie, bijvoorbeeld het aantal m² aan omgebouwde schoolpleinen of het aantal geplaatste regentonnen.

Wel zijn er velerlei maatregelen genomen, onder meer speelheuvels, regentonnen, boomzitjes, wadi's, waterpompen, fruitbomen, moes-, kruiden-, bloemen- en vlindertuinen, wilgenhutten en -tunnels, stapstammen, insectenhôtels en vogelhuisjes. Doordat scholen zelf regie hebben op hoe zij – samen met leerlingen, ouders en omwonenden – het nieuwe schoolplein inrichten, worden veel verschillende maatregelen ingezet. Het is onbekend (want: niet gemeten) hoeveel van deze specifieke maatregelen precies zijn ingezet; wel is duidelijk dat iedere school zeker vijf verschillende maatregelen hebben genomen, waarbij er doorgaans een 'watercomponent' aanwezig was, zoals het onttegenen van het schoolplein, het aanleggen van een wadi of het plaatsen van een regenton.

Een indicator van het succes van de regeling is het geïnvesteerde maatschappelijk geld. In de provincie Noord-Brabant ongeveer 3,5 miljoen door de partners geïnvesteerd, en daarnaast was ruim 12 miljoen nodig om de projecten te realiseren. Dit komt van andere overheden, scholen, (groot)ouders, bedrijven en via crowdfunding.

Een belangrijke doelstelling van deze regeling is het creëren van waterbewustzijn onder leerlingen, ouders en leraren. Opvallend is dat er vooraf niet is bepaald hoe het waterschap en haar partners hierop willen meten. Zo is niet bijgehouden hoeveel leerlingen les krijgen op de scholen waarvan de schoolpleinen zijn omgebouwd. Achteraf kunnen we daarvoor wel een (zeer) ruwe inschatting maken. Op dit moment krijgen 25.000 – 30.000 leerlingen les op scholen in De Dommel waar het schoolplein in de periode 2018-2022 is omgebouwd met financiering vanuit de regeling Groene Schoolpleinen⁵⁶. Ieder jaar komen er nieuwe leerlingen op deze scholen, dus hoe langer deze omgebouwde schoolpleinen er zijn, hoe meer leerlingen opgroeien met een dergelijk schoolplein. De effecten van deze regeling worden dus ieder jaar meer. Daarnaast zijn er ook vele ouders en omwonenden betrokken bij het inrichtingsproces, al is het moeilijk een inschatting te maken van het aantal betrokkenen, ook omdat iedere school dat weer anders invulde.

3.4.5 Hogere effecten

Aan de coördinator van de regeling vanuit het waterschap en de scholen waarvan het schoolplein is omgebouwd, is gevraagd in hoeverre de doelstellingen van de regeling van belang waren voor hun aanvraag en of de regeling naar verwachting heeft bijgedragen aan deze doelstellingen. Hieruit blijkt dat de coördinator de regeling met name ziet als een manier om meer waterbewustzijn te creëren, en ook van mening is dat dit boven verwachting is gelukt. Scholen vinden dit meer van ondergeschikt belang. Voor hen ligt de nadruk op het vergroenen van schoolpleinen, minder op beter waterbeheer en het creëren van waterbewustzijn.

Uit de interviews met partners komt bovendien naar voren dat het lang niet overal is gelukt om het groene schoolplein onderdeel te maken van het curriculum, mede omdat er veel druk ligt bij scholen

⁵⁶ Aannemend dat er in het schooljaar 2021-2022 210.502 leerlingen zijn in het basisonderwijs in de provincie Noord-Brabant en er 923 basisscholen zijn in dat schooljaar, zijn er gemiddeld 228 leerlingen per basisschool. Gegeven dat er in het waterschap De Dommel 124 (voornamelijk) basisscholen gebruik hebben gemaakt van de regeling, kunnen we concluderen dat er waarschijnlijk 25.000 – 30.000 leerlingen op dit moment op een school les krijgen waarvan de schoolpleinen in de periode 2018-2022 zijn omgebouwd met subsidie van de regeling Groene Schoolpleinen (<https://allecijfers.nl/basisscholen-provincie/noord-brabant/>).

om allerlei zaken hierin op te nemen. Tegelijkertijd, zo zagen we in de vorige paragraaf, worden wel veel leerlingen bereikt met deze regeling en iets bijgebracht over beter watergebruik.

Een ander belangrijk hoger effect is dat de regeling tot de landelijke beweging 'Schoolplein van de Toekomst' is uitgegroeid. Dit reikt uiteraard tot buiten het beheergebied van het waterschap, maar is voor partners een belangrijk element van het succes van de regeling. In onder andere provincies Utrecht, Zuid-Holland, Gelderland en Drenthe worden steeds meer schoolpleinen vergroend.

Tabel 21: Scores coördinator en gebruikers m.b.t. mate van belang/bijdrage doelstellingen voor de regeling Groene Schoolpleinen

Doelstellingen	Mate van belang (0= erg belangrijk / 5 = enigszins belangrijk / 10 = erg belangrijk)		Mate van bijdrage (0= veel minder dan verwacht / 5 naar verwachting / 10 = veel meer dan verwacht)	
	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=6)	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=6)
Vergroten van het besef van de bedreigingen van water	7	6	5	4
Vergroten van het besef van de kansen van water	10	6	8	5
Vergroten van het besef wat iemand zelf kan doen	10	4	8	4
Optimaal/efficiënt omgaan met beschikbaar water	8	7	6	5
Stimuleren van biodiversiteit	6	8	6	6
Verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit	8	7	9	6
Vergroten van het aandeel groen (vergroening)	8	9	8	7

Daarnaast heeft de regeling als doelstelling om efficiënter om te gaan met beschikbaar water, wat wordt onderstreept door de coördinator en de scholen. Uit de scores blijkt dat de regeling daar naar verwachting aan bijdraagt. Voor de coördinator zelfs meer dan verwacht, aangezien regentonnen vrijwel standaard terugkwamen in de ontwerpen en ook waterspeeltoestellen en wadi's veelvuldig voorkwamen. In enkele gevallen zijn er ook mooie samenwerkingen ontstaan, tussen bijvoorbeeld de gemeente (die de aansluiting op een regenwaterriool regelde) en een basisschool (die het plein verbouwde). Ondanks dat er meer klimaatadaptieve maatregelen zijn genomen dan verwacht, werd dit op voorhand meer gezien als een aangename 'bijvangst' van het vergroenen dan het primaire doel.

Verder is te zien dat de coördinator en de gebruikers elkaar vinden in het belang van deze regeling voor het verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit en het vergroten van het aandeel groen. Voor beide partijen heeft de regeling daar boven verwachting aan bijgedragen. Uit de beschrijvingen van de aanvragen blijkt ook wel degelijk dat scholen zeer creatief en innovatief zijn geweest in de maatregelen die zij hebben genomen om deze doelstellingen te bereiken.

3.4.6 Conclusie

De regeling Groene Schoolpleinen kent een vliegende start. Doordat scholen rechtstreeks worden benaderd, de regeling voorziet in een duidelijke behoefte onder schoolbesturen en de regeling toegankelijk is ingericht, hebben veel scholen al in de eerste jaren een aanvraag ingediend. Hier

zaten ook veel degelijke en creatieve aanvragen tussen. Eind 2021 – ruim een jaar voor dato – is de doelstelling van 250 omgebouwde Brabantse schoolpleinen al behaald, waarvan verhoudingsgewijs veel (115) scholen binnen de grenzen van het waterschap De Dommel liggen. Voor het realiseren van deze projecten is bovendien een grote som maatschappelijk geld opgehaald. De regeling, zo is gebleken, biedt duidelijk een stimulans voor scholen om hun schoolpleinen anders in te richten, zeker als gemeenten ook meefinancieren, aangezien het anders bij scholen ontbreekt aan financiële middelen. De regeling is zelfs uitgegroeid tot de landelijke beweging 'Schoolplein van de Toekomst'.

Aan klimaatadaptatie is zeker op kleine schaal gewerkt via deze regeling. Op veel schoolpleinen is een waterberging aangelegd, een regenton aangeschaft of zijn regenpijpen afgekoppeld, al is niet bijgehouden hoeveel van deze maatregelen zijn getroffen en wat de omvang ervan is. Wel had vergroening en biodiversiteit voor scholen meer de nadruk in het ontwerp dan beter waterbeheer. Desondanks gingen scholen in hun ontwerp een stap verder dan louter een voorstel te doen voor het aanleggen van een moestuin of het planten van een paar bomen. Wat daarbij heeft geholpen is dat binnen het consortium van partners veel expertise aanwezig was om scholen te adviseren en te ondersteunen bij de herinrichting. Ondanks dat veel partijen zijn betrokken bij de herinrichting van de schoolpleinen en veel (toekomstige) leerlingen kunnen genieten van deze nieuwe schoolpleinen, is het niet altijd gelukt om buitenactiviteiten in het leerplan op te nemen om waarmee structureel aandacht kan worden besteed aan beter waterbeheer en wat leerlingen daar zelf in kunnen doen.

3.5 Blauwe Sportparken

Met de regeling Blauwe Sportparken wil het waterschap De Dommel sportparken stimuleren om regenwater vast te houden en minder water te gebruiken. Met relatief beperkte maatregelen kunnen de sportparken klimaatadaptief worden ingericht. De regeling is geïnitieerd door het waterschap zelf.

3.5.1 Aanleiding

In 2018 was waterschap De Dommel betrokken bij de renovatie van sportpark De Neul in Sint-Oedenrode. Doordat het sportpark in het waterbergingsgebied van rivier De Dommel en de Dommelarm ligt, kampt het met een hoge grondwaterstand, waardoor de voetbalvelden al bij weinig regenval onbespeelbaar worden en bij hete zomers er snel sprake is van watertekort. In samenwerking met de gemeente Meierijstad, sportvereniging RKSV Rhode, ingenieursbureau *Newae* en aannemersbedrijf *Topgrass*, heeft het waterschap gewerkt aan een oplossing. Uit deze samenwerking is het concept 'blauwe sportparken' geboren. Daarbij wordt een waterberging aangelegd met peilgestuurde drainage om water vast te houden in kunstgrasconstructies en natuurgrasvelden, waarbij een deel van het opgeslagen water gebruikt wordt om natuurgrasvelden te besproeien bij droogte.

Door het succes van dit nieuwe concept bij sportpark De Neul, is besloten om met een nieuwe regeling andere sportparken te stimuleren hetzelfde te doen. Zeker kunstgrasvelden zijn vrijwel altijd ontworpen om regenwater zo snel mogelijk af te voeren om de velden bespeelbaar te houden, wat leidt tot verdroging in de omgeving van de velden. Tegelijkertijd hebben sportparken behoefte aan water, bijvoorbeeld om hun natuurgrasvelden mee te besproeien. Hiervoor wordt grondwater opgepompt en in sommige gevallen leidingwater gebruikt. Door het concept 'blauwe sportparken'

te introduceren bij andere sportparken, kunnen met relatief beperkte maatregelen toch grote oppervlakken klimaatrobuuster worden ingericht⁵⁷.

Op 30 juni 2020 heeft het DB ingestemd met de regeling Blauwe Sportparken. Binnen deze regeling trekt het waterschap samen op met gemeenten om sportparken – die vaak in eigendom zijn van gemeenten – klimaatadaptiever in te richten volgens de technieken die zijn ingezet bij sportpark De Neul. Via deze regeling worden de investeringskosten voor het sportpark tot een maximumbedrag per hectare gefinancierd.

3.5.2 Doelstellingen

Waterschap De Dommel wil met de stimuleringsregeling Blauwe Sportparken de volgende doelstellingen bereiken, aldus het plan van aanpak⁵⁸:

- Het verdrogend effect van sportconstructies tegengaan door regenwater vast te houden;
- Waar mogelijk het waterverbruik verminderen;
- Inzichtelijk maken in hoeverre de systemen bijdragen aan droogtebestrijding zodat deze ook op andere locaties afgewogen en toegepast kunnen worden.

In het voorstel over de regeling, dat op 30 juni 2020 is gedaan aan het DB, staan ietwat andere doelstellingen, die deels overlappen met wat er in het plan van aanpak staat:

- Stimuleren van de grondwateraanvulling en beperken van het waterverbruik (hierbij wordt aangehaakt op de doelen van Actieplan Leven De Dommel en 'Elke druppel telt in het WBP4)
- Laten we zien dat we samen met onze gemeenten en marktpartijen werken aan een klimaatrobuuste inrichting van ons gebied;
- Vergroten van het waterbewustzijn bij eigenaren van sportvelden en sportbeoefenaren.

Met de regeling Blauwe Sportparken wil het DB ook deels invulling geven aan doelstellingen binnen één van de zeven clusters van het Actieplan Leven De Dommel (2019-2022), namelijk 'Sponswerking bebouwd gebied vergroten'. Bij het actualiseren van dit Actieplan zijn er overigens geen precieze doelen gesteld voor het klimaatrobuuster inrichten van sportparken. In het voorstel aan het DB op 30 juni 2020 aangaande de regeling is wel aangegeven dat er rekening mee wordt gehouden dat er circa 30 sportvelden worden omgebouwd voor het einde van 2021⁵⁹.

In het toetsingskader in hoofdstuk 2 wordt aangegeven op welke hogere effecten we de regeling Blauwe Sportparken toetsen. Dit is een combinatie van effecten die te maken hebben met het vergroten van waterbewustzijn en het klimaatadaptiever inrichten van de omgeving – in lijn met de doelstellingen uit het plan van aanpak en het voorstel aan het DB.

3.5.3 Uitvoering

In deze paragraaf beschrijven we hoe de regeling Blauwe Sportparken is uitgevoerd en wat de ervaringen van gemeenten zijn met de regeling.

⁵⁷ DB (30-06-20) Blauwe Sportparken (kenmerk: Z62113 / B1448)

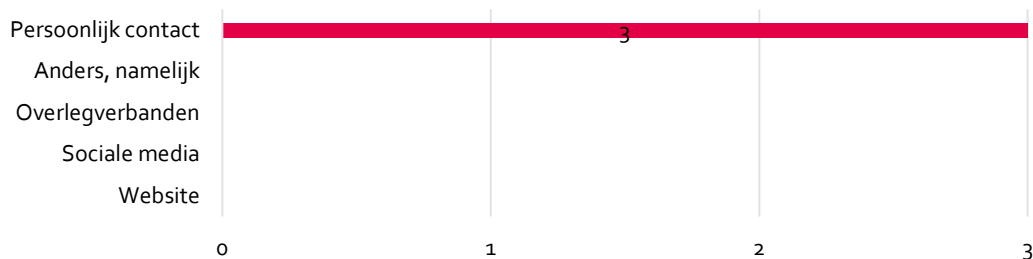
⁵⁸ Waterschap De Dommel (23-04-20) Plan van Aanpak: Deltaplan Hoge Zandgronden

⁵⁹ DB (30-06-20) Blauwe Sportparken (kenmerk: Z62113 / B1448)

Communicatie

Waterschap De Dommel heeft op verschillende manieren gecommuniceerd over het concept 'blauwe sportparken'. Zo is er een film gemaakt van Sportpark De Neul en is er een voetbaltafel aangeschaft met uitleg over het concept, die wordt ingezet tijdens open dagen en beurzen. In de communicatie 'naar buiten' ligt de nadruk op het concept, minder op de regeling. Over de regeling is enkel gesproken binnen de overleggen van de werkregio's, waarin waterschappen en gemeenten met elkaar praten over doelmatig waterbeheer. Enkele gemeenten die actief zijn binnen deze werkregio's zijn benaderd, zoals ook blijkt uit de vragenlijst (zie figuur). Sportparken en beheerverenigingen en -stichtingen die sportparken in eigendom hebben, zijn dus niet rechtstreeks benaderd. Hiertoe is besloten omdat het aanleggen van peilgestuurde drainage kosten met zich meebrengt, waarbij het op voorhand onduidelijk is of deze opwegen tegen de baten.

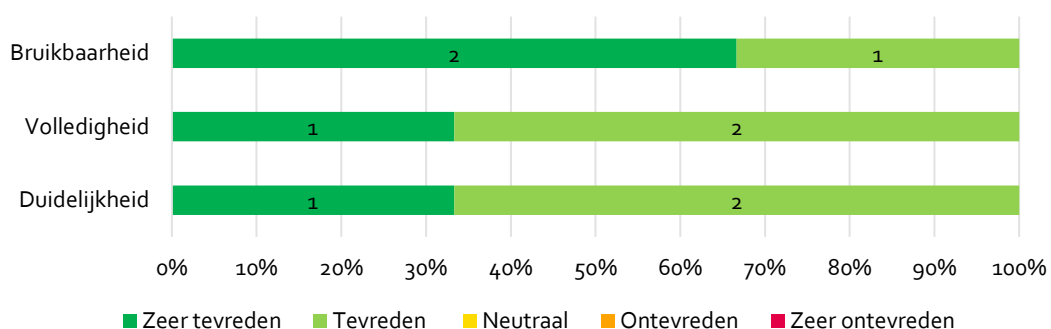
Figuur 23: Via welk kanaal wist u van de regeling Blauwe Sportparken? (n=3)

Via de werkregio's zijn in totaal 9 gemeenten benaderd om via de regeling hun sportvelden om te bouwen. Deze gemeenten zijn benaderd omdat zij sportvelden in eigendom hebben waarvoor peilgestuurde drainage het meest kansrijk werd geacht. Bijvoorbeeld omdat het sportparken met kunstgrasvelden zijn waarbij de grasmatten zijn gelegd volgens bepaalde standaarden, waardoor het plaatsen van peilgestuurde drainage doorgaans eenvoudiger is. Daarbij lag de focus op kunstgrasvelden waar voetbal en hockey wordt gespeeld, wat relatief grote velden zijn. Ook zijn gemeenten benaderd met sportparken waar het meest geleerd kan worden van het toepassen van de voorgestelde nieuwe technieken, waar er sprake is van hittestress of waar al bouw- of renovatiewerkzaamheden waren gepland.

Alle drie gemeenten die gebruik hebben gemaakt van de regeling, zijn via de vragenlijst gevraagd om de communicatie over de regeling te beoordelen. Uit de resultaten blijkt dat zij in grote mate tevreden zijn, in het bijzonder over de bruikbaarheid van de informatie. Geen van hen geeft enige toelichting op hun antwoorden.

Figuur 24: Hoe beoordeelt u de communicatie over de regeling Blauwe Sportparken op de volgende drie aspecten? (n=3)

Het waterschap is voornemens geweest – zo blijkt uit hun plan van aanpak – om ook tijdens en na de afronding van de verbouwing van de sportvelden in te zetten op communicatie om het belang van beter waterbeheer te onderstrepen⁶⁰. Bijvoorbeeld door de omgebouwde sportparken officieel te openen in bijzijn van bestuurders of door het organiseren van een mini-symposia. Echter is dit slechts in beperkte mate van de grond gekomen, mede als gevolg van de coronacrisis, waardoor bijeenkomsten niet ingepland konden worden of door konden gaan. Wel zijn er eind 2022 bordjes gemaakt met uitleg, die worden geplaatst bij het hekwerk van de omgebouwde sportparken. Deze moeten, op het moment waarop dit rapport is geschreven, nog worden geplaatst.

Contact en samenwerking

Indien een gemeente geïnteresseerd is om gebruik te maken van de regeling, ondertekenen de gemeente (als eigenaar van het sportpark) en het waterschap een samenwerkingsovereenkomst⁶¹. Daarin staan afspraken over de onderlinge verhoudingen tussen beide partijen als gezamenlijke opdrachtgevers. Uitgangspunt in deze overeenkomst is dat de gemeente regie houdt over wat er met het sportpark gebeurt. Het waterschap biedt enkel ondersteuning in de voorbereiding van het project en zorgt voor de uitbetaling aan derden voor het ontwerpen en aanleggen van de voorzieningen. Daarmee ontzorgt het waterschap de gemeente. Nadat de sportvelden zijn omgebouwd, is de gemeente verantwoordelijk voor het beheer en het onderhoud van het gerealiseerde werk.

De uitvoering van ieder project in het kader van de regeling Blauwe Sportparken verloopt in nauwe samenwerking met twee marktpartijen die verantwoordelijk zijn voor het ontwerp en de realisatie van de voorzieningen: het ingenieursbureau *Newae* en het aannemersbedrijf *Topgrass*. Van tevoren zijn er geen afspraken gemaakt over welke marktpartijen betrokken worden binnen de regeling, maar in de praktijk wordt uitsluitend met deze twee partijen gewerkt om ze eerder hebben aangetoond – bij de transformatie van sportpark De Neul in 2018 – te beschikken over de juiste kennis en expertise om peilgestuurde drainage aan te leggen onder sportvelden. Tussen de gemeente, het waterschap en de aannemer wordt een uitvoeringsovereenkomst getekend, waarin afspraken worden gemaakt over de uit te voeren werkzaamheden, betalingen en aanverwante zaken⁶².

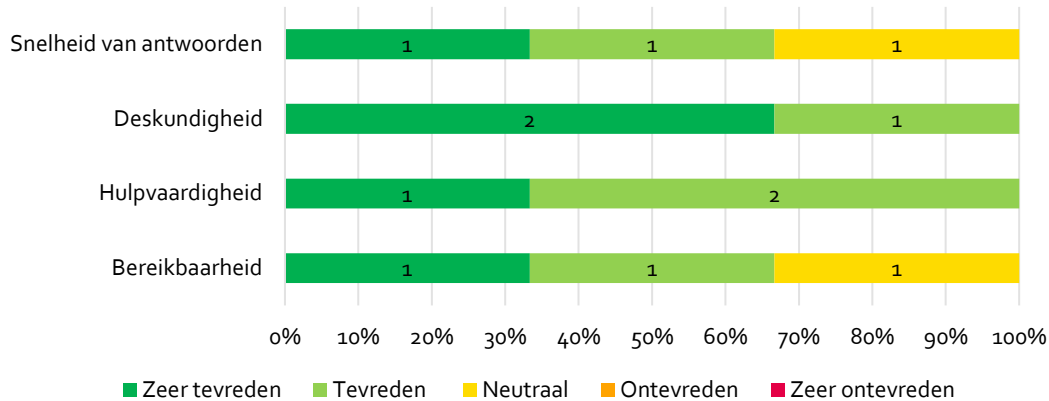
Uit de vragenlijst blijkt dat de gemeenten over het algemeen (zeer) tevreden zijn over het contact met het waterschap. Met name de deskundigheid van de coördinator wordt erg gewaardeerd door gemeenten. Slechts één gemeente is neutraal over de bereikbaarheid van de coördinator en de snelheid waarmee wordt geantwoord.

⁶⁰ Waterschap De Dommel (23-04-20) Plan van Aanpak: Deltaplan Hoge Zandgronden

⁶¹ Waterschap De Dommel (9-6-20) Conceptversie Samenwerkingsovereenkomst DHZ Blauwe Sportparken

⁶² Waterschap De Dommel (9-6-22) Conceptversie Realisatieovereenkomst

Figuur 25: Hoe beoordeelt u het contact met de uitvoerder van de regeling Blauwe Sportparken op de volgende vier aspecten? (n=3)

Vanuit het waterschap is de samenwerking met gemeenten ook naar tevredenheid verlopen, al wordt wel vermeld dat niet alle gemeenten de gebiedsgegevens op orde hadden. Hierdoor moest er soms extra vooronderzoek worden gedaan om te bepalen of en waar precies leidingen onder de sportvelden lagen. Dit leidde tot vertraging, en in enkele gevallen is besloten om sportvelden toch niet om te bouwen nadat een aanvraag al was ingediend. Verder verliep de samenwerking met uitvoerders doorgaans soepel, al kon de onderlinge afstemming en de planning zo nu en dan wat beter.

Financieringsvorm

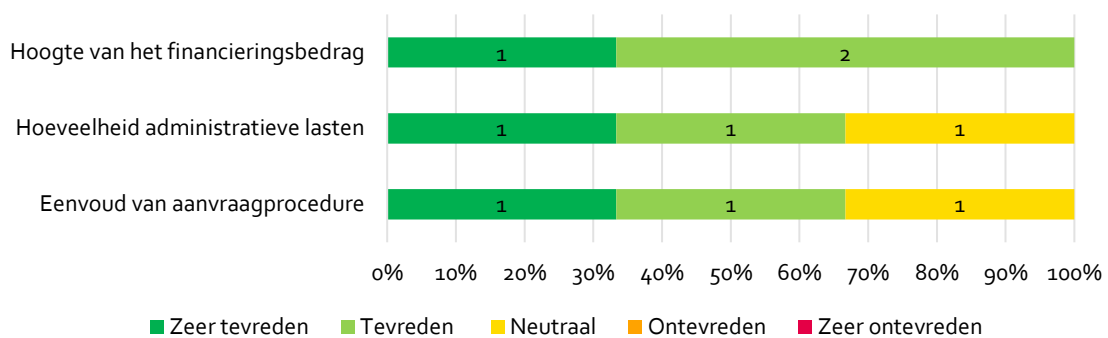
De regeling wordt volledig gefinancierd vanuit het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ), een regionaal samenwerkingsverband tussen partners in Limburg en Noord-Brabant⁶³. In 2020, bij de start van de regeling Blauwe Sportparken, is € 170.000 beschikbaar gesteld vanuit het DHZ voor de gefaseerde opschaling van het concept 'blauwe sportparken' tot eind 2021⁶⁴. Dit budget is voor 50% gedekt vanuit de Rijksoverheid en voor 50% vanuit een provinciale bijdrage. Van dit budget is € 38.200 gereserveerd voor effectmonitoring, € 4.750 voor communicatie en € 127.050 voor het ombouwen van sportvelden. Aanvragers kunnen maximaal € 8.470,- per hectare sportveld vergoed krijgen. Vanuit het waterschap wordt dus geen financiële bijdrage geleverd aan deze regeling, al is het waterschap wel verantwoordelijk voor de uitbetaling en biedt het waterschap ondersteuning in de voorbereiding van de aanleg van peilgestuurde drainage.

In de vragenlijst is aan de gemeenten gevraagd hoe zij de regeling beoordelen. Ook hier is grote tevredenheid te zien. Over de hoogte van het financieringsbedrag is iedereen (zeer) tevreden, wat niet vreemd is aangezien bij ieder sportpark het volledige investeringsbedrag is gesubsidieerd. Over de hoeveelheid administratieve lasten en de eenvoud van de aanvraagprocedure zijn 2 van de 3 gemeenten (zeer) tevreden, en 1 gemeente neutraal, maar deze respondent geeft aan niet zelf de administratie te hebben gedaan.

⁶³ DB (30-06-20) Blauwe Sportparken (kenmerk: Z62113 / B1448)

⁶⁴ DB (30-06-20) Blauwe Sportparken (kenmerk: Z62113 / B1448)

Figuur 26: Hoe beoordeelt u de regeling Blauwe Sportparken op de volgende drie kenmerken? (n=3)

Monitoring

Voor de regeling is bijgehouden hoeveel aanvragen binnenkwamen, hoeveel velden worden omgebouwd en hoe groot deze velden zijn. Deze monitoring is ook vereist, omdat het waterschap verantwoording moet afleggen aan de provincie en het Rijk, als financierders via het DHZ. Op basis van de tussentijdse uitkomsten van deze monitoring, is de regeling niet aangepast of is besloten meer partijen te benaderen. Met de sportparken, waarvoor de interventie op het eerste gezicht het meest kansrijk leek, was immers al contact gelegd.

3.5.4 Resultaten en effecten

Voor de regeling Blauwe Sportparken wordt in deze paragraaf de resultaten en effecten onder elkaar gezet en geduid.

Benutting van de regeling

Tot dusver zijn er 15 aanvragen binnengekomen voor het ombouwen van sportvelden met behulp van een bijdrage via de regeling (zie tabel hieronder). De aanvragen komen met name uit Meierijstad (7) en Eindhoven (6). De overige gemeenten die zijn benaderd (9), waren wel geïnteresseerd om gebruik te maken van de regeling, maar moesten nog meer voorwerk doen, hadden niet de ambtelijke capaciteit om dit voorwerk te doen of kwam het niet uit om op dat moment de sportvelden om te bouwen gezien het tijdspad van het meerjarenonderhoudsplan. In het eerste jaar komen er veel aanvragen binnen, maar in de jaren daarna neemt de vraag af. Van de 15 aanvragen zijn er 9 goedgekeurd⁶⁵. De voornaamste reden waarom de overige aanvragen zijn afgekeurd is omdat het niet technisch haalbaar was om de peilgestuurde drainage aan te leggen in verband met de onderliggende infrastructuur. Wel moet opgemerkt worden dat er nog aanvragen in voorbereiding zijn – 3 in totaal – en dus nog gehonoreerd kunnen worden. Van de reeds omgebouwde sportparken liggen de meesten in Meierijstad (4).

Uit de tabel op de volgende pagina blijkt ook dat er in totaal voor 48 sportvelden een aanvraag is gedaan, wat neerkomt op ongeveer 3 sportvelden per aanvraag. Het gemiddelde wordt hierbij wel dermate opgeschroefd door één aanvraag voor 12 sportvelden van tennis- en padelvereniging De Hopbel uit de gemeente Meierijstad, die uiteindelijk is afgewezen. Voor een klein deel van de velden

⁶⁵ Van de 9 goedgekeurde aanvragen, gaat 1 aanvraag niet over het ombouwen van sportvelden. Het gaat hier om een aanvraag in 2020 van sportpark Rhode uit de gemeente Meierijstad waar de sportvelden al waren voorzien van peilgestuurde drainage. De verstrekte subsidie (€ 34.393) is besteed aan monitoring van de effecten van het omgebouwde sportveld.

waarvoor een aanvraag is gedaan, is een bijdrage toegekend (17 van de 48), al kan een toekenning nog plaatsvinden voor 11 velden waarvoor in 2022 een aanvraag is ingediend.

Tabel 22: Aantal (goedgekeurde) aanvragen regeling Blauwe Sportparken

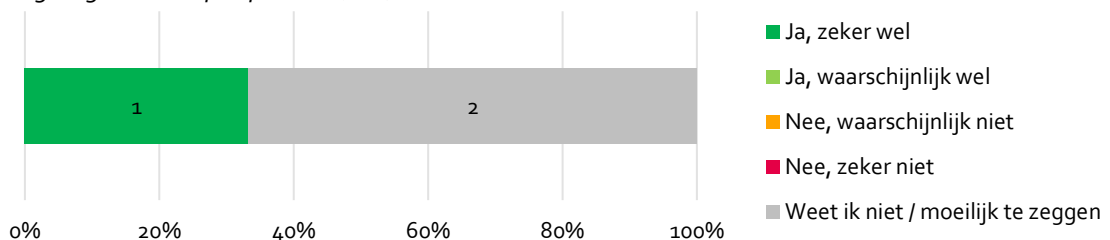
Jaartal	Binnengekomen aanvragen		Goedgekeurde aanvragen	
	Aantal aanvragen	Aantal sportvelden	Aantal aanvragen	Aantal sportvelden
2020	8	23	6	7
2021	4	14	3	10
2022 (tot Q3)	3	11	?	?
Totaal	15	48	9	17

In de periode 2020-2022 zijn tenminste 17 sportvelden op 8 sportparken omgebouwd via de regeling Blauwe Sportparken. Dit is beduidend minder dan de doelstelling die in 2020 is geformuleerd: 30 omgebouwde sportvelden voor het einde van 2021. Deels is dit te wijten aan de coronacrisis, waardoor het bij gemeenten en het waterschap aan tijd ontbrak om voortvarend met deze regeling uit de startblokken te schieten. Ook werd verwacht dat de gemeente Tilburg veel gebruik zou maken van de regeling, maar dit viel tegen omdat zij nog veel voorbereidend werk moesten verrichten om de sportvelden om te bouwen. Verwacht wordt dat in 2022 nog meer dan 5 extra sportvelden worden omgebouwd, maar de voorgenomen doelstelling wordt waarschijnlijk niet meer gehaald voor het einde van het jaar.

Belang van de regeling

Of de regeling de gemeenten over de streep hebben geholpen om een bijdrage te leveren aan de sportparken, blijft onduidelijk. Twee van de drie gemeenten stellen dat dit moeilijk te zeggen is. Voor één gemeente speelt mee dat het moeilijk is in te schatten is of de gemeente zelf voldoende capaciteit en budget beschikbaar zou hebben om de sportvelden om te bouwen indien de bijdrage vanuit de regeling er niet zou zijn geweest. Met de regeling werd de gemeente ontzorgd en was het niet nodig om als gemeente financieel bij te leggen, waardoor het eenvoudiger was om de maatregelen bij de sportparken te nemen.

Figuur 27: Zou uw gemeente een bijdrage hebben geleverd aan de omgebouwde sportparken zonder de regeling Blauwe Sportparken? (n=3)

Bijdragen vanuit de regeling

Met de regeling is in de periode 2020-2022 in totaal € 85.213 verstrekt aan aanvragers (zie tabel op volgende pagina). Het gros van de subsidies is in 2020 verstrekt. Van het totaal verstrekte bedrag is € 50.820 ingezet voor het ombouwen van sportvelden (60%) en € 34.393 (40%) voor het monitoren van de effecten van deze ingreep. Dit laatste bedrag, dat is ingezet voor monitoring, komt volledig ten deel aan de gemeente Meierijstad, die in 2020 een aanvraag hebben ingediend om de effecten van de omgebouwde sportvelden van sportpark De Neul te monitoren. Zoals eerder vermeld,

worden alle subsidies die verstrekt zijn via de regeling Blauwe Sportparken volledig gefinancierd vanuit het Deltaplan Hoge Zandgronden. Geen financiële middelen worden onttrokken van de begroting van waterschap De Dommel.

Tabel 23: Financiële bijdragen aan aanvragers in De Dommel regeling Blauwe Sportparken

Jaartal	Totale begrote kosten van initiatieven	Totaal subsidie-bedrag verstrekt vanuit DHZ	Totale bijdrage vanuit het waterschap
2020	€ 64.038	€ 64.038	€ 0
2021	€ 21.175	€ 21.175	€ 0
2022 (tot Q3)	?	?	€ 0
<i>Totaal</i>	€ 85.213	€ 85.213	€ 0

Op voorhand is er vanuit het DHZ een maximaal budget van € 170.000 beschikbaar gesteld, waarvan € 127.050 gereserveerd was voor het ombouwen van sportvelden. Anno 2022 (Q3) is slechts € 50.820 van het gereserveerde bedrag besteed, oftewel 40%. Of het volledige budget vanuit DHZ wordt uitgeput, staat nog niet vast, maar de kans is groot dat dit niet het geval gaat zijn. Wel is er minder besteed per hectare sportveld om de maatregelen te treffen. Waar het waterschap is uitgegaan van een maximumbudget van € 8.470 per hectare, is in 2020 en 2021 gemiddeld € 5.631 per hectare sportveld gefinancierd⁶⁶.

Effecten

Voor de regeling Blauwe Sportparken is bijgehouden voor hoeveel hectare velden waterberging met peilgestuurde drainage is aangelegd (zie tabel hieronder). Vanaf 2020 zijn er 17 sportvelden omgebouwd met een totaaloppervlakte van 132.257 m². Met de regeling worden dus aanzienlijke oppervlakken klimaatrobust ingericht, zonder dat dat op het budget van het waterschap drukt. De enige kosten die het waterschap maakt, is de tijdsinvestering van de coördinator, wat neerkomt op ongeveer 1 à 2 uren per week. Vanuit dat perspectief is de regeling voor het waterschap De Dommel zeer effectief om met weinig middelen veel effect te sorteren.

Tabel 24: Effecten van omgebouwde sportparken via de regeling Blauwe Sportparken

Jaartal	Aantal sportparken	Aantal leden van sportparken	Aantal omgebouwde sportvelden	Aantal m ² omgebouwde sportvelden
2020	6	2.563 (3)	7	48.677
2021	3	1.200 (1)	10	83.580
2022 (tot Q3)	?	?	?	?
<i>Totaal</i>	8	3.763	17	132.257

Met deze regeling zou gewerkt kunnen worden aan het vergroten van waterbewustzijn onder sporters en sportbezoekers. Van 4 van de 8 sportparken waarvan de velden zijn omgebouwd, is bekend hoeveel leden zij hebben. In totaal zijn dit 3.763 leden. Met inbegrip van de sportparken waarvan het aantal leden onbekend zijn, kunnen in potentie meer dan 7.000 leden worden bereikt met deze regeling door de velden waarop zij sporten aan te passen. Wel vraagt dit actieve

⁶⁶ € 50.820 / (90.257m² / 10.000) = € 5.631

communicatie over de maatregelen die worden getroffen, en daar schort het – zoals we eerder constateerden – aan. Onder meer als gevolg van de coronacrisis, is er nog weinig gedaan om de omgebouwde sportparken onder de aandacht te brengen.

3.5.5 Hogere effecten

Ook voor de regeling Blauwe Sportparken is aan de coördinator en de gemeenten gevraagd om aan te geven in hoeverre bepaalde doelstellingen belangrijk waren voor de regeling en de omgebouwde sportparken, en in welke mate deze doelstellingen zijn bereikt. Klimaatadaptatie is van het grootste belang, zo blijkt hieruit, en dan met name het verminderen van waterverbruik en -vraag en het optimaal/efficiënt omgaan met beschikbaar water (zie tabel hieronder). Voor beide partijen heeft de regeling boven verwachting bijgedragen aan deze doelstellingen, al wordt erkend dat de mate waarin verschilt per sportveld. Hierbij moet gezegd worden dat het moeilijk is exact te meten in hoeverre deze doelstellingen zijn behaald. Om dit te doen, is een nulmeting en een nameting over meerdere jaren nodig, wat vaak meer kost dan de maatregelen zelf. Voor sportpark De Neul worden deze effecten wel gemonitord om beter inzicht krijgen in de effecten van de toegepaste technieken over meerdere jaren, waarvoor ook vanuit het waterschap budget voor wordt gereserveerd in 2023.

De regeling is ook bedoeld om waterbewustzijn te vergroten, met name om mensen meer bewust te maken van de kansen van water. Zoals eerder gezegd, kunnen in potentie duizenden leden van sportparken worden bereikt door de velden daar klimaatrobuuster te maken, alleen zijn deze leden nog onvoldoende bereikt. Wel heeft de regeling in bredere zin het waterbewustzijn vergroot. In een aantal gemeenten, zoals in Meierijstad en Heeze-Leende, is het concept 'blauwe sportparken' gebruikt ter inspiratie voor het ontwerp van nieuwe sportparken, al hebben deze projecten geen bijdrage ontvangen uit de regeling omdat nieuwbouw niet in aanmerking komt voor de regeling. Ook benoemen gemeenten, zoals de gemeente Cranendonck, het concept 'blauwe sportparken' al in hun waterbeleid, al hebben ze nog geen sportparken omgebouwd. Al met al kan gesteld worden dat de regeling indirect een aantal gemeenten heeft aangezet om sportparken anders in te richten.

Tabel 25: Scores coördinator en gebruikers m.b.t. mate van belang/bijdrage doelstellingen

Doelstellingen	Mate van belang (0= erg belangrijk / 5 = enigszins belangrijk / 10 = erg belangrijk)		Mate van bijdrage (0= veel minder dan verwacht / 5 naar verwachting / 10 = veel meer dan verwacht)	
	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=3)	Score coördinator (n=1)	Gemiddelde score gebruikers (n=3)
Vergroten van het besef van de bedreigingen van water	6	8	10	8
Vergroten van het besef van de kansen van water	8	8	8	9
Vergroten van het besef wat iemand zelf kan doen	6	7	4	8
Verminderen van waterverbruik en -vraag	8	9	5	10
Optimaal/efficiënt omgaan met beschikbaar water	10	9	10	9
Slimmer/snel sturen van water	8	7	8	7

3.5.6 Conclusie

Met de regeling Blauwe Sportparken heeft het waterschap een innovatief concept geïntroduceerd om sportparken klimaatadaptief in te richten. In eerste instantie zijn 9 gemeenten benaderd die sportparken in eigendom hebben waarvoor de voorgestelde technieken effectief kunnen zijn. Veel van deze gemeenten waren geïnteresseerd, alleen hebben met name twee gemeenten gebruik gemaakt van de regeling: Meierijstad en Eindhoven. Andere gemeenten moesten nog voorbereidingen treffen, ontbrak het aan voldoende ambtelijke capaciteit of kon een verbouwing beter op een later moment plaatsvinden om dit te combineren met andere werkzaamheden, met als gevolg dat minder dan de beoogde 30 sportvelden zijn omgebouwd. Ondanks dat het gebruik van de regeling tegenvalt en de meest kansrijke sportparken nu zijn omgebouwd, ligt er wel potentie om het concept verder uit te rollen bij met name sportparken. Dit vraagt wel een langere adem, zodat andere gemeenten de tijd hebben om het broodnodige voorwerk te doen en deze verbouwingen te combineren met andere werkzaamheden aan de sportparken.

De samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen – gemeente, waterschap, sportvereniging, *Newae* en *Topgrass* – verloopt over het algemeen naar wens. Dat het waterschap de gemeente ontzorgt, wordt erg gewaardeerd. Met de regeling weet het waterschap met vrijwel geen eigen inleg toch grote oppervlakken klimaatrobuust in te richten. Wel valt het beschikbare budget vanuit het DHZ weg vanaf 2023 en is het vervolg van de regeling deels afhankelijk van de bereidheid van het waterschap om eigen budget vrij te maken. Het waterschap weet met de regeling veel sporters en bezoekers van sportparken te bereiken, al kan er meer gedaan worden aan de communicatie over het belang van de genomen maatregelen, om meer waterbewustzijn te creëren onder deze groepen. Verder zet de regeling ook al andere partijen aan het denken en is het concept 'blauwe sportparken' een inspiratie geweest voor het ontwerp van nieuwe sportparken.

4. Vergelijking met andere waterschappen

De vijf getoetste regelingen zijn onderdeel van het stimuleringsbeleid van het waterschap De Dommel. Met deze regelingen worden bepaalde keuzes gemaakt en accenten gelegd. Door het stimuleringsbeleid van het waterschap De Dommel te vergelijken met twee andere waterschappen, kunnen we inzicht krijgen in hoe het waterschap op andere manieren kan werken aan waterbewustzijn, klimaatadaptatie en een betere leefomgeving. Dit leidt tot interessante aanknopingspunten om het stimuleringsbeleid van het waterschap De Dommel in de toekomst beter vorm te geven met oog op de bevindingen uit hoofdstuk 3.

4.1 Keuze voor twee waterschappen

Om te komen tot twee waterschappen waarmee we waterschap De Dommel gaan vergelijken, hebben we gekeken naar een aantal kenmerken van het beheergebied: grondsoort, type afwatering, grondgebruik en inwoners per vierkante kilometer. De grondsoort en het oppervlaktewatersysteem geeft informatie over de opgaven waar het waterschap mee te maken heeft: hoge, droge zandgronden hebben andere uitdagingen dan natte veengebieden. Het grondgebruik en de bevolkingsdichtheid, en dan vooral de verhouding tussen stedelijk, natuur- en agrarisch gebied, laat zien welk type oplossingen ingezet kunnen worden om die opgaven aan te pakken en met wie de oplossingen bedacht of uitgevoerd moeten worden. Om te bepalen in hoeverre verschillende waterschappen vergelijkbaar zijn met het waterschap De Dommel, is gebruik gemaakt van de databank van Waterschapsspiegel⁶⁷.

Voor de vergelijkende studie kiezen we voor waterschap Limburg en Vechtstromen. Deze waterschappen hebben, samen met de waterschappen Aa en Maas, Rijn en IJssel en Brabantse Delta, de meeste overeenkomsten met De Dommel. Maar in vergelijking met deze drie waterschappen, hebben Limburg en Vechtstromen veel afwijkende regelingen ten opzichte van waterschap De Dommel. Mogelijk valt er meer van deze twee waterschappen te leren.

Waterschap Limburg is vergelijkbaar met waterschap De Dommel op een aantal aspecten. Zo heeft het beheergebied van Limburg een vergelijkbare bevolkingsdichtheid met De Dommel (505 inwoners per vierkante kilometer in Limburg tegenover 596 in De Dommel), verhouding stedelijk gebied (22 tegenover 16,5 procent) en natuurgebied (24 tegenover 19 procent). Ook heeft Limburg vooral zandgrond, weinig veen en vooral vrij afstromend oppervlaktewater. Limburg heeft echter veel te maken met wateroverlast, vooral de laatste jaren.

⁶⁷ <https://www.waterschapsspiegel.nl>

Waterschap Vechtstromen heeft een vergelijkbaar aantal inwoners als De Dommel (bijna 860.000 in de Vechtstromen tegenover ruim 900.000 in De Dommel), verhouding stedelijk gebied (12,6 tegenover 16,5 procent), een klein percentage kleigrond (3,88 procent tegenover 0,05 procent). Beiden gebieden betreffen voornamelijk zandgrond. Het aandeel agrarisch gebied is vergelijkbaar en binnen beide waterschappen is er hoofdzakelijk sprake van vrij afstromend oppervlaktewater.

De vergelijking is bedoeld om het waterschap De Dommel inzicht te verschaffen in hoe twee andere waterschappen invulling geven aan hun stimuleringsbeleid. Buiten deze vergelijking valt de vraag of de regelingen van de andere waterschappen de beoogde doelen hebben behaald of effectiever zijn in vergelijking met de regelingen van waterschap De Dommel. Op basis van deze vergelijking kan dus niet worden geconcludeerd of de invulling van het stimuleringsbeleid door de andere waterschappen succesvoller is in het werken aan meer waterbewustzijn, klimaatadaptatie en het creëren van een betere leefomgeving. Het hoofdstuk dient uitsluitend als inspiratie voor de toekomstige invulling van het stimuleringsbeleid van waterschap De Dommel.

4.2 Waterschap Limburg

Op 1 januari 2017 zijn de waterschappen Peel en Maasvallei en Roer en Overmaas gefuseerd tot het waterschap Limburg, dat vanaf dan de waterhuishouding van de hele provincie Limburg regelt. In het Waterbeheerprogramma 2022-2027 schetst het waterschap wat de speerpunten zijn voor de komende zes jaar in Limburg. Het gaat om klimaatadaptatie, waterkwaliteit, ecologie, zuiveren en de waterketen en hoogwaterbescherming in de Maasvallei⁶⁸. Via het actieprogramma Water in Balans werkt het waterschap gericht aan de uitvoering van zijn ambities en maatregelen rondom wateroverlast. Een intensief participatietraject is onderdeel van het actieprogramma.

Met het actieprogramma Water in Balans wil het waterschap samen met partners (zoals WUR, LLTB, WML en de Limburgse gemeenten) en inwoners aan de slag om gerichte maatregelen te bedenken én te nemen om wateroverlast als gevolg van klimaatverandering te verminderen. Dit actieprogramma bestaat uit zes spreekwoordelijke 'knoppen' waaraan tegelijkertijd 'gedraaid' moet worden om wateroverlast te beperken: 1) landelijk / buitengebied, 2) stedelijk / bebouwd gebied, 3) watersysteem / beken en beekdalen, 4) schade beperken en eigen woning, 5) ruimtelijke ordening, en 6) internationale afstemming. Hieronder lichten we enkele belangrijke maatregelen toe die een uitvloeisel zijn geweest van het actieprogramma Water in Balans.

Tegen het einde van 2021 heeft het waterschap een regeling geopend om agrariërs te stimuleren om meer water vast te houden (knop 1). Agrariërs kunnen voor 12 soorten maatregelen subsidie aanvragen, waaronder het plaatsen van stobalen op hun landbouwperceel, het aanleggen van landbouwbuffers en dijkes, het doorzaaien van bestaand grasland en het inzaaien van kruidenrijk grasland. Deze maatregelen sluiten aan op de verschillende teelten van gewassen die plaatsvinden in Zuid-Limburg en zorgen ervoor dat het water beter in de bodem kan infiltreren en dat water, dat van hellingen afstroomt, zoveel mogelijk wordt afgeremd. Er is in totaal € 600.000 uitgetrokken voor de regeling waarbij 'op is op' geldt. Mocht het bedrag nog niet op zijn, dan gaat de regeling voor 2023 opnieuw open voor het resterende bedrag. Aanvragers kunnen maximaal € 20.000 aan subsidie aanvragen en ontvangen.

⁶⁸ Waterschap Limburg (2022) Waterbeheerprogramma 2022-2027: Limburgs water in een veranderend klimaat

Een ander voorbeeld is de vierjarige campagne Waterklaar, waarmee het waterschap samen met de Limburgse gemeenten, WML en de provincie inwoners stimuleert om zelf actie te ondernemen (knop 2)⁶⁹. Op de website Waterklaar.nl staan tips en oplossingen voor inwoners om in de eigen omgeving om te gaan met hittestress, droogte en wateroverlast. Ook kunnen inwoners via deze website eenvoudig zien welke subsidiemogelijkheden er zijn in hun gemeente. Samen met haar partners heeft het waterschap een gezamenlijke stimuleringsregeling voor het afkoppelen van private terreinen ingericht om burgers, bedrijven en woningbouwverenigingen te stimuleren om af te koppelen. Deze regeling geldt van 1 januari 2022 tot 31 december 2023. Het DB van waterschap Limburg heeft hiervoor een bijdrageplafond van € 1.100.000 gereserveerd⁷⁰. De bijdrage vanuit het waterschap bedraagt maximaal 50% van de verstrekte subsidie, met een maximum van € 10 per m² afgekoppeld verhard oppervlak. Per gemeente is een individueel maximaal startbudget vastgesteld, waarbij de hoogte afhankelijk is van het inwonersaantal en maximaal € 50.000 bedraagt. Voor de verantwoording dienen gemeenten de volgende gegevens te sturen aan het waterschap: datum toekenning subsidieproject, adres, bedrag en afgekoppelde m².

Ook zijn gebiedsprojecten onderdeel van het actieprogramma Water in Balans. Met deze projecten gaat het waterschap gezamenlijk met de desbetreffende gemeente, betrokken instanties en inwoners intensief aan de slag om wateroverlast voor het gehele gebied te voorkomen. Daarbij worden de belangrijkste gebiedsspecifieke knelpunten geïdentificeerd en wordt gezamenlijk gekeken naar welke aanpassingen uitgevoerd moeten worden. Co-creatie, co-realisatie en co-beheer is hierbij het uitgangspunt. Op het participatieplatform Met Elkaar wordt meer informatie gegeven over alle gebiedsprojecten, kunnen inwoners de voortgang ervan volgen en ook vragen stellen of suggesties doen voor de projecten⁷¹. Op deze manier wil waterschap Limburg in gesprek blijven met inwoners, ook zij die niet kunnen deelnemen bij informatiebijeenkomsten.

4.3 Waterschap Vechtstromen

Waterschap Vechtstromen regelt de waterhuishouding in Twente, het Vechtdal en Zuidoost Drenthe. Het Waterbeheerprogramma 2022-2027 van het waterschap richt zich op de thema's klimaat, waterkwaliteit, waterbewustzijn en duurzaamheid. In dit programma staan ook de ambities, de huidige stand van zaken, de doelen en de maatregelen omtrent deze thema's beschreven. Het waterschap werkt met verschillende regelingen aan deze doelen.

Eén van de regelingen is de klimaatsubsidie, waarmee gemeenten worden gestimuleerd om lokale initiatieven op het gebied van klimaatadaptatie te ondersteunen⁷². Deze subsidie wordt verleend aan gemeenten en is bedoeld voor initiatieven die klimaatadaptatieve maatregelen willen nemen. De initiatieven dienen zich te richten op de inhoudelijke uitdagingen die het waterschap voor zichzelf ziet met betrekking tot het klimaat. Voor Vechtstromen zijn dit de vertraging van de waterafvoer in het watersysteem, de aanvulling van het ondiepe grondwater, de beperking van wateroverlast door overstromingen en de ontvlechting van afvalwater en hemelwater. De klimaatsubsidie bedraagt 50% van de subsidiabele kosten, die tenminste € 6.000 behoren te zijn. Het maximumbedrag dat als klimaatsubsidie kan worden gegeven is € 10.000.

⁶⁹ <https://www.waterklaar.nl/noord>

⁷⁰ Waterschap Limburg (15-12-21) Nadere regeling 'Vervolg stimuleringsregeling afkoppelen private terreinen' (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/wsb-2021-15168.pdf>)

⁷¹ <https://metelkaar.waterschaplimburg.nl/default.aspx>

⁷² Waterschap Vechtstromen (1-1-22) Regeling Klimaatsubsidie (<https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR669324/1>)

Ook heeft het waterschap Vechtstromen samen met LTO-Noord en de provincie Overijssel de regeling Landbouw op Peil (LOP) opgezet⁷³. Hiervoor is in totaal € 1,4 miljoen gereserveerd om samen met de agrarische sector te werken aan een duurzame inrichting van het landelijk gebied. Via de regeling kunnen agrariërs een bijdrage ontvangen van 40% van de kosten voor het uitvoeren van bepaalde kansrijke maatregelen, zoals de aanschaf en installatie van onderwaterdrainage, gerichte watergeefsystemen (zoals druppelirrigatie) en apparatuur voor het hergebruiken van gewasresten. Voor enkele maatregelen wordt zelfs 80% vergoed (tot een maximale vergoeding van € 1.500), zoals bij de aanleg van natte bufferstroken, helofytenfilters vlakbij watergangen en het laten opstellen van een gebiedsgericht bedrijfswaterplan of bedrijfs(afval)waterscan. De maximale bijdrage bedraagt € 10.000 per bedrijf. Deze regeling liep van maart 2019 tot april 2022, dus is op dit moment niet meer van kracht.

Waterschap Vechtstromen zet ook stevig in op innovatie en samenwerking met kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Dit doen ze, als onderdeel van hun Kennis en Innovatie Agenda, middels een Innovatiefonds, Innovatieloket en een Innovatieteam. Het Innovatiefonds bevat jaarlijks 1 miljoen euro. Deze middelen worden ingezet als cofinanciering van initiatieven waarin ook andere overheden, kennisinstellingen, bedrijven en overige belanghebbenden investeren. Het kan gaan om kleine initiatieven van bewoners, boeren en bedrijven, maar ook om grote innovatieprojecten die veelal ontstaan in proeftuinen (zogenaamde 'living labs') waarin het waterschap actief is. De Innovatieraad, bestaande uit mensen van bedrijven en kennisinstellingen, adviseert het bestuur van Vechtstromen over toekenningen. Zo ging er vanuit het fonds € 71.680 naar het onderzoeken, stimuleren en realiseren van zogenaamde 'klimaatpleinen' in Twente en het opzetten van een 'community of practice' op het gebied van water robuust en klimaatbestendig bouwen.

Naast het Innovatiefonds heeft het waterschap ook een Innovatieloket ingesteld, waar bewoners, agrariërs, bedrijven, scholieren, studenten en andere belangstellenden ideeën kunnen indienen. Ook hier moet het gaan om ideeën die het waterschap helpen haar opgaven (versneld) te realiseren en haar doelen te bereiken. Kansrijke ideeën worden besproken met het Innovatieteam van het waterschap en zo nodig aangevuld en verbeterd. Ideeën kunnen worden voorgedragen voor financiële ondersteuning van maximaal € 10.000. Dat bedrag moet worden besteed aan de verdere uitwerking of realisatie van het innovatieve idee.

4.4 Conclusie

Beide waterschappen waarmee het waterschap De Dommel is vergeleken, geven op een andere manier invulling aan hun stimuleringsbeleid. Deze vergelijking biedt enkele aanknopingspunten voor de toekomstige invulling van het stimuleringsbeleid van het waterschap De Dommel, met oog op de bevindingen uit het voorgaande hoofdstuk.

Bij het waterschap Limburg wordt sterk ingezet op een nauwe samenwerking met de Limburgse gemeenten om te komen tot provinciebrede regelingen. In waterschap De Dommel vindt deze samenwerking met name plaats op projectniveau, minder op regelingniveau. Alleen bij de Afkoppelverduubelaar is er sprake van samenwerking met gemeenten op regelingniveau, al sluit het waterschap aan op de gemeentelijke stimuleringsregelingen en is er geen gemeenschappelijke afkoppelregeling voor het hele gebied. De Afkoppelverduubelaar vraagt om maatwerkafspraken per gemeente, waarbij de financieringswijze per gemeente kan afwijken en het budget niet altijd

⁷³ <https://www.vechtstromen.nl/werk-0/landbouw-water/landbouw-peil/regeling-lop/>

doelmatig wordt gebruikt. Dit kan verholpen worden door op voorhand beter af te stemmen met gemeenten en samen toe te werken naar een gezamenlijke regeling die eenvoudig toepasbaar is. Hierbij kan de regeling van waterschap Limburg als inspiratie dienen.

Eerder is opgemerkt dat bij sommige regelingen van waterschap De Dommel de communicatie over de gesubsidieerde initiatieven en het belang daarvan beter kan. Waterschap Limburg heeft hier de afgelopen jaren veel stappen in gezet, door via een eigen participatieplatform inwoners en andere belanghebbenden te informeren over eigen en gesubsidieerde projecten, en hen mee te laten denken. Door in te zetten op een betere en bredere communicatie, kan meer waterbewustzijn worden gerealiseerd. En door verschillende partijen te betrekken bij projecten, wordt gebruik gemaakt van het doe- en denkvermogen van de lokale samenleving en worden maatregelen genomen die op draagvlak kunnen rekenen.

Zowel waterschap Limburg en Vechtstromen hebben een regeling die is toegespitst op agrariërs, waarbij enkele kansrijke maatregelen in aanmerking komen voor subsidie. Deze belangrijke groep ondernemers, die bovengemiddeld veel land beheren of bezitten, wordt zo duidelijk aangesproken. Juist deze groep wordt veel minder bereikt door waterschap De Dommel. Mogelijk bieden de regelingen van de andere twee waterschappen inzicht in hoe agrariërs gericht gestimuleerd kunnen worden om klimaatadaptieve maatregelen te treffen. Hoewel een brede scope van een regeling voordelen kent, kan het voor De Dommel het overwegen waard zijn om regelingen te ontwikkelen voor deze doelgroep.

Ten slotte kan het waterschap De Dommel leren van de ervaringen die waterschap Vechtstromen heeft opgedaan door de nadruk te leggen op innovatie in hun stimuleringsbeleid. Het waterschap Vechtstromen zet prominent in op samenwerking met andere partijen om innovatieve projecten mogelijk te maken, die bijdragen aan de eigen doelen. Daarbij wordt de kennis uit het bedrijfsleven en kennisinstellingen benut. De Dommel zou eveneens meer structureler kunnen werken aan innovatie, door bijvoorbeeld een intensievere samenwerking aan te gaan met innovatieve bedrijven en kennisinstellingen. De Dommel kan zo een goede verbinding leggen tussen haar doelen, waar inwoners mee geholpen zijn of behoefte aan hebben, welke innovaties bedrijven mogelijk maken en welke recente kennis er is opgedaan bij (onderwijs)instellingen.

5. Conclusies

Nu iedere stimuleringsregeling onder een vergrootglas is gelegd, is het tijd om de balans op te maken en overkoepelende conclusies te trekken. Wat in welke mate hebben de regelingen, tezamen genomen, bijgedragen aan meer waterbewustzijn, klimaatadaptatie en een gezondere en groene leefomgeving? Wat heeft daarbij geholpen? En in het verlengde daarvan: in hoeverre zijn daarmee stappen gezet die in lijn liggen met de ambities die zijn uitgesproken in het Waterbeheerplan 2016-2021 (WBP4) en het Waterbeheerprogramma 2022-2027 (WBP5)?

5.1 Doelen en doelbereik bepalen

Alle onderzochte stimuleringsregelingen zijn geïntroduceerd toen het WBP4 van kracht was. De doelstellingen van de regelingen staan in het verlengde van de ambities en doelen die in het WBP4 worden genoemd. Alleen worden de doelstellingen van de regelingen vaak niet expliciet gerelateerd aan de doelen in het WBP4, alhoewel deze doelstellingen wel vaak worden gekoppeld aan doelen uit het actieplan Leven De Dommel (2019-2022). Ook is het onduidelijk hoe het stimuleringsbeleid – oftewel: het geheel aan regelingen waarmee waterschap De Dommel andere partijen wil stimuleren – bij moet dragen aan de ambities in het WBP4. Hierdoor is het uitermate moeilijk om achteraf te toetsen of de regelingen op de veronderstelde wijze hebben bijgedragen aan de beoogde WBP4-doelen.

Door voor iedere regeling te bepalen welke mogelijk relevante resultaten, effecten en hogere effecten (doelstellingen) van toepassing zijn en deze te achterhalen, is toch getracht een breed beeld te krijgen van de verschillende opbrengsten van iedere regeling. Vervolgens is bepaald in welke mate – in zoverre dat te bepalen is – de beoogde regeling-specifieke doelen zijn bereikt en de regeling bijdraagt aan de ambities in het WBP4 en WBP5. Op deze manier is er rekening mee gehouden dat regelingen opbrengsten kunnen hebben die niet verwacht of bedoeld waren, maar wel relevant zijn in het licht van de ambities in het WBP4 en WBP5.

Bij enkele regelingen waren de beoogde opbrengsten in vrij algemene termen geformuleerd, waardoor een regeling vrijwel altijd wel iets aan deze doelstellingen zal bijdragen. Zo had de regeling Groene Schoolpleinen (GSP) onder meer als doel om bij te dragen aan “een klimaatbestendige leefomgeving, waterbewustzijn, educatie en een gezonde leefomgeving”. Ook is er voor twee regelingen – de Afkoppelverdubbelaar (AFK) en het Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds (BBF) – niet aangegeven wat de beoogde resultaten en effecten zijn, naast de algemene doelstellingen van deze regelingen. Hierdoor is slechts in beperkte mate het doelbereik van deze regelingen vast te stellen.

5.2 Vergroten van waterbewustzijn

Meer waterbewustzijn tot stand brengen, is een terugkerende doelstelling bij elke regeling die is onderzocht, soms zelfs het hoofddoel. Daarvoor is het niet alleen belangrijk dat men zich bewust wordt van de kansen en bedreigingen van water in de eigen omgeving, maar ook inziet wat men zelf kan doen om bijvoorbeeld minder water te gebruiken of water schoon te houden. Per regeling ligt

het accent ergens anders. Waar de regeling GSP als voorname doelstelling heeft om meer besef te creëren over de kansen en bedreigingen van water, is de regeling BBF erop gericht om bewoners te stimuleren zelf in actie te komen. Ook zijn er regelingen die beide facetten van waterbewustzijn als doelstelling hebben, zoals de AFK en de regeling Blauwe Sportparken (BSP). Bij de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling (KLI) is het vergroten van waterbewustzijn meer van ondergeschikte waarde, al is het wel degelijk een bijkomend doel.

Het is moeilijk gebleken om precies te duiden in hoeverre mensen meer waterbewust zijn geworden als gevolg van de vijf regelingen. In potentie worden er veel partijen bereikt. Naast de gebruikers van de regelingen, ook inwoners, ondernemers en overheden die van de genomen maatregel(en) kennisnemen en hierdoor geïnspireerd worden om zelf actie te ondernemen. Met de AFK hebben tenminste 1.113 particulieren afgekoppeld, waardoor mogelijk ook buurtbewoners, familieleden en vrienden aan het denken zijn gezet over klimaatadaptieve maatregelen. Door de regeling GSP spelen naar schatting 25.000-30.000 leerlingen nu op een groen schoolplein, en krijgen ouders en omwonenden (in)direct iets mee over hoe zij zelf duurzaam met regenwater kunnen omgaan. Maar of bij iedere buurtbewoner, leerling, ouder en omwonende meer waterbewustzijn is gecreëerd, is niet vast te stellen.

Wat wel vaststaat is dat er waterbewustzijn is gecreëerd bij partijen, zij het met wisselend succes. Zo zijn er veel meer schoolpleinen omgebouwd dan vooraf als doel werd gesteld, maar is er in mindere mate structureel aandacht besteed aan beter waterbeheer in de lessen op de deelnemende scholen. Voor veel schoolbesturen was dit niet de voornaamste reden om het schoolplein te verbouwen (de nadruk lag meer op vergroening en biodiversiteit) en was er weinig ruimte om dit onderwerp op te nemen in het leerplan. Bij andere regelingen, zoals de AFK en BSP, is er minder waterbewustzijn gerealiseerd omdat de regeling minder is gebruikt dan verwacht. En ook al zijn er met de BSP naar schatting 7.000 leden van sportparken bereikt, is het te betwijfelen of het waterbewustzijn onder veel van hen is toegenomen, omdat er vooralsnog beperkt is gecommuniceerd over het belang van de verbouwplannen. Van de regeling BBF is daarnaast wel volop gebruik gemaakt in het beheergebied van De Dommel. Deze regeling heeft, zo kunnen we wel concluderen, naar verwachting bijgedragen aan het vergroten van waterbewustzijn.

Ondanks dat het vergroten van waterbewustzijn niet altijd volgens plan is gelukt, creëren bepaalde regelingen wel op indirecte, meer onbedoelde wijze meer waterbewustzijn. Zo heeft de aanleg van klimaatbuffers via de regeling KLI vaak geleid tot gesprekken met buurtbewoners over beter waterbeheer in de eigen omgeving, waaruit ook andere initiatieven zijn voortgekomen. Ook zijn veel gemeenten en sportparken geïnspireerd door het concept 'blauwe sportparken' en worden de technieken buiten de regeling BSP toegepast bij nieuw te realiseren sportparken. De maatregelen die worden gefinancierd via de regelingen dienen vaak als voorbeeldfunctie en zetten partijen aan het denken over het belang van een gedegen waterhuishouding en geven inspiratie over welke stappen ze zelf kunnen nemen. Daardoor reikt het effect van de regelingen met betrekking tot het vergroten van waterbewustzijn veel verder dan op voorhand is verwacht.

5.3 Werken aan klimaatadaptatie

Alle geëvalueerde regelingen hebben als doel om te werken aan klimaatadaptatie, hoofdzakelijk door het stimuleren van maatregelen waardoor water beter wordt vastgehouden en zo optimaal wordt omgegaan met beschikbaar water. Voor enkele regelingen is dit het voornaamste doel (zoals bij KLI en BSP). Bij andere regelingen is het belangrijk, maar wordt ingezien dat met de regeling enkel kleine stappen worden gezet (zoals het BBF, AFK en GSP). Met alle regelingen stimuleert het waterschap ook op andere manieren klimaatadaptatie, zoals het slimmer en sneller sturen van

water (KLI, GSP en BSP) en het verminderen van waterverbruik en -vraag (AFK), al zijn dit niet altijd expliciete doelstellingen van de regelingen.

Het waterschap weet voornamelijk met de regelingen die zelf zijn geïnitieerd – op de AFK na dan – partijen te stimuleren om klimaatadaptieve maatregelen van enige omvang te realiseren. Zoals de regeling KLI, waarmee onder andere voor ruim 100.000 m³ waterberging is aangelegd en bijna 350.000 m² verharde oppervlakten zijn afgekoppeld sinds 2020. Veel aanvragen werden ingediend, waardoor het gereserveerde budget voor drie jaar na ruim twee jaar al was uitgeput en het beoogde aantal klimaatbuffers ruimschoots is behaald. Vooral voor stichtingen en sommige gemeenten was de KLI-bijdrage doorslaggevend om maatregelen te nemen. Wel valt op dat bijna 60% van de goedgekeurde aanvragen van (met name middelgrote tot grote) gemeenten kwamen en veel gerealiseerde klimaatbuffers in stedelijk gebied liggen. Sommige doelgroepen, waarvoor de aanleg van klimaatbuffers ook kansrijk zijn, zijn blijkbaar minder bereikt met deze regeling, zoals kleinere gemeenten en agrariërs. Met de regeling BSP zijn eveneens grote oppervlakten klimaatadaptief ingericht: 17 sportparken met een totale omvang van ruim 130.000 m². Alleen is hiermee de doelstelling van 30 sportparken niet gehaald. Dat dit niet is gelukt komt deels door de coronacrisis, waardoor prioriteiten bij gemeenten verschoven, maar ook doordat veel gemeenten nog voorbereidend werk moesten verrichten voordat de sportparken konden worden omgebouwd.

Voor de AFK – tevens een regeling uit de eigen koker van het waterschap – is er slechts beperkt bijgehouden in welke mate er is gewerkt aan klimaatadaptatie. Voor veel van de deelnemende gemeenten is onbekend hoeveel aanvragen zijn ‘verdubbeld’ en wat daarmee is gedaan. Voor een regeling waarvoor het vasthouden van water expliciet een doelstelling is, is het opmerkelijk dat niet beter is gemonitord in hoeverre dit doel is bereikt. Ondanks de beperkte effectmonitoring valt wel te constateren dat er minder is afgekoppeld dan gehoopt. In 2020 is het jaarplafond voor de helft gebruikt, en in 2021 voor driekwart. Gemeenten hadden meer tijd nodig om de eigen regeling van de grond te krijgen of de ‘verdubbeling’ door te voeren. Ook werd het animo voor de eigen regeling door gemeenten sterk overschat. Wel wordt er steeds meer afgekoppeld via de gemeentelijke regelingen en lijkt deze trend zich door te zetten. De AFK heeft deze trend mogelijk versneld en ook enkele gemeenten over de streep geholpen om een eigen regeling in te voeren.

Voor de twee regelingen die samen met de provincie, het Prins Bernard Cultuurfonds en andere partners zijn opgezet (BBF en GSP), is het eveneens moeilijk vast te stellen in hoeverre deze regelingen bijdragen aan klimaatadaptatie. Bij de regeling BBF is enkel bekend over welke soort maatregelen de aanvragen gaan, maar niet hoeveel maatregelen er per aanvraag zijn uitgevoerd en hoeveel effect daarmee is gesorteerd. Uit het onderzoek blijkt dat bijna 30% van al deze aanvragen (32) over waterberging en infiltratie gaan. Mogelijk is het effect van de regeling BBF dus vrij beperkt op dit vlak. Tegelijkertijd is dit ook geen voornamelijk doelstelling van het BBF en geven de coördinator, partners en gebruikers van de regeling aan dat de regeling wel naar verwachting heeft bijgedragen op dit vlak. Ook de GSP was niet primair bedoeld om aan klimaatadaptatie te werken, al kwamen regentonnen, wadi's en waterspeeltoestellen wel vaak voor in de ontwerpplannen. De regeling GSP heeft daarmee naar verwachting bijgedragen aan klimaatadaptatie.

5.4 Creëren van een betere leefomgeving

De regelingen BBF en GSP zijn opgezet met als belangrijk doel voor ogen om een gezonde, groene en leefbare omgeving te bewerkstelligen. Voor deze regelingen is dit als doelstelling opgenomen in de uitgewerkte beleidsvoorstellen, waarbij de nadruk lag op het stimuleren van watergerelateerd groen in wijken en buurten. Voor de overige drie regelingen (AFK, KLI en BSP) is deze doelstelling niet als zodanig opgenomen, maar dat betekent natuurlijk niet dat deze regelingen niet hebben

bijgedragen aan een betere leefomgeving. Zo zijn er met de regeling AFK groene daken gefinancierd en hebben sommige inwoners, nu ze toch gingen afkoppelen, aanvullende vergroeningsmaatregelen genomen. Dit zien we ook terug bij de regeling KLI, waarmee klimaatbuffers zijn aangelegd met beplanting. Deze regelingen moeten ook in het licht van deze belangrijke neveneffecten worden beschouwd.

De regeling BBF heeft zeker bijgedragen aan een betere leefomgeving. Van de 32 goedgekeurde aanvragen gingen 17 over het aanbrengen van watergerelateerd groen en 14 over het aanleggen van groene daken. Bij iedere aanvraag waren bovendien meerdere lokale partijen betrokken, wat ertoe heeft bijgedragen dat buurtbewoners zelf regie hadden over hoe zij de eigen omgeving inrichtten. Echter kunnen we, doordat een gekwantificeerde doelstelling ontbreekt, niet bepalen of hiermee het beoogde effect is behaald. Het enige wat duidelijk is, is dat meer subsidie is beland in het eigen beheergebied dan het waterschap zelf heeft ingelegd, wat erop wijst dat er voldoende aanvragen waren die voldeden aan de voorwaarden van de regeling. Ook heeft de bijdrage vanuit het BBF zeker voor dorps- en wijkverenigingen een verschil gemaakt, aangezien het bij deze partijen doorgaans ontbreekt aan geld en expertise. Zonder het BBF waren deze buurtinitiatieven waarschijnlijk nooit of slechts in zeer afgeslankte vorm gerealiseerd.

In tegenstelling tot de regeling BBF, was er voor de regeling GSP wel een gekwantificeerde doelstelling: 250 Brabantse scholen vergroenen in vijf jaar, wat neerkomt op gemiddeld 16 schoolpleinen per jaar per waterschap. Deze doelstelling is vroegtijdig en ruimschoots behaald. Na vier jaar was het volledige budget verbruikt en waren er in de provincie Noord-Brabant welgeteld 259 scholen omgebouwd, waarvan er verhoudingsgewijs veel (115 scholen, oftewel: 44%) in het beheergebied van waterschap De Dommel lagen. Ook is gebleken dat de regeling GSP echt een stimulans is geweest voor scholen, omdat ze anders de financiële middelen misten om hun schoolpleinen duurzaam in te richten. Uit de aanvragen blijkt bovendien dat scholen zeer creatief en innovatief zijn geweest in de vergroenings- en verduurzamingsmaatregelen die zij hebben genomen, veel meer dan op voorhand verwacht. Al met al kan dus gesteld worden dat de regeling GSP een succes is geweest in het creëren van een betere leefomgeving voor leerlingen, leraren en omwonenden.

5.5 Verhouding opbrengsten en kosten

Zoals uit de voorgaande drie paragrafen is gebleken, zijn de opbrengsten van de verschillende regelingen meervoudig en veelzijdig. Tegenover al deze opbrengsten, staan de bedragen die het waterschap heeft ingelegd om deze opbrengsten te bewerkstelligen. Van alle regelingen is het meeste budget gegaan naar de regeling KLI, die in drie jaar in totaal € 3.025.978 heeft gekost, net iets meer dan begroot. Daar tegenover staat dat de maatregelen die zijn genomen met een financiële bijdrage uit deze regeling op grote schaal bijdragen aan een klimaatbestendige leefomgeving. Daarbij komt dat de doelen van de regeling ruimschoots zijn behaald en er veel positieve neveneffecten zijn, zoals eerder is aangegeven.

Voor de overige regelingen is minder budget vrijgemaakt. Om te beginnen heeft het waterschap voor de regeling AFK in de periode 2020-2022 ongeveer € 320.000 per jaar gereserveerd. In 2020 is dit budget ongeveer voor de helft opgegaan (€ 173.292), in 2021 voor ruim driekwart (€ 258.079). Er is minder afgekoppeld via deze regeling dan verwacht, maar de regeling heeft ook minder gekost, aangezien deze regeling zo is ingericht dat de kosten afhankelijk zijn van de opbrengsten. Dit is bijvoorbeeld niet het geval bij de regelingen BBF en GSP, waar het waterschap een vast bedrag inlegt en het onzeker is of hiermee de beoogde opbrengsten binnen het eigen beheergebied worden gerealiseerd.

Voor de regeling BBF legt het waterschap ieder jaar een vast bedrag in van € 60.000. In de periode 2020-2022 is in totaal € 180.000 aan deze regeling besteed. Dit is dus een beduidend minder dan is besteed aan de regelingen AFK en KLI. Al heeft de regeling BBF bijgedragen aan het verbeteren van de leefomgeving en het vergroten van waterbewustzijn, de effecten zijn wel kleinschalig en het is moeilijk gebleken om de exacte effecten te achterhalen door gebrek aan effectmonitoring. Ook bij de regeling GSP legt het waterschap ieder jaar een vast bedrag in van € 40.000, met een incidentele aanvulling van € 17.000 in 2021. Voor de periode 2018-2022 is dus in totaal € 217.000 besteed aan deze regeling. De doelen van deze regeling zijn ruimschoots behaald en zijn er ook relatief veel scholen in De Dommel vergroend, al liggen er nog wel kansen om het waterbewustzijn onder leerlingen te vergroten.

De regeling BSP is vrij uniek, omdat deze regeling niets heeft gekost voor het waterschap, behalve enkele uren per week van de betrokken coördinator. De regeling werd immers volledig gefinancierd vanuit het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ). Bij de start van de regeling is € 170.000 uit het DHZ beschikbaar gesteld, dat in Q3 van 2022 voor ongeveer de helft (€ 85.213) is besteed. De kans is groot dat het volledig gereserveerde bedrag vanuit het DHZ niet wordt benut voor het einde van 2022. Voor de helft van het begrote bedrag, zijn 17 sportparken omgebouwd, wat net iets meer is dan de helft van het beoogde doel: 30 sportvelden op het einde van 2021.

5.6 Uitvoering van de regelingen

De mate waarin de vijf stimuleringsregelingen hebben bijgedragen aan meer waterbewustzijn, klimaatadaptatie en een betere leefomgeving, is afhankelijk van de uitvoering van de regelingen. Daarom is er in dit onderzoek ook aandacht besteed aan de communicatie over de regelingen, het contact tussen aanvrager en uitvoerder en de samenwerking tussen het waterschap en haar partners, de financieringswijze en monitoring.

Communicatie over de regelingen

Waar het waterschap zelf verantwoordelijk is voor de communicatie over eigen regelingen (AFK, KLI en BSP), worden de communicatieactiviteiten rondom de provinciale regelingen (BBF en GSP) afgestemd met het Prins Bernard Cultuurfonds (PBCF), uitvoerder van deze regelingen. Over het algemeen kennen aanvragers de regeling omdat ze contact hebben gehad met iemand van het waterschap of de andere organisaties die aangesloten zijn bij de regeling, of omdat ze zitting hebben in overlegverbanden met één van de partners binnen een regeling. Zelden wisten aanvragers van de regeling via de website of via sociale mediakanalen. Aanvragers van de vijf regelingen zijn overwegend tevreden over de communicatie, al heeft er incidenteel verwarring bestaan over het wel of niet voorzetten van de regeling (AFK) en over het aanspreekpunt om een aanvraag in te dienen (GSP). Aanvragers weten niet altijd waar ze aan toe zijn en dit heeft verbetering.

Rechtstreekse communicatie met de doelgroep(en) van de regelingen – met een brief of mail – leidt ertoe dat meer partijen een aanvraag indienen, zoals is gedaan met scholen via de regeling GSP. Scholen waren zo snel op de hoogte van de regeling en konden voorbereidingen treffen om een aanvraag in te dienen. Bij de regeling KLI is een selectief deel van de doelgroep rechtstreeks benaderd. Dat verklaart waarom met name gemeenten zich hebben gemeld voor deze regeling. Overige partijen – zoals agrariërs, woningbouweigenaren, natuurbeheerders en ondernemersverenigingen – zijn niet of nauwelijks bereikt, terwijl ze wel in aanmerking kwamen voor de regeling en zij beschikken tot grote oppervlakken waar klimaatbuffers kunnen worden aangelegd. Door een meer rechtstreekse communicatiebenadering kan de bekendheid van regelingen worden vergroot onder deze doelgroepen.

Contact en samenwerking

Een belangrijke constatering uit het onderzoek is dat vrijwel alle gebruikers van de regelingen (zeer) tevreden zijn over het contact met de uitvoerder. Deze rol van uitvoerder wordt ingevuld door het waterschap bij drie eigen regelingen (AFK, KLI en BSP) en bij de overige twee regelingen door het PBCF (BBF en GSP). Dit toont dat het waterschap en haar partners in staat zijn gebleken het contact met aanvragers adequaat op te pakken. Dat het doelbereik van enkele regelingen is tegengevallen, wordt dus niet veroorzaakt door onvoldoende contact met aanvragers. Ook zijn er geen signalen dat de wijze waarop het accountmanagement is ingericht binnen het waterschap – waarbij drie coördinatoren verantwoordelijk zijn voor de regelingen: 1 voor de AFK en KLI, 1 voor BSP en 1 voor BBF en GSP – heeft geleid tot minder doelbereik van de regelingen.

De samenwerking met verschillende partners (zoals gemeenten, de provincie Noord-Brabant en het PBCF) verloopt doorgaans soepel en prettig. Het waterschap heeft daarbinnen een belangrijke rol als medefinancier, maar ook als kennisdrager. Dat heeft geholpen bij de beoordeling van aanvragen en ondersteuning van aanvragers. De uitvoering van de regelingen BBF en GSP ligt bij het PBCF. Het voordeel hiervan is dat partijen bij één loket hun aanvraag kunnen indienen en dat het waterschap geen uitvoeringstaken en -kosten heeft. Bij de regeling BSP deelt het waterschap het opdrachtgeverschap met de gemeente. Het waterschap is verantwoordelijk voor de financiële afhandeling van de aanvragen, waardoor de gemeente wordt ontzorgd. Samenwerkingsverbanden waarin het waterschap optreedt als expert en medefinancier, en een andere partij als uitvoerder, lijken goed uit te pakken. Daarnaast is gebleken dat een grote betrokkenheid van gemeenten bij gesubsidieerde initiatieven – bijvoorbeeld door extra budget in te leggen of door via de eigen kanalen een regeling te promoten – ertoe kan leiden dat potentiële aanvragers over de streep worden getrokken om een aanvraag in te dienen en maatregelen te nemen.

Financieringswijze

De financieringswijze van elke regeling was beduidend anders. Bij de provinciale regelingen waar het waterschap op aansloot (BBF en GSP), werd een vast jaarlijks bedrag ingelegd, waarmee ook in principe aanvragen in andere Brabantse waterschappen konden worden gefinancierd. Dit heeft voor waterschap De Dommel goed uitpakken, aangezien voor beide regelingen meer dan het ingelegde bedrag is 'geland' in het eigen beheergebied. Voor de eigen regelingen werd ieder jaar een budget gereserveerd, dat voor KLI vroegtijdig was uitgeput, maar voor de AFK en BSP niet volledig is benut. Voor de regeling AFK blijft dit budget bij het waterschap 'op de plank liggen' en kan dit op een ander moment of voor een ander doel worden ingezet. Bij de regeling BSP is dit anders, want daar komt het resterende vrijgemaakte budget uit het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) te vervallen in 2023 als het niet wordt ingezet.

Gebruikers van de regelingen zijn gevraagd naar hoe zij de financieringsvoorwaarden ervaren. Over het algemeen wordt de hoogte van de verstrekte subsidies als voldoende ervaren. Ook de aanvraagprocedure is vaak goed te doorlopen, al vinden enkele particulieren, verenigingen en stichtingen de procedure voor de regeling KLI tijdrovend en enigszins complex. Deze partijen hebben meer ondersteuning nodig in het aanvraagproces of er moet worden besloten om de procedure te vereenvoudigen voor deze doelgroep. Om nog meer doelgericht te werk te gaan, liggen er bovendien mogelijkheden om de financieringsvoorwaarden aan te scherpen, bijvoorbeeld bij de AFK (door te verduidelijken welke 'verdubbeling' wordt gegeven) en het BBF (door meer gericht aan te geven welke maatregelen gesubsidieerd worden). Vooraf specificeren welke maatregelen worden gesubsidieerd, creëert duidelijkheid onder potentiële aanvragers en maakt het eenvoudiger om te beoordelen of een aanvraag in aanmerking komt voor subsidie.

Monitoring

Effectmonitoring wordt slechts in beperkte mate serieus opgepakt. Dit begint al bij het formuleren van voldoende specifieke doelstellingen die monitoring mogelijk maken. Bij de regelingen AFK en BBF ontbreken dergelijke doelstellingen. Bij de regeling KLI is het te betwijfelen of de gekozen doelstelling (aantal klimaatbuffers in het stedelijk of landelijk gebied) wel voldoende relevant is, aangezien klimaatbuffers in omvang sterk van elkaar kunnen verschillen waardoor het aanleggen van veel klimaatbuffers niet per se iets zegt over de hoeveelheid water die wordt vastgehouden. Voor de regelingen GSP en BSP zijn er duidelijke doelstellingen geformuleerd en is hier ook op gemonitord.

Daarnaast wordt er bij een aantal regelingen slechts beperkt gemonitord wat er met de aanvragen wordt gerealiseerd. Voor de regeling AFK is voor veel gemeenten onbekend hoeveel aanvragen zijn 'verdubbeld' en welke maatregelen daarmee zijn gefinancierd. De regelingen BBF en GSP zijn ook enkel gemonitord op het aantal (goedgekeurde) aanvragen. Verder heeft er geen monitoring op basis van meetbare indicatoren plaatsgevonden, waardoor achteraf niet precies te achterhalen is in hoeverre deze regelingen hebben bijgedragen aan doelstellingen, zoals het vergroten van waterbewustzijn en klimaatadaptatie.

Een enkele keer zijn de monitoringsresultaten aanleiding geweest om een aanpassing door te voeren. Bijvoorbeeld bij de regeling AFK, waarbij het jaarplafond niet is verlaagd, ook al vielen de resultaten van de regeling tegen. Het verlagen van het jaarplafond had het signaal kunnen afgeven dat het waterschap afkoppelmaatregelen minder belangrijk is gaan vinden, waardoor het animo mogelijk nog meer zou afnemen. Bij andere regelingen hebben de monitoringsresultaten niet geleid tot wijzigingen in de regeling of aanvullende activiteiten om de toegankelijkheid en bekendheid van de regeling te vergroten.

5.7 Vergelijking met andere waterschappen

Waterschap De Dommel is vergeleken met twee waterschappen die qua beheergebied sterk lijken op De Dommel. Uit deze vergelijking zijn enkele interessante aanknopingspunten gekomen voor de toekomstige invulling van het stimuleringsbeleid.

Waterschap Limburg zet bijvoorbeeld in op een nauwe samenwerking met Limburgse gemeenten en heeft het voor elkaar gekregen om een provinciebrede afkoppelregeling op te zetten, waar de gemeenten in De Dommel een eigen stimuleringsregeling hebben waar het waterschap met de AFK aan bijdraagt. Gezien het matige doelbereik van de AFK tot dusver doordat niet alle gemeenten deelnemen en niet overal de 'verdubbeling' effectief wordt doorgevoerd, kan gekeken worden of ook in het waterschap De Dommel kan worden toegewerkt naar een gemeenschappelijke regeling. Ook concludeerden we eerder dat er nog veel kansen liggen om waterbewustzijn te vergroten met de bestaande regelingen, door in te zetten op meer communicatie. Het participatieplatform van waterschap Limburg kan een interessante manier zijn om inwoners te informeren over en te betrekken bij projecten van het waterschap en hen hierover mee te laten denken.

Sommige regelingen van waterschap De Dommel worden met name benut door een deel van de doelgroepen waar deze regelingen op zijn gericht. Vaak zijn dit (middel)grote gemeenten, of aanvragers die uit deze gemeenten komen. Blijkbaar worden sommige doelgroepen, zoals kleinere gemeenten en agrariërs, vrijwel niet bereikt. Interessant in deze context is de regeling van waterschap Limburg en Vechtstromen die speciaal is ingericht voor agrariërs, waarbij enkele kansrijke maatregelen in aanmerking komen voor subsidie. Deze belangrijke groep ondernemers, die bovengemiddeld veel land beheren of bezitten, wordt zo duidelijk aangesproken. Daarnaast zet

waterschap Vechtstromen ook prominent in op het stimuleren van innovatieve projecten, vaak in samenwerking met het bedrijfsleven en kennisinstellingen. Waterschap De Dommel heeft op dit vlak al ervaring opgedaan met het ontwikkelen van het concept 'blauwe sportparken', maar kan innovatie nog structureler inbedden in het stimuleringsbeleid.

5.8 Bijdrage aan het WBP5

Het nieuwe Waterbeheerprogramma 2022-2027 (WBP5) beschrijft de koers, ambities en doelen van het waterschap De Dommel voor de aankomende periode. Het WBP5 is het vervolg op het Waterbeheerplan 2016-2021 (WBP4) en was leidend voor de activiteiten van het waterschap in de periode waarin de onderzochte stimuleringsregelingen grotendeels actief waren. Omdat de doelen van het WBP4 van toepassing waren bij aanvang van de regelingen, is het relevant om achteraf te bepalen in hoeverre de regelingen hebben bijgedragen aan de ambities in het WBP4. Om ook de toekomstbestendigheid van de regelingen te bepalen, is het nodig om te duiden in hoeverre de regelingen kunnen bijdragen aan de nieuwe ambities in het WBP5.

Het nieuwe WBP5 is gestructureerd op basis van drie overkoepelende doelen: droge voeten, voldoende water en schoon water. Deze doelen golden al in het oude WBP, alleen werden er destijds ook twee aanvullende doelen genoemd: natuurlijk water en mooi water. In iedere WBP zijn deze overkoepelende doelen vertaald naar concrete doelstellingen. In bijlage 1 worden beide WBP's vergeleken op basis van deze concrete doelstellingen per overkoepelend doel.

Uit deze vergelijking is gebleken dat er nauwelijks concrete doelstellingen zijn geformuleerd die expliciet worden verbonden met het eigen stimuleringsbeleid of specifieke stimuleringsregelingen. Wel worden enkele doelstellingen geformuleerd die verbonden *kunnen* worden met stimuleringsregelingen. Zoals de doelstelling in het WBP4 om 125 hectare waterberging aan te leggen en de doelstelling in het WBP5 om in 2027 15% minder regenwater op te vangen op de zuiveringen dan in 2021. Alleen wordt in beide WBP's niet aangegeven hoe en in welke mate stimuleringsregelingen daaraan dienen bij te dragen. Hierdoor is het moeilijk gebleken om achteraf te bepalen of en in hoeverre de ambities in het WBP4 zijn bereikt en de ambities in het WBP5 kunnen worden bereikt met de onderzochte stimuleringsregelingen.

Slechts in vrij algemene termen zijn daarom conclusies te trekken over de bijdrage van de regelingen aan de overkoepelende doelen van het waterschap. Wat vaststaat, is dat alle regelingen bijdragen aan het beschermen van inwoners tegen veel water (droge voeten), zij het in verschillende mate. Zo is de bijdrage van de regeling KLI vele malen groter dan de regeling AFK. Met de regeling KLI is – hoewel deze regeling als hoofddoel had klimaatrobuuster te worden – ook nog bijgedragen aan de WBP-4 doelstelling om 125 hectare waterberging te realiseren. Daarnaast hebben de regelingen minder impact gehad op het realiseren van schoon water. Alleen via de AFK en het BBF worden kleine groepen inwoners gestimuleerd om hieraan te werken. Via de overige regelingen wordt niet of nauwelijks aan dit overkoepelende doel gewerkt.

Ook dienen alle regelingen – op de regeling GSP na dan – om voldoende water vast te houden om periodes van droogte te overbruggen. In de aankomende periode wil het waterschap hier nog meer op inzetten om een aantoonbare trendbreuk te realiseren in het eigen gebied. Als doelstelling wil het waterschap in 2027 15% minder regenwater opvangen in de zuiveringen ten opzichte van 2021. Het staat buiten kijf dat het waterschap met de vijf stimuleringsregelingen belangrijke stappen in die richting kan zetten, bijvoorbeeld door de regelingen KLI en AFK voort te zetten, zij het in aangepaste vorm. Maar om de ambitieuze doelen te behalen in het WBP5, is meer nodig. Het vraagt om meer budget (bijvoorbeeld voor de regeling KLI), maar ook een intensievere samenwerking met

gebiedspartners en een meer gerichte benadering van bepaalde doelgroepen die gebieden bezitten die kansrijk zijn voor het vasthouden van water.

Waarbij in het WBP4 nog de nadruk lag op natuurlijk en mooi water, is dit in WBP5 duidelijk meer op de achtergrond geraakt. Waterbeleving dient wel onderdeel te zijn van ieder(e) project, regeling of activiteit, maar is niet meer een hoofddoel. Juist aan het realiseren van natuurlijk en mooi water werd gewerkt via de twee regelingen die het waterschap samen met de provincie en het PBCF heeft opgezet: BBF en GSP. Deze regelingen hebben wel bijgedragen aan andere doelen – zoals schoon en voldoende water – maar daar ligt minder de nadruk op. Dit kan pleiten voor een herziening van deze regelingen. Wel zijn dit regelingen die onder diverse groepen veel waterbewustzijn creëren en waarbij het waterschap, via een slimme samenwerkingsconstructie, vanuit haar rol als kennisdrager meedenkt en diverse groepen kan ondersteunen bij kleine interventies.

Met de vijf bestaande regelingen worden diverse partijen op verschillende manieren geprikkeld en aangespoord om bij te dragen aan een toekomstbestendige waterhuishouding. Daarmee worden belangrijke stappen gezet. Maar op dezelfde weg doorgaan zal onvoldoende zijn om de hoge ambities in het WBP5 te bereiken. Daarvoor is meer nodig. In het volgende hoofdstuk geven we daarom aanbevelingen voor de toekomstige invulling van het stimuleringsbeleid.

6. Aanbevelingen

De bevindingen uit dit onderzoek bieden handvatten om te komen tot een betere invulling van het stimuleringsbeleid van het waterschap. Dit is nodig om in de aankomende jaren voldoende partijen te stimuleren om de gewenste maatregelen te treffen die bijdragen aan de ambities die het waterschap zichzelf heeft gesteld in het WBP5. De aanbevelingen in dit hoofdstuk zijn richtinggevend en vragen nog om een nadere uitwerking door het waterschap zelf.

Recente ontwikkelingen in het stimuleringsbeleid van waterschap De Dommel zijn meegenomen in het formuleren van de aanbevelingen. Zo is het waterschap voornemens om een nieuwe regeling te introduceren waarmee intensiever wordt samengewerkt met gemeenten door aan te sluiten bij hun uitvoeringsagenda's klimaatadaptatie. Deze intensievere samenwerking is ingegeven vanuit de ambitie in het WBP5 om 15% minder schoon water op te vangen in de rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) in de periode 2022-2027. Deze nieuwe regeling kan ertoe leiden dat enkele onderzochte stimuleringsregelingen (deels) geïntegreerd worden in deze nieuwe regeling.

Omdat het niet vaststaat dat alle onderzochte regelingen kunnen worden voortgezet, is het niet zinvol om per regeling aan te geven of en in welke vorm deze kan worden gecontinueerd. In plaats daarvan geven wij hieronder acht aanbevelingen om het stimuleringsbeleid verder aan te scherpen om te werken aan de ambities in het WBP5.

1. Richt het stimuleringsbeleid programmatisch in

Met de vijf regelingen biedt waterschap De Dommel een gevarieerd aanbod om verschillende doelgroepen te stimuleren om maatregelen te nemen die bijdragen aan de eigen ambities. Momenteel staan deze regelingen vrij los van elkaar en bestaat er overlap in de doelgroepen die worden bediend en de maatregelen die in aanmerking komen voor de regelingen. Zo vergroenen scholen hun pleinen via de regeling Groene Schoolpleinen (GSP), maar ook via het Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds (BBF). Inwoners koppelen hun regenpijpen af via de Afkoppelverdubbelaar (AFK), maar ook via het BBF. De regelingen lijken onvoldoende op elkaar aan te sluiten.

Daarom bevelen we aan om ambities voor het doelbereik van het stimuleringsbeleid scherper te formuleren op programmaniveau. Formuleer wat het waterschap wil met het gehele palet aan stimuleringsmaatregelen. De doelen die op programmaniveau worden geformuleerd dienen duidelijk gekoppeld te worden aan de overkoepelende doelen in het WBP5. Kijk daarbij scherp naar welke doelgroepen je bedient met welke regelingen en welke maatregelen gesubsidieerd kunnen worden om de gewenste effecten te realiseren. Zo kan effectiever gewerkt worden aan de ambities in het WBP5. Ook dienen de doelstellingen van iedere regeling expliciet afgeleid te worden van de doelen op programmaniveau en de ambities in het WBP5. Zo is beter te bepalen en te verantwoorden op welke manier iedere regeling bijdraagt aan de ambities van het waterschap.

Een programmatische aanpak biedt bovendien meer mogelijkheden om budgetten te 'ontschotten'. Nu zijn budgetten geoormerkt voor iedere regeling. Door budgetten te reserveren op programma-

niveau, wordt voorkomen dat budgetten onbenut blijven en kunnen budgetten meervoudig worden ingezet, naargelang het animo van de regelingen.

2. Maak impact zichtbaar door betere effectmonitoring

Bij een aantal regelingen is op voorhand onvoldoende gespecificeerd waarop en hoe gemonitord wordt op de effecten van de regeling. Bijgevolg is er ook gebrekkig bijgehouden wat is gerealiseerd met de verstrekte subsidies. Hierdoor is het maar ten dele bekend wat de verstrekte subsidies hebben opgebracht in kwantitatieve termen. Het gaat dan met name over de regelingen AFK, BBF en GSP. Zeker bij de AFK liggen er mogelijkheden om dit te verbeteren, aangezien slechts een beperkt aantal soorten maatregelen wordt vergoed. Door slechts de meest relevante gegevens aan te vragen per verstrekte subsidie (zoals de datum van toekenning, adres, bedrag en afgekoppelde m²) leidt deze monitoring ook niet per se tot een disproportionele bewijslast.

We adviseren daarom bij het opzetten van regelingen concrete, relevante en meetbare doelstellingen te formuleren, binnen het kader van het programma waartoe de regelingen behoren, en vast te stellen hoe en op welke momenten wordt gemonitord. Stel ook vast wat met de tussenresultaten gedaan zal worden. Door preciezer te weten wat wel en niet werkt, kun je bijsturen, de eigen regelingen effectiever maken en de impact van het waterschap vergroten.

3. Zorg voor een betere spreiding van de gelden

Veel regelingen worden intensief benut door enkele specifieke doelgroepen. Uit het onderzoek komt dat regelingen vaak worden gebruikt door (middel)grote gemeenten of door partijen die in deze gemeenten wonen. Heel duidelijk is dit te zien bij de regeling Blauwe Sportparken (BSP), de regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling (KLI). Weinig van de subsidies vallen in kleinere gemeenten, die vaak minder kapitaalkrachtig zijn en kampen met beperkte ambtelijke capaciteit om regelingen op te starten en subsidies aan te vragen. Ook komt verhoudingsgewijs minder geld terecht in het landelijk gebied en bij doelgroepen als agrariërs, woningbouwverenigingen, natuurbeheerders en particuliere grootgrondbezitters. Deze partijen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het behalen van de WBP5-doelstellingen, maar maken op dit moment nauwelijks gebruik van de regelingen.

Geef daarom meer aandacht aan een betere spreiding van de gelden uit de stimuleringsregelingen. Enerzijds door in te zetten op een betere spreiding van het gereserveerde budget van specifieke regelingen, bijvoorbeeld door deze minder in te richten volgens het principe 'wie het eerst komt, wie het eerst maalt', waardoor minder grote en professionele partijen worden buitengesloten. Benader hen specifiek. En anderzijds, door met verschillende regelingen een betere spreiding van gelden te garanderen. Een voorbeeld van dit laatste zijn de regelingen van waterschap Limburg en waterschap Vechtstromen, waarmee agrariërs – een groep die nu nog weinig wordt bereikt door het waterschap De Dommel – subsidie kunnen ontvangen om klimaatadaptieve, aantoonbaar effectieve maatregelen te treffen.

4. Benut gemeenten als belangrijke versneller

Wanneer gemeenten zich aansluiten bij een regeling door eigen expertise in te brengen of extra geld in te leggen, kan dit de bereidheid onder potentiële aanvragen vergroten om maatregelen te nemen. We zagen dat bijvoorbeeld bij de regeling GSP, waar een gemeente als Tilburg scholen een extra financiële impuls gaf boven op de bijdrage vanuit de regeling, waardoor veel scholen overstag zijn gegaan en hun scholen hebben vergroend. Ook was dit te zien bij de regeling AFK. Gemeenten als Son en Breugel en Eindhoven hebben hun inwoners een extra duwtje in de rug gegeven door ruime financierings- en ondersteuningsmogelijkheden te bieden.

Gemeenten zijn en blijven een belangrijke partner voor het waterschap om de eigen ambities te realiseren. Benut deze gemeenten als belangrijke versneller. Maak maatwerkafspraken met iedere gemeente afzonderlijk om gebiedsgericht te werken aan klimaatadaptieve maatregelen. Naast dat dit vraagt om korte lijnen op ambtelijk niveau, is hier ook een belangrijke rol weggelegd voor het DB van het waterschap om warme contacten te houden en de onderlinge samenwerking te verstevigen en bestendigen, in het bijzonder met die gemeenten waar momenteel relatief weinig budget uit het stimuleringsbeleid terecht komt. Ook kan het waterschap overwegen om sommige gemeenten te ontzorgen door het bieden van ambtelijke ondersteuning en het delen van expertise en kennis. Beperkte ambtelijke capaciteit is een veelvoorkomende reden voor het relatief lage gebruik van de regelingen onder met name kleine gemeenten.

5. Benut samenwerkingsverbanden en reputatie waterschap

Het biedt voordelen om samen met verschillende lokale en (boven)regionale partners een regeling uit te voeren. Zo kan de uitvoering worden belegd bij één partij (zoals de gemeente of de provincie), wat niet alleen scheelt in kosten, maar ook de toegankelijkheid van een regeling ten goede komt, zoals te zien is bij de regelingen BBF en GSP. Door verschillende partijen aan tafel te hebben met eigen expertises, capaciteiten en perspectieven, kunnen gebruikers van de regeling ook beter worden ondersteund. Bovendien kunnen bepaalde problemen worden voorkomen die zich wel voordoen bij een eigen regeling, zoals het probleem bij de AFK, waarbij enkele randgemeenten niet deelnemen omdat anders een 'tweespalt' ontstaat in de eigen gemeente doordat slechts een deel van de inwoners anders in aanmerking komt voor de regeling.

We adviseren daarom om de bestaande samenwerkingsverbanden te blijven benutten, hieruit te leren en te onderzoeken welke andere samenwerkingen kansrijk zijn. Het waterschap kan in deze samenwerkingen een belangrijke bijdrage leveren als kennisdrager en medefinancier. De rol van het waterschap in zo'n samenwerkingsverband mag daarbij best op de voorgrond, als overheidslaag met een relatief betrouwbare en stabiele reputatie. Put ook uit de ervaringen van het waterschap Limburg, dat samen met de Limburgse gemeenten een gemeenschappelijke afkoppelregeling heeft geïntroduceerd.

6. Stimuleer innovatie

Het waterschap beschikt over veel kennis en expertise om samen met kennisinstellingen, bedrijven en andere partijen innovatieve ideeën te uit te werken en te lanceren. De regeling BSP is hier een voorbeeld van, waarbij het waterschap de handen ineen heeft geslagen met een gemeente, een sportvereniging, ingenieurs- en aannemersbureau om een innovatief concept te ontwikkelen. Ook al heeft het waterschap niet de beoogde sportparken weten om te bouwen, toch is met het concept 'blauwe sportparken' een balletje gaan rollen, en zijn veel gemeenten aan het denken gezet om deze nieuwe technieken toe te passen op bestaande en nieuwe sportvelden.

Denk als waterschap na over hoe innovatieve maatregelen – die bijdragen aan de eigen ambities – kunnen worden ontwikkeld met een financiële bijdrage vanuit het waterschap. Gebruik hiervoor de denk- en doekracht van inwoners, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en andere partners. Kijk bijvoorbeeld naar hoe waterschap Vechtstromen hier invulling aan geeft met hun Innovatiefonds en Innovatieloket.

7. Vergroot waterbewustzijn door gerichte communicatie

Als gevolg van de vijf stimuleringsregelingen zien steeds meer mensen het belang van voldoende en schoon water, en wat ze zelf kunnen doen om dit in hun omgeving te realiseren. Er zijn talloze succesvolle en noemenswaardige voorbeelden van initiatieven en projecten die zijn ontstaan als gevolg van een bijdrage uit één van de vijf regelingen. Echter worden deze voorbeelden nog

onvoldoende gedeeld met de buitenwereld. Er liggen nog veel kansen om meer aandacht te besteden aan deze voorbeelden op de website en door meer promotie te organiseren op de locaties waar maatregelen zijn genomen (zoals een sportveld of schoolplein).

Daarom adviseren we het waterschap om meer aandacht te schenken aan de communicatie over deze regelingen en welke effecten hiermee zijn bereikt. Dit vraagt om een nauwere samenwerking met de communicatieafdeling van het waterschap voordat de regeling officieel van kracht gaat en gedurende de periode dat partijen stimulering kunnen ontvangen. Ter inspiratie noemen we hier het participatieplatform van waterschap Limburg, waar ieder project van het waterschap wordt toegelicht en inwoners bovendien vragen kunnen stellen of suggesties kunnen doen.

8. Schroef niet te snel terug, wees wel effectiever

Waar de doelen van sommige regelingen snel zijn behaald (KLI en GSP), viel het bij andere tegen (AFK en BSP). Maar het doelbereik zou geen indicatie moeten zijn voor het wel of niet voortzetten van een regeling. Uit het onderzoek blijkt dat het langer kan duren voor de gewenste effecten optreden. Zo zien we bij de AFK dat inmiddels steeds meer mensen afkoppelen, een trend die zou worden afgeremd als de bijdrage vanuit het waterschap wegvalt. Ook hebben veel gemeenten die hun sportparken willen ombouwen nog tijd nodig om voorbereidingen te treffen.

Daarom willen we het waterschap adviseren om niet te haastig bestaande regelingen af te bouwen. Bekijk hoe deze effectiever kunnen worden ingezet op basis van de uitkomsten van dit onderzoek. Bijvoorbeeld door regelingen samen te voegen, zoals bij de nieuwe regeling voor de cofinanciering van de uitvoeringsagenda's klimaatadaptatie van gemeenten.

Waterschap De Dommel staat voor een grote watertransitie waarin op korte termijn grote stappen gezet moeten worden om een toekomstbestendige waterhuishouding te realiseren. Daarvoor is het belangrijk om lering te trekken uit het verleden om in het vervolg (nog) beter te werken aan de eigen ambities. Met deze acht aanbevelingen hopen we hieraan bij te dragen.

7. Bijlagen

Bijlage 1: Vergelijking WBP4 en WBP5 op basis concrete doelstellingen

Overkoepelende doelstellingen	Concrete doelstellingen	
	WBP4	WBP5
Droge voeten	- 523 hectare areaal laten voldoen aan provinciale normen - 125 hectare waterberging aanleggen - 11,1 kilometer regionale keringen op orde brengen	- In 2027 is het watersysteem aantoonbaar verbeterd - In 2027 voldoen we overal aan de geldende normen voor wateroverlast en zijn de regionale keringen op orde - Alle belanghebbenden weten wat ze van ons mogen verwachten in het tegengaan van wateroverlast - De normloze beekdalen zijn vanuit de ruimtelijke ordening beschermd als een natuurlijk overstromingsgebied en de grondgebruikers kennen de impact hiervan. - Het groot onderhoud van de belangrijkste overige keringen is in deze planperiode uitgevoerd. Het uitvoeringsprogramma voor de overige keringen is vastgesteld, inclusief een plan van aanpak voor handhaving en een doorkijk voor de periode na 2027 - De aanpak van wateroverlast – zoals de aanleg klimaatbuffers – komt expliciet terug in de uitvoeringsagenda's voor (ruimtelijke) klimaatadaptatie bij gemeenten. Alle gemeenten hebben hierover afspraken gemaakt met het waterschap, met daarbij duidelijk gedefinieerde resultaten en afspraken over de inzet van capaciteit en middelen vanuit het waterschap
Schoon water	- 1 slipvang aanleggen - 1 aanpak RWZI's - 1 hylofytenfilter aanleggen	- De maatregelen vanuit schoon water voor het halen van de KRW-doelstellingen hebben we in 2027 gerealiseerd. Alle overstorten in ons beheergebied zijn niet meer beperkend voor het realiseren van de KRW-doelstellingen - We hebben eind 2027 de waterkwaliteit aantoonbaar verbeterd. De gestructureerde aanpak van nieuwe stoffen heeft onze grip op deze stoffen verhoogd. Door verdergaande zuivering van het effluent is de waterkwaliteit

		verbeterd. Dit maakt dat we het effluent nuttig inzetten. Benedenstrooms wordt dit effluent hergebruikt in een pilot. In al onze bronbeken blijft het effluent de belangrijkste voedingsbron voor onze beken. - In alle gebieden waar we gebiedsgericht aan de slag gaan, zijn in 2027 doelen voor de gewenste waterkwaliteit vastgesteld. Dit zijn alle watergangen in deze gebieden. Ook zijn afspraken met partners over passende maatregelen vastgelegd en deels in uitvoering.
Voldoende water	Geen concrete doelstellingen	- Eind 2027 zien we een aantoonbare trendbreuk in de verdroging in ons gebied. Samen met onze gebiedspartners zijn forse maatregelen genomen voor waterconservering. In 2027 ontvangen we 15% minder regenwater op de zuiveringen dan in 2021, indien mogelijk ligt dit percentage hoger. - In 2027 is het grondwater meer in balans en laat het grondwaterpeil een positieve trend zien. Dit betekent dat de optelling van alle aanvullingen in beginsel gelijk is aan de optelling van alle onttrekkingen gerekend over iedere periode van twee jaren. Inspanningen zijn verricht door het waterschap en de partners uit het Breed Bestuurlijk overleg Grondwater in Brabant, conform het bestuursconvenant Grondwater, dat in het najaar 2021 is vastgesteld. In lijn met dit convenant, is onze ambitie om de gemiddelde voorjaars grondwaterstand te laten stijgen met 10cm, ten opzichte van het referentiejaar 2002. In de lagere en in sommige gevallen nu al natte delen van het beheergebied kan dat misschien minder, maar op de flanken en hogere delen kan dit oplopen tot meerdere decimeters (35cm). - In 2027 zijn we door inzet van slimme en innovatieve technieken en innovatieve projecten beter in staat om te sturen in het watersysteem. Data is op orde en is breed toegankelijk voor grondgebruikers en gebiedspartners. Zo kunnen we effecten van droogte (en wateroverlast) minimaliseren.
Natuurlijk water	- 93 kilometer waterlopen inrichten - 33 visbarrières opheffen	N.v.t.
Mooi water	Geen concrete doelstellingen	N.v.t.

Bijlage 2: Meetplan Afkoppelverdubbelaar

Niveau	Doelgroepen	Indicator	Streefwaarde
Resultaat	Inwoners	Aantal benaderde inwoners (bijvoorbeeld aantal flyers, aantal views op webpagina met uitleg regeling, etc.)	-
Resultaat	Gemeenten	Aantal benaderde gemeenten (bijvoorbeeld via mail of ambtelijke contacten)	31
Resultaat	Inwoners	Aantal inwoners die aanvragen hebben gedaan (incl. afgewezen aanvragen) voor een financiële bijdrage vanuit de gemeentelijke stimuleringsregeling en die in aanmerking komen voor de afkoppelverdubbelaar	-
Resultaat	Gemeenten	Aantal gemeenten die aanvragen hebben gedaan bij het waterschap voor verdubbeling van de gemeentelijke stimuleringsbijdrage	-
Resultaat	Gemeenten	Aantal aanvragen (in totaal en per gemeente) vanuit gemeenten voor het verdubbelen van de gemeentelijke stimuleringsbijdrage	-
Resultaat	Inwoners	Aantal inwoners die vanuit de gemeente <i>een financiële bijdrage hebben ontvangen</i> uit gemeentelijke stimuleringsregelingen waar de afkoppelverdubbelaar op van toepassing is	-
Resultaat	Inwoners	Aantal euro dat inwoners vanuit gemeenten hebben ontvangen als financiële bijdrage uit gemeentelijke stimuleringsregelingen waar de afkoppelverdubbelaar op van toepassing is.	-
Resultaat	Gemeenten	Aantal gemeenten die een financiële bijdrage hebben ontvangen vanuit het waterschap voor het verdubbelen van hun bijdrage uit de gemeentelijke stimuleringsregeling	-
Resultaat	Gemeenten	Aantal euro dat gemeenten hebben ontvangen vanuit het waterschap in het kader van de afkoppelverdubbelaar	-
Effect	Gemeenten	Aantal m ² afgekoppeld terrein (per gemeente en in totaal) [andere effecten ook mogelijk, zoals aantal regentonnen of aantal infiltratiekratten]	-
Hoger effect	Coördinator / Gemeenten	Beoordeling van mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) belangrijk was om te realiseren met de regeling (0 = erg onbelangrijk / 10 = erg belangrijk) Beoordeling van de mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) naar verwachting heeft bijgedragen aan het realiseren van deze doelstelling (0 = veel minder bijgedragen dan verwacht; 10 = veel meer bijgedragen dan verwacht)	-

Bijlage 3: Meetplan regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling

Niveau	Doelgroepen	Indicator	Streefwaarde
Resultaat	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal potentiële aanvragers dat is benaderd/bereikt via de ingezette communicatiekanalen	-
Resultaat	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal partijen die aanvragen hebben gedaan (incl. afgewezen aanvragen) voor een financiële bijdrage	-
Resultaat	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal partijen die vanuit het waterschap een financiële bijdrage hebben ontvangen	
Resultaat	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal euro dat partijen vanuit het waterschap hebben ontvangen als financiële bijdrage	Jaarlijks budget was 1 miljoen. In 2021 ging het erg snel, dus is er een miljoen bijgekomen. Voor 2020-2021 was er dus 3 miljoen euro beschikbaar.
Effect	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal gerealiseerde klimaatbuffers o.b.v. locatie waaraan het waterschap heeft bijgedragen	Actieplan Leven De Dommel: Voor 2022 moeten er 10 klimaatbuffers zijn ingericht aan de randen van bebouwd gebied; Voor 2022 moeten er 8 klimaatbuffers zijn ingericht in het landelijk gebied"

Effect	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal gerealiseerde klimaatbuffers o.b.v. soort maatregel waaraan het waterschap heeft bijgedragen	-
Effect	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal m ² afgekoppelde verharde oppervlakten	-
Effect	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal m ² verwijderde verharde oppervlakten of aangelegde halfverhardingen	-
Effect	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal m ² aangelegde waterbergingen	-
Effect	Gemeenten; Bedrijven; Woningbouw- verenigingen; Grondeigenaren	Aantal aangelegde VGS 2.0	
Hoger effect	Coördinator / Gemeenten	Beoordeling van mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) belangrijk was om te realiseren met de regeling (0 = erg onbelangrijk / 10 = erg belangrijk) Beoordeling van de mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) naar verwachting heeft bijgedragen aan het realiseren van deze doelstelling (0 = veel minder bijgedragen dan verwacht; 10 = veel meer bijgedragen dan verwacht)	-

Bijlage 4: Meetplan Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds

Niveau	Doelgroepen	Indicator	Streefwaarde
Resultaat	Verenigingen; Stichtingen; Zzp'ers	Aantal buurtinitiatieven/inwoners die benaderd zijn over de regeling (in het beheergebied van De Dommel)	-
Resultaat	Verenigingen; Stichtingen; Zzp'ers	Aantal initiatieven dat aanvragen heeft ingediend	-
Resultaat	Verenigingen; Stichtingen; Zzp'ers	Aantal initiatieven dat een financiële bijdrage heeft ontvangen	-
Resultaat	Verenigingen; Stichtingen; Zzp'ers	Aantal euro die initiatieven binnen het beheergebied van De Dommel aan subsidie hebben ontvangen om hun initiatief te realiseren.	-
Effect	Verenigingen; Stichtingen; Zzp'ers	Aantal betrokken inwoners in de wijk	-
Effect	Verenigingen; Stichtingen; Zzp'ers	Aantal betrokken bedrijven	-
Effect	Verenigingen; Stichtingen; Zzp'ers	Aantal betrokken maatschappelijke organisaties	-
Hoger effect	Coördinator / Gemeenten	Beoordeling van mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) belangrijk was om te realiseren met de regeling (0 = erg onbelangrijk / 10 = erg belangrijk) Beoordeling van de mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) naar verwachting heeft bijgedragen aan het realiseren van deze doelstelling (0 = veel minder bijgedragen dan verwacht; 10 = veel meer bijgedragen dan verwacht)	-

Bijlage 5: Meetplan regeling Groene Schoolpleinen

Niveau	Doelgroepen	Indicator	Streefwaarde
Resultaat	Scholen	Aantal scholen die benaderd zijn over de regeling (in het beheergebied van De Dommel)	-
Resultaat	Scholen	Aantal scholen dat aanvragen heeft ingediend	250 groene schoolpleinen in 5 jaar over heel Noord-Brabant.
Resultaat	Scholen	Aantal scholen dat een financiële bijdrage heeft ontvangen	16 per jaar per waterschap. Geen expliciete streefwaarde voor het gebied van De Dommel vastgesteld.
Resultaat	Scholen	Aantal euro die scholen hebben ontvangen van het waterschap om hun schoolplein om te bouwen;	Maximaal € 2.500 per school. O.b.v. de streefwaarde van '16 scholen per jaar' komt dit uit op een jaarlijks budget van € 40.000.
Effect	Scholen	Aantal schoolkinderen/ouders en omwonenden die toegang heeft tot een omgebouwd schoolplein dankzij de regeling	-
Effect	Scholen	Aantal schoolpleinen dat is omgebouwd	-
Effect	Scholen	Aantal m ² schoolplein dat is omgebouwd	-
Hoger effect	Coördinator / Gemeenten	Beoordeling van mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) belangrijk was om te realiseren met de regeling (0 = erg onbelangrijk / 10 = erg belangrijk) Beoordeling van de mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) naar verwachting heeft bijgedragen aan het realiseren van deze doelstelling (0 = veel minder bijgedragen dan verwacht; 10 = veel meer bijgedragen dan verwacht)	-

Bijlage 6: Meetplan regeling Blauwe Sportparken

Niveau	Doelgroepen	Indicator	Streefwaarde
Resultaat	Eigenaren van sportparken	Aantal gemeenten die benaderd zijn over de regeling	
Resultaat	Eigenaren van sportparken	Aantal sportverenigingen en beheerstichtingen die benaderd zijn over de regeling	-
Resultaat	Eigenaren van sportparken	Aantal gemeenten dat aanvraagt heeft ingediend	-
Resultaat	Eigenaren van sportparken	Aantal sportparken waarvoor een aanvraag is ingediend	-
Resultaat	Eigenaren van sportparken	Aantal euro dat sportparken hebben ontvangen binnen de regeling	Maximaal budget: € 170.000. Circa € 8.470 gereserveerd per hectare sportveld.
Effect	Eigenaren van sportparken	Aantal leden van de sportparken die zijn omgebouwd	-
Effect	Eigenaren van sportparken	Aantal gerealiseerde blauwe sportparken;	-
Effect	Eigenaren van sportparken	Aantal gerealiseerde blauwe sportvelden;	Circa 30 sportvelden (eind 2021, verlengd tot eind 2022)
Effect	Eigenaren van sportparken	Aantal hectare klimaatadaptief ingerichte sportvelden	-
Hoger effect	Coördinator / Gemeenten	Beoordeling van mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) belangrijk was om te realiseren met de regeling (0 = erg onbelangrijk / 10 = erg belangrijk) Beoordeling van de mate waarin iedere regeling-specifieke doelstelling (zie hoofdstuk 2, tabel 2) naar verwachting heeft bijgedragen aan het realiseren van deze doelstelling (0 = veel minder bijgedragen dan verwacht; 10 = veel meer bijgedragen dan verwacht)	-

Bijlage 7: Overzicht deelnemende gemeenten aan Afkoppelverdubbelaar

	2020			2021			2022		
Gemeente	Jaarbudget	Jaarplafond	Jaarbijdrage	Jaarbudget	Jaarplafond	Jaarbijdrage	Jaarbudget	Jaarplafond	Jaarbijdrage
Bergeijk	€ 55.000	€ 11.359	€ 0	€ 55.000	€ 10.000	€ 26.355	€ 55.000	€ 10.848	...
Bladel	€ 0	€ 0	€ 0	€ 50.000	€ 10.000	€ 0	€ 25.000	€ 10.000	...
Boxtel	€ 112.500	€ 23.235	€ 28.878	€ 112.500	€ 19.639	€ 0	€ 112.500	€ 22.189	...
Cranendonck	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 25.000	€ 10.000	...
Eindhoven	€ 250.000	€ 51.632	€ 0	€ 250.000	€ 43.643	€ 48.385	€ 250.000	€ 49.310	...
Geldrop-Mierlo	€ 75.000	€ 15.490	€ 0	€ 75.000	€ 13.093	€ 0	€ 75.000	€ 14.793	...
Goirle	€ 0	€ 0	€ 0	€ 20.000	€ 10.000	€ 0	€ 30.000	€ 10.000	...
Heeze-Leende (*)	€ 0	€ 10.000	€ 8.978	€ 18.000	€ 10.000	€ 15.431	€ 25.000	€ 10.000	...
Hilvarenbeek	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 20.000	€ 10.000	...
Meijerijstad	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 10.000	€ 10.000	...
Nuenen (**)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 40.000	€ 10.000	€ 1.577	€ 40.000	€ 10.000	...
Oirschot	€ 50.000	€ 10.326	€ 0	€ 20.000	€ 10.000	€ 18.929	€ 20.000	€ 10.000	...
Oisterwijk	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 10.000	€ 10.000	...
Reusel - de Mierden(*)	€ 0	€ 10.000	€ 11.802	€ 25.000	€ 10.000	€ 0	€ 10.000	€ 10.000	...
Someren	€ 75.000	€ 15.490	€ 4.623	€ 50.000	€ 10.000	€ 4.313	€ 70.000	€ 13.807	...
Son en Breugel	€ 450.000	€ 92.938	€ 42.000	€ 450.000	€ 78.558	€ 8.400	€ 50.800	€ 10.020	...
St. Michielsgestel	€ 100.000	€ 20.653	€ 0	€ 100.000	€ 17.457	€ 12.000	€ 100.000	€ 19.724	...
Tilburg	€ 250.000	€ 51.632	€ 0	€ 250.000	€ 43.643	€ 43.643	€ 170.000	€ 33.531	...
Valkenswaard	€ 35.000	€ 10.000	€ 15.567	€ 35.000	€ 10.000	€ 15.203	€ 35.000	€ 10.000	...
Veldhoven	€ 0	€ 0	€ 0	€ 30.000	€ 10.000	€ 0	€ 40.000	€ 10.000	...

Vught	€ 83.500	€ 17.245	€ 54.184	€ 80.000	€ 13.966	€ 53.316	€ 80.000	€ 15.779	...
Waalre	€ 25.000	€ 10.000	€ 7.260	€ 25.000	€ 10.000	€ 10.527	€ 25.000	€ 10.000	...

(*) De gemeente Reusel - De Mierden en de gemeente Heeze-Leende (15 juli 2020) hebben in de loop van 2020 de regeling 'Vergoeding hemelwater afkoppelen' geïntroduceerd, waarbij de materialen die nodig zijn om af te koppelen door de gemeente worden vergoed. Toen deze regeling bekend werd, heeft het waterschap toegezegd om hieraan bij te dragen, met een jaarplafond van € 10.000. Daardoor kwam het waterschap boven het maximale jaarplafond van € 330.000. Tot deze toezegging is besloten omdat op dat moment duidelijk werd dat het jaarplafond sowieso niet bereikt zou worden.

(**) Van de gemeente Goirle en Nuenen werd pas laat in 2020 een reactie ontvangen wat betreft hun jaarbudget voor de gemeentelijke regeling. Toen was het totaal jaarbudget van het waterschap De Dommel reeds verdeeld onder de gemeenten. Toch is besloten om voor de gemeente Goirle en Nuenen een jaarplafond toe te kennen van € 10.000.

Bijlage 8: Overzicht goedgekeurde aanvragen voor regeling Klimaatbuffers en stimulering grondwateraanvulling

Project	Gemeente	Akkoord	Jaar	Sted/land	Investeringskosten	Subsidiebedrag
Edco (Eindhoven Airport)	Eindhoven	22-06-20	2020	sted	€ 499.832	€ 200.000,00
Moosbroek	Oirschot	25-05-20	2020	sted	€ 55.784	€ 27.892,00
Landpark Assisie	Haaren	06-07-20	2020	sted/land	€ 117.184	€ 58.592,00
Van Besouwterrein	Goirle	06-08-20	2020	sted/land	€ 421.377	€ 200.000,00
Willem II-sstraat	Tilburg	07-08-20	2020	sted	€ 166.180	€ 83.090,00
Kerkhoven (Sprendlingenstraat)	Oisterwijk	14-09-20	2020	sted	€ 7.034	€ 3.516,90
Gentiaan	Son en Breugel	16-09-20	2020	sted	€ 633.721	€ 200.000,00
GGzE (Dr. Poletlaan 40)	Eindhoven	23-09-20	2020	sted	€ 700.071	€ 200.000,00
Dommelrode	St. Oedenrode	08-01-21	2021	sted	€ 2.345.588	€ 200.000,00
Vogelenzang	St. Oedenrode	15-01-21	2021	sted	€ 404.453	€ 200.000,00
Boskantseweg	St. Oedenrode	09-02-21	2021	sted	€ 104.887	€ 42.444,00
Elsenhof	Bergeijk	11-01-21	2021	sted	€ 64.818	€ 24.509,09
Taverse-zuid	Waalre	27-01-21	2021	sted	€ 348.000	€ 97.400,00
Eindhovenseweg	Waalre	27-01-21	2021	sted	€ 1.194.000	€ 200.000,00
Pallande	Oirschot	14-04-21	2021	land		€ 16.875,00
Zonnepark Kerkendijk	Someren	09-02-21	2021	land	€ 58.335	€ 29.167,50
Ploegstraat 26a	Someren	12-02-21	2021	land	€ 8.405	€ 2.055,00
't Ven, Rillaerse Baan, Tilburgseweg	Goirle	22-02-21	2021	sted	€ 1.839.914	€ 182.840,00

Oude Dijk 43 Liempde	Boxtel	19-03-21	2021	sted	€ 4.500	€ 1.750,00
Elisabeth TweeSteden Ziekenhuis	Tilburg	14-04-21	2021	sted	€ 593.242	€ 200.000,00
Basisschool Zeelsterhof	Veldhoven	23-04-21	2021	sted	€ 100.637	€ 30.856,00
Koperteutenstraat e.o.	Bergeijk	26-04-21	2021	sted	€ 99.408	€ 8.288,00
VV Spooronkse Boys	Oirschot	06-05-21	2021	sted	€ 123.500	€ 33.000,00
Bergingsvijver Hoogen Dries	Goirle	12-07-21	2021	sted	€ 144.600	€ 72.300,00
Parallelweg	Geldrop-Mierlo	27-09-21	2021	sted	€ 309.000	€ 33.975,00
Wersakker	Geldrop-Mierlo	01-11-21	2021	sted	€ 400.000	€ 54.000,00
Waadpad Kienehoef	St. Oedenrode	01-11-21	2021	land	€ 240.801	€ 31.327,67
Herinrichting kleine broekstraat-industrieweg	Bergeijk	01-10-21	2021	sted	€ 39.000	€ 1.650,00
Dierencrèche At Home	Hooge Mierde	22-10-21	2021	sted	€ 3.704	€ 1.852,00
Herintichting Warande en omgeving	Valkenswaard	01-11-21	2021	sted	€ 69.300	€ 26.800,00
Steensel ons dorp	Eersel	09-11-21	2021	sted	€ 332.812	€ 65.800,00
Molenlandschap Spooronk	Oirschot	17-11-21	2021	land	€ 695.133	€ 128.400,00
Klimaatbuffer Hoogeloon	Bladel	17-11-21	2021	sted	€ 519.119	€ 123.881,88
Oostrikkerdijk	Heeze-Leende	22-11-21	2021	land	€ 154.900	€ 77.450,00
Wadi Heer Dickbierweg	Geldrop-Mierlo	23-11-21	2021	sted	€ 28.000	€ 14.000,00
Krattenveld de Gaspeldoorn	Geldrop-Mierlo	23-11-21	2021	sted	€ 19.200	€ 5.900,00
Klimaatbuffer Eindhovenseweg-Leenderweg	Valkenwaard	06-12-21	2021	sted	€ 107.001	€ 26.493,75
Halfverharding 'Land van Anna'	Goirle	akkoord	2022	sted	€ 226.608	€ 100.000,00
Protestante kerk best	Best	akkoord	2022	sted	€ 2.279	€ 1.139,50
Rooftop Rumour	Tilburg	reservering	2022	sted	€ 438.921	€ 18.732,50

Bijlage 9: Overzicht goedgekeurde aanvragen voor regeling Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds (2020-2022)

Projectnr.	Jaar	Naam	Gemeente	Water-gerealeerd groen	Groene daken	Waterberging / infiltratie	Investeringskosten	Gevraagd	Bijdrage waterschap De Dommel
40032055	2020	Platform Selissen	Boxtel	x			€ 81.386	€ 10.000	€ 5.000
40033522	2020	Kopersvereniging Body Building NRE	Eindhoven	x	x		€ 94.000	€ 10.000	€ 10.000
40034750	2020	VvE Dommelstraat	Eindhoven	x			€ 1.197	€ 718	€ 718
40033305	2020	Stichting SonenBreugelverbindt	Son en Breugel			x	€ 20.000	€ 12.500	€ 10.000
40033201	2020	VVE Woongemeenschap De Meenthe.	Tilburg	x		x	€ 16.543	€ 10.000	€ 10.000
40035936	2020	Stichting Kant	Vught		x		€ 13.440	€ 8.064	€ 8.064
40038690	2021	CPO Philipsdorp Eindhoven	Eindhoven	x	x	x	€ 56.300	€ 10.000	€ 10.000
40038717	2021	Buurtvereniging Wij Vredeoord	Eindhoven		x		€ 9.161	€ 5.000	€ 5.000
40038812	2021	Stichting ondernemersvereniging De Bergen	Eindhoven	x			€ 11.145	€ 5.000	€ 5.000
40039659	2021	Stichting La citta mobile	Eindhoven			x	€ 5.100	€ 3.570	€ 3.570
40040651	2021	SKPO Basisschool Trudo	Eindhoven	x			€ 33.000	€ 10.000	€ 10.000
40038714	2021	Stichting Bijzonder onderwijs	Oisterwijk	x			€ 85.000	€ 10.000	€ 10.000
40040273	2021	Onderwijsstichting de Nieuwe Linde	Oisterwijk	x		x	€ 28.000	€ 14.000	€ 10.000
?	2021	Stichting Voedselbos Lage Mierde	Reusel-De Mierden	x			€ 108.000	€ 16.667	€ 10.000

40038551	2021	Derek Welschen Consultancy	Sint-Michielsgestel		x		€ 17.892	€ 10.000	€ 10.000
40038489	2021	Stichting Opmaat	Tilburg	x		x	€ 40.000	€ 5.000	€ 5.000
40039655	2021	BS de Stappen	Tilburg	x			€ 95.000	€ 5.000	€ 5.000
40038631	2021	Stichting Veldvest	Veldhoven	x		x	€ 137.101	€ 15.000	€ 10.000
40039093	2021	Stichting SKOZOK	Veldhoven	x		x	€ 51.854	€ 14.000	€ 10.000
40040537	2021	Stichting Wijk Klein Brabant	Vught		x		€ 13.237	€ 7.942	€ 7.942
40040536	2021	Stichting Wijk Klein Brabant	Vught		x		€ 14.705	€ 8.823	€ 8.823
40041847	2022	Stichting Kant	Vught		x		€ 12.702	€ 7.621	€ 7.621
40041149	2022	Stichting Wijk West Tilburg	Tilburg	x			?		€ 10.000
40042547	2022	Meis Installatie	Sint-Michielsgestel		x		€ 11.584	€ 11.584	€ 5.000
40043344	2022	Buurtvereniging Wijk Vredeoord	Eindhoven		x		€ 10.856	€ 5.000	€ 5.000
40043345	2022	Buurtvereniging Wijk Vredeoord	Eindhoven		x		€ 10.856	€ 5.000	€ 5.000
40043839	2022	CPO De Nieuwe Belg	Eindhoven			x	€ 41.233	€ 10.000	€ 10.000
40044071	2022	Stichting Het Vasteland	Eindhoven	x			€ 16.500	€ 7.500	€ 2.872
40044085	2022	VVE de Schrijver	Eindhoven		x		€ 16.988	€ 9.000	€ 5.000
40044195	2022	Stichting Podium Circulair	Vught	x			€ 7.800	€ 4.100	€ 4.100
40044215	2022	Met elkaar voor Mekaar	Sint-Michielsgestel		x		€ 18.670	€ 10.000	€ 10.000
40044225	2022	Stichting Buurtraad Armhoefse Akkers	Tilburg		x		€ 14.576	€ 8.745	€ 5.000

Bijlage 10: Overzicht goedgekeurde aanvragen voor regeling Groene Schoolpleinen

Projectnummer	Projectnaam	Aantal pleinen	Gemeente	Datum toekenning	Totale kosten	Totaal subsidiebedrag
40023336	Schoolplein bs Mattheus van Galder	1	Alphen-Chaam	2018		€ 14.000
40022743	Schoolplein vergroening Franciscusschool Bladel	1	Bladel	2018	?	€ 14.000
40023341	Schoolplein obs 't Lange de Kempen Gastel	1	Cranendonck	2018	?	€ 14.000
40022489	Eindhoven Hobbitstee Groen schoolplein	1	Eindhoven	2018	?	€ 14.000
40021955	Schoolplein bs Klimboom SALTO	1	Eindhoven	2018	?	€ 14.000
40023838	Schoolplein aanleg nieuwbouw bs Onder de Wieken Eindhoven	1	Eindhoven	2018	?	€ 14.000
40024751	Schoolplein SPIL De Sterren Pallas Eindhoven	1	Eindhoven	2018	?	€ 14.000
40021636	Schoolplein een groen Atalanta	1	Eindhoven	2018	?	€ 6.650
40021772	Schoolplein Evangelische bs Eindhoven	1	Eindhoven	2018	?	€ 14.000
40021546	Schoolplein Eetbare tuin	1	Geldrop-Mierlo	2018	?	€ 14.000
40022230	Schoolplein 't Schrijverke kansrijke buitenspelomgeving	1	Goirle	2018	?	€ 6.300
40021529	Schoolplein De wingerd Esbeek	1	Hilvarenbeek	2018	?	€ 14.000
40021559	Schoolplein ontdektuin Het Rondeel		s-Hertogenbosch	2018	?	€ 14.000
40021832	Schoolplein bs Parel van Berlicum	1	Sint-Michielsgestel	2018	?	€ 14.000
40024752	Schoolplein Leerrijk Someren Primair Onderwijs	1	Someren	2018	?	€ 7.000
40024297	natuurontwikkeling Groen schoolplein Harlekijn Son en Breugel	1	Son en Breugel	2018	?	€ 11.802
40021787	Schoolplein De Krommen Hoek Son en Breugel	1	Son en Breugel	2018	?	€ 4.148
40021580	Schoolplein bs Stelaertshoeve groen	2	Tilburg	2018	?	€ 10.500

40021649	Schoolplein OSB Lancierstraat	1	Tilburg	2018	?	€ 10.000
40021652	Schoolplein OBS Don Sartostraat	1	Tilburg	2018	?	€ 10.000
40021653	Schoolplein kindercampus Galjoenstraat	1	Tilburg	2018	?	€ 14.000
40021577	Schoolplein De grote Beemd	1	Tilburg	2018	?	€ 14.000
40021578	Schoolplein KC Christoffel	1	Tilburg	2018	?	€ 14.000
40021579	Schoolplein binnentuin bs de Stappen	1	Tilburg	2018	?	€ 14.000
40021979	De Kloostertuin ons groene hart!	1	Tilburg	2018	?	€ 14.000
40021656	Schoolplein OBS de Sleutelaar	1	Veldhoven	2018	?	€ 14.000
40021775	Schoolplein obs De Klimop Veldhoven	1	Veldhoven	2018	?	€ 14.000
40021588	Schoolplein groen De Baarzen	1	Vught	2018	?	€ 14.000
40021590	Schoolplein De Wieken de Avonturier	1	Vught	2018	?	€ 14.000
40028597	natuurontwikkeling Schoolplein Mgr. Zwijsenstraat 85 Best, Kindcentrum De Kiezel	1	Best	2019	?	€ 14.000
40028599	natuurontwikkeling Schoolplein L. Jansenstraat 5 Best, Kindcentrum De Kiezel	1	Best	2019	?	€ 14.000
40025341	Schoolplein Boxtel bs Theresia	1	Boxtel	2019	?	€ 14.000
40026481	Schoolplein Boxtel Groenblauwschoolplein	1	Boxtel	2019	?	€ 14.000
40026302	Schoolplein Budel vergroening schoolplein bs	1	Cranendonck	2019	?	€ 14.000
40026311	Schoolplein Eindhoven bs Groen inclusief	1	Eindhoven	2019	?	€ 14.000
40026721	Schoolplein Eindhoven bs De Talisman	1	Eindhoven	2019	?	€ 14.000
40027906	Schoolplein Eindhoven Groene speel en chill	1	Eindhoven	2019	?	€ 10.463
40028704	Schoolplein Saruman 1 Geldrop, Nutsbasisschool De Ganzebloem	1	Geldrop-Mierlo	2019	?	€ 14.000
40028572	Schoolplein Goirle vergroening	1	Goirle	2019	?	€ 14.000
40026327	Schoolplein Goirle speelplein	1	Goirle	2019	?	€ 13.605
40025887	Schoolplein Hilvarenbeek Vergroenen De Driehoek	1	Hilvarenbeek	2019	?	€ 14.000

40028568	Schoolplein Hilvarenbeek groen	1	Hilvarenbeek	2019	?	€ 14.000
40028351	Schoolplein Nuenen Jenaplanschool Het mooiste blauw	1	Nuenen, Gerwen en Nederwetten	2019	?	€ 14.000
40029560	Schoolplein Jacobushoek 5 Nuenen, Brede School De Wentelwiek	1	Nuenen, Gerwen en Nederwetten	2019	?	€ 14.000
40025078	Schoolplein Hooge Mierde Spelen in het groen	1	Reusel-de Mierden	2019	?	€ 14.000
40028417	Schoolplein Reusel Groen Beweegwijsplein	1	Reusel-de Mierden	2019	?	€ 14.000
40025380	Schoolplein 's-Hertogenbosch kc De Ontdekking	1	s-Hertogenbosch	2019	?	€ 14.000
40025067	Schoolplein spoortuin Tilburg	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40028358	Schoolplein Tilburg Vergroening	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40027356	Schoolplein Tilburg Don Sarto vergroening schoolplein	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40025325	Schoolplein Tilburg Noorderlicht	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40025329	Schoolplein Tilburg Kindercampus Oculus	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40025345	Schoolplein bs Tilburg Armhofse Akker	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40026345	Schoolplein Tilburg vergroening kleuterspeelplaats	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40028496	Schoolplein Tilburg De Tiliander Lumenparkzijde	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40028569	Schoolplein Tilburg Vergroening	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40028919	Schoolplein Hoogvenestraat 49 Tilburg, BS Pendula	1	Tilburg	2019	?	€ 14.000
40026701	Schoolplein Vught De groene Oase van de Lichtstraat	1	Vught	2019		€ 14.000
40028567	Schoolplein Vught vergroenen	1	Vught	2019	?	€ 14.000
40026701	Schoolplein Vught De groene Oase van de Lichtstraat	1	Vught	2019	?	€ 14.000
40036332	Schoolplein Beisterveld	1	Bergeijk	2020	€ 35.974	€ 14.000
40036339	Schoolplein St Willibrordus	1	Bergeijk	2020	€ 24.295	€ 14.000
40033368	Schoolplein De Klepper	1	Bergeijk	2020	€ 30.700	€ 14.000
40030689	Schoolplein Bergeijk, Basisschool de Zonnestein, Kept 17	1	Bergeijk	2020	?	€ 14.000
40035538	Schoolplein De Heydonck	1	Best	2020	€ 26.925	€ 14.000

40035498	Kindcentrum Platijn	1	Best	2020	€ 99.719	€ 14.000
40031811	Groen Schoolplein St. Anthonis	1	Best	2020	?	€ 14.000
40031814	Groen Schoolplein De Klimboom Best	1	Best	2020	?	€ 14.000
40035498	schoolplein van de toekomst	1	Best	2020	?	€ 14.000
40035538	schoolplein van de toekomst, Grote plein	1	Best	2020	?	€ 14.000
40034332	Schoolplein Lambertusschool	1	Bladel	2020	€ 35.250	€ 14.000
40030691	Schoolplein Bladel, Basisschool De Toermalijn, Herman Gorterlaan 4	1	Bladel	2020	?	€ 14.000
40034258	Schoolplein De Vossepoel	1	Boxtel	2020	€ 43.025	€ 14.000
40034422	Schoolplein De Beemden	1	Boxtel	2020	€ 34.228	€ 14.000
40035497	Schoolplein De Spelelier	1	Boxtel	2020	€ 37.130	€ 14.000
40031524	Schoolplein Sint Petrus	1	Boxtel	2020	?	€ 14.000
40031815	Schoolplein De Lydraad	1	Boxtel	2020	?	€ 14.000
40034839	Schoolplein Florent	1	Eersel	2020	€ 25.764	€ 14.000
40033200	Schoolplein Sinte Lucij	1	Eersel	2020	€ 45.100	€ 14.000
40033881	Schoolplein De Troubadour	1	Eindhoven	2020	€ 195.841	€ 14.000
40033761	Schoolplein De Bosuil	1	Eindhoven	2020	€ 20.157	€ 14.000
40033738	Schoolplein Karel De Grote	1	Eindhoven	2020	€ 41.301	€ 14.000
40033723	Schoolplein De Kameleon	1	Eindhoven	2020	€ 27.185	€ 14.000
40033375	Schoolplein Papenland	1	Eindhoven	2020	€ 74.610	€ 14.000
40033289	Schoolplein 't Palet	1	Eindhoven	2020	€ 77.010	€ 14.000
40033375	Aanvraag Schoolplein voor de Toekomst	1	Eindhoven	2020	?	€ 14.000
40034975	Schoolplein De Eenbes	1	Geldrop-Mierlo	2020	€ 34.000	€ 14.000
40035038	Schoolplein De Vlinder	1	Geldrop-Mierlo	2020	€ 39.000	€ 14.000
40035499	Schoolplein Puur Sang	1	Geldrop-Mierlo	2020	€ 50.000	€ 14.000

40034848	Schoolplein De Bron	1	Goirle	2020	€ 30.989	€ 14.000
40032381	Schoolplein Open Hof	1	Goirle	2020	?	€ 14.000
40033168	Schoolplein Eerschot	1	Meerijstad	2020	€ 72.399	€ 14.000
40033168	Aanvraag Schoolplein voor de Toekomst	1	Meerijstad	2020	?	€ 14.000
40036335	Schoolplein St Jozefschool	1	Nuenen, Gerwen en Nederwetten	2020	€ 48.410	€ 14.000
40030690	Schoolplein Oisterwijk	1	Oisterwijk	2020	?	€ 14.000
40030686	Schoolplein De Sint Clemensschool	1	Reusel-de Mierden	2020	?	€ 14.000
40033736	Schoolplein de'n Bijstere	1	Tilburg	2020	€ 44.800	€ 14.000
40033422	Schoolplein Koolhoven	1	Tilburg	2020	€ 90.045	€ 14.000
40034348	Schoolplein Hartevelden	1	Tilburg	2020	€ 77.335	€ 14.000
40034677	VMBO-school Campus013	1	Tilburg	2020	€ 36.000	€ 14.000
40034683	Schoolplein Berkeloo	1	Tilburg	2020	€ 40.000	€ 14.000
40032387	Schoolplein De Zuidwester	1	Tilburg	2020	?	€ 14.000
40032388	Schoolplein De Boem	1	Tilburg	2020	?	€ 14.000
40032389	Schoolplein De Vlashof	1	Tilburg	2020	?	€ 14.000
40033308	Schoolplein De Zonnewijzer	1	Valkenswaard	2020	€ 43.990	€ 14.000
40033292	Schoolplein de Springplankd	1	Valkenswaard	2020	€ 42.703	€ 14.000
40032383	Inrichting Groen & Duurzaam schoolplein	1	Vught	2020	?	€ 14.000
40040651	Herinrichting kleuterschoolplein bs Trudo Eindhoven	1	Eindhoven	2021	?	€ 10.000
40038714	Groen schoolplein kindercampus Pannenschuur	1	Oisterwijk	2021	?	€ 10.000
40040273	Natuurspeelplein de Nieuwe Linde	1	Oisterwijk	2021	?	€ 10.000
40038489	vergroening schoolplein OBS de Fonkel en KDV FonkelbeerTje	1	Tilburg	2021	€ 40.000	€ 5.000
40039655	Schoolplein Pastoriestraat	1	Tilburg	2021	?	€ 5.000

40038631	Vergroening schoolpleinen Basisschool Zeelsterhof	2	Veldhoven	2021	?	€ 10.000
40039093	Groen schoolplein de Triangel	1	Veldhoven	2021	?	€ 10.000
40039321	Buitenspeelsterrein Misha de Vries	1	Vught	2021	?	€ 5.000
40042052	Groen schoolplein basisschool Immanuel	1	Best	2022	€ 18.000	€ 10.000
40041777	Schoolplein van de Toekomst Basisschool de Springplank	1	Eindhoven	2022	€ 79.582	€ 10.000
40042013	S.K.P.O. Eindhoven en omgeving/Basisschool Cornelis Jetses Eindhoven	1	Eindhoven	2022	€ 49.500	€ 10.000
40040968	Natuurlijk, avontuurlijk schoolplein KC Breinplein	1	Geldrop-Mierlo	2022	€ 48.700	€ 10.000
40042168	Stichting De Eenbes/Basisschool De Muldershof	1	Geldrop-Mierlo	2022	€ 15.000	€ 10.000
40040722	Schoolplein van de toekomst Odaschool	1	Meerijstad	2022	€ 16.700	€ 10.000
40041671	Basisschool de Sprongh;	1	Meerijstad	2022	€ 25.901	€ 10.000
40042056	Stichting Tangent/Kindcentrum de Mortel	2	Tilburg	2022	€ 170.000	€ 10.000
40042053	Stichting Opmaat groep/OBS De Blaak	1	Tilburg	2022	€ 47.500	€ 10.000

Bijlage 11: Overzicht aanvragen voor regeling Blauwe Sportparken

'Jaar	Gemeente	Naam Sportpark	Aantal leden	Aantal velden aangevraagd	Aantal velden toegekend	Omschrijving (eventueel afwijking aanvraag)	Hectare omgebouwd	Investeringsbedrag incl BTW	Subsidiebedrag uit DHZ
2020	Meierijstad	Rhode	1000	0	0	Velden waren al omgebouwd, betreft monitoring	0,0	€ 34.393,04	€ 34.393,04
2020	Meierijstad	RKSV Schijndel	963	1	1		0,8	€ 4.235,00	€ 4.235,00
2020	Meierijstad	VV Nijnsel		1	1		0,8	€ 4.235,00	€ 4.235,00
2020	Meierijstad	MHC St. Oedenrode	500	2	1		0,6	€ 4.235,00	€ 4.235,00
2020	Meierijstad	Kv Rooi		1	1		0,1	€ 4.235,00	€ 4.235,00
2020	Meierijstad	TV de Hopbel		12	0	technisch niet haalbaar ivm ondergronde infra		€ -	€ -
2020	Meierijstad	SMHC De Hopbel		3	0	technisch niet haalbaar ivm ondergronde infra		€ -	€ -
2020	Son en Breugel	SBC	1100	3	3		2,5	€ 12.705,00	€ 12.705,00
2021	Eindhoven	DBS	1200	5	5		4,2	€ 21.175,00	€ 21.175,00
2021	Eindhoven	VV Nieuw Woensel	?	6	5	1 veld technisch niet haalbaar ivm ondergronde infra	4,2	€ 21.175,00	€ 21.175,00
2021	Eindhoven	HC Eindhoven		2	0	technisch niet haalbaar ivm ondergronde infra		€ -	€ -
2021	Heeze-Leende	RKSV Heeze	?	1	0	In samenspraak verwerkt in aanleg kunstgrasveld, mogelijkheid stuw via andere regeling		€ -	€ -
2022	Eindhoven	FC Eindhoven Amateurs		3		voorbereiding loopt		€ -	€ -
2022	Eindhoven	Dommeldal Zuid		4		voorbereiding loopt		€ -	€ -

think. do. connect.

E:M+MA.

Wijnhaven 88

2511 GA Den Haag

070 - 87 00 460

info@emma.nl

www.emma.nl

Volg ons op [Facebook](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#)